

1926—1991 ЕЛЛАРДА АЗАТ ХАТЫН

№ 2 / 2024

СӨГҮМҮШКЭ

ISSN 0869-1398

богаулы
МӘХӘББӘТ
яратумы, чирме

УЛЫМНЫ
көтәм
әни көндәлеге

ГАИЛӘ
белән
әзерлибез
пицца

Роза
МИРЗАБУЛАТОВА:

«Сыйфат булса,
уңыш көттерми!»

Бергә – гомергә!

Меңнәр арасыннан икәү бер-берсен эзләп таба да, килчәккә карап, бер сукмактан атлап китә. Мәхәббәт, өмет, яратуны юлдаш итеп... Барасы юл озын, ә сынаулар адым саен. Әйе, гаиләне саклау – иң авыр хезмәтләрнең берсе. Ул уйларның, ниятләрнең, адымнар һәм гамәлләрнең чисталыгын, ихласлыгын таләп итә. Икеңнән дә зур тырышлык сорый.

2024 ел – Россиядә Гаилә елы дип игълан ителде.

Илнең бөтенлеге һәм ныклыгы гаиләләргә дә бәйләнгән. Бигрәк тә – килчәккә! Шул уңайдан «Бергә – гомергә!» дигән проект башлыйбыз. Көмеш туйларын бәйрәм иткән һәм аннан да күбрәк еллар бергә яшәгән парларны барлыйбыз. Сездән туй көнегездә төшкән һәм хәзер балаларга, оныкларга баеган зур гаиләгезнең фотосурәтен көтәбез.

■ Дусларыбыз туенда мин – кыз ягыннан, Зөфәр егет ягыннан шаһитлар булган иде. Минем Казан дәүләт медицина институты студенты чак, ул Казан дәүләт университетының ВМК (югары математика һәм кибернетика) факультетын тәмамлап, инженер булып эшли икән. Уен-көлкә белән аралашып, туйны оештырып йөрдөк. Ә мәхәббәт ялкыны соңрак кабынды. Дүрт ел үткәч, очраклы гына кабат шул дусларыбызда очраштык. Мин инде Чаллыда табиб булып эшләп йөрим, Зөфәр офицер булып армия сафларында хезмәт итеп кайткан. Миңа тәкъдим ясады. Минем туган авылымда никах укыттык. Бу 1986 елның 24 гыйнвары иде. Чаллыда яши башладык. Зөфәр КАМАЗда IT-проектларга житәкчелек итте. Бер-бер артлы балалар туды. Кызыбыз Эльза Казан финанс-икътисад институтында укып, аннары классташы Ренат белән икәүләп Лондон университетында магистратура тәмамладылар, өйләнештеләр. Мәскәүдә яшиләр. Эльза – Россия Федерациясә сәүдә-сәнәгать министрлыгында баш белгеч. Ренат – ВТБ банкында директор. Оныгыбыз Дамир үсә. Күптән түгел генә Камилабыз туды. Улыбыз Нияз мәктәптә укыганда математика буенча Россия күләмендә үткәрелгән олимпиадада призер булды, теннис буенча республика чемпионы исемен яулады. Мәскәүдә Югары икътисад мәктәбен һәм Лондонда Британия университетын тәмамлады. Катарда яши. Финансист-аналитик буларак, Согуд Гарәбстанында, Гарәп Әмирлекләрендә нефтьчеләргә ярдәм итә. Хоббиларыбыз күптөрле – театр, тау чаңгылары, сәяхәтләр яратабыз, куяннар асрыйбыз, чәчәкләр үстерәбез. Ирем дә, киявебез дә, улыбыз да – зур тенниста. Инде оныгыбыз Дамирны да теннис мәктәбенә йөртәләр.

Гүзәл ЯКУПОВА.

Чаллы шәһәре.

Сөй гомерне, сөй халыкны, сөй халыкның дөньясын!

© «Сеембика» 2024

Ежемесячное литературно-художественное и культурно-просветительское электронное периодическое издание на татарском, русском языках для женщин и семьи.

Территория распространения: Российская Федерация, зарубежные страны

Элемтә, мәгълүмати технологиялар һәм массакүләм коммуникацияләр өлкәсендәге күзәтчелек буенча Федераль хезмәтендә (Роскомнадзор) 2015 елның 18 маенда «Сюумбике» дип теркәлгән. Теркау таныклыгы Эл № ФС 77-61814

Язмалар авторның тулы адресы күрсәтелеп, паспорт мәгълүматлары, пенсия иминияте таныклыгы, ИНН таныклыгының ксерокс күчермәләре белән бергә жиберелгәндә генә кабул ителә.

Кулъязмаларга бәя бирелми, алар кире кайтарылмый.

Фото: Анна Арахамия

Баш мөхәррир
Л. Н. Маликова

Тышлыкта:
Роза Мирзабулатова
Фото: Анна Арахамия

Учредитель:
Акционерное общество
«Татмедиа»

Редколлегия:
Зәлия Ахунова, Ирада Әюпова,
Зилә Вәлиева, Гөлүсә Батталова,
Эльмира Зарипова, Кадрия Идрисова,
Альбина Насырова, Алсу Нәбиева,
Сәрия Сабурская, Гүзәл Сәгыйтова,
Нурия Һашимова, Рафаэль Шәвәлиев.

Редакциянең гомуми телефоны 222-09-77

Житәкче урынбасары 222-09-78

Баш мөхәррир урынбасары 222-09-78

Гөлнур Хәсәншина

Җаваплы сәркатип

Алсу Шакирова

Әдәби мөхәррир

Эльмира Закирова

Сайт мөхәррире

Камилә Димәхәммәтова

Мөхәррирләр

Чулпан Галиәхмәтова

Лилия Гәрәева

Фәгыйлә Шакирова

Верстка

Анна Арахамия

Корректор

Фирдәвес Исмәгыйлева

Фотокорреспондент

Анна Арахамия

Гамәли хезмәткәрләр

Ильмира Сөләйманова

Автор фикере редакция фикере белән туры килмәскә мөмкин.

Реклама текстлары аны бирүчеләр җаваплылыгында.

Редакциянең язмача рәхсәтеннән башка материалларны «Сеембикә»дән күчереп басу тыела.

Формат: 225х290 мм
Күләме 64 бит

Басарга кул куелды: 5.02.2024 ел.
Чыгу көне: 12.02.2024 ел.
Заказ А-0138
Тираж 4374

ТР «Татмедиа» Матбугат һәм массакүләм коммуникацияләр республика агентлыгы ярдәме белән чыгарыла.

Басма Матбугат һәм массакүләм коммуникацияләр буенча федераль агентлык ярдәмендә нәшер ителә

Редакция адресы: 420066, Татарстан Республикасы, Казан, Декабристлар урамы, 2 нче йорт.

www.syuyumbike.ru

E-mail: suumbike@tatmedia.com

ssuumt@yandex.ru

тел./факс: (843) 222-09-77

Язылу индексы

ПАП рәсми каталогы буенча:

Татарстанда П2204 (ярты еллык),
П8299 (берьеллык)

Татарстаннан
читтә: П0279

Банк реквизитлары:
Филиал АО «ТАТМЕДИА»

«Редакция журнала «Сюумбикэ»
Расч/счет 40702810600020010309
кор/сч 30101810000000000805
в ПАО «АК БАРС» БАНК г. Казань
ИНН 1655144950
БИК 049205805
КПП 165802002

16+

Фото: Анна Арахамия

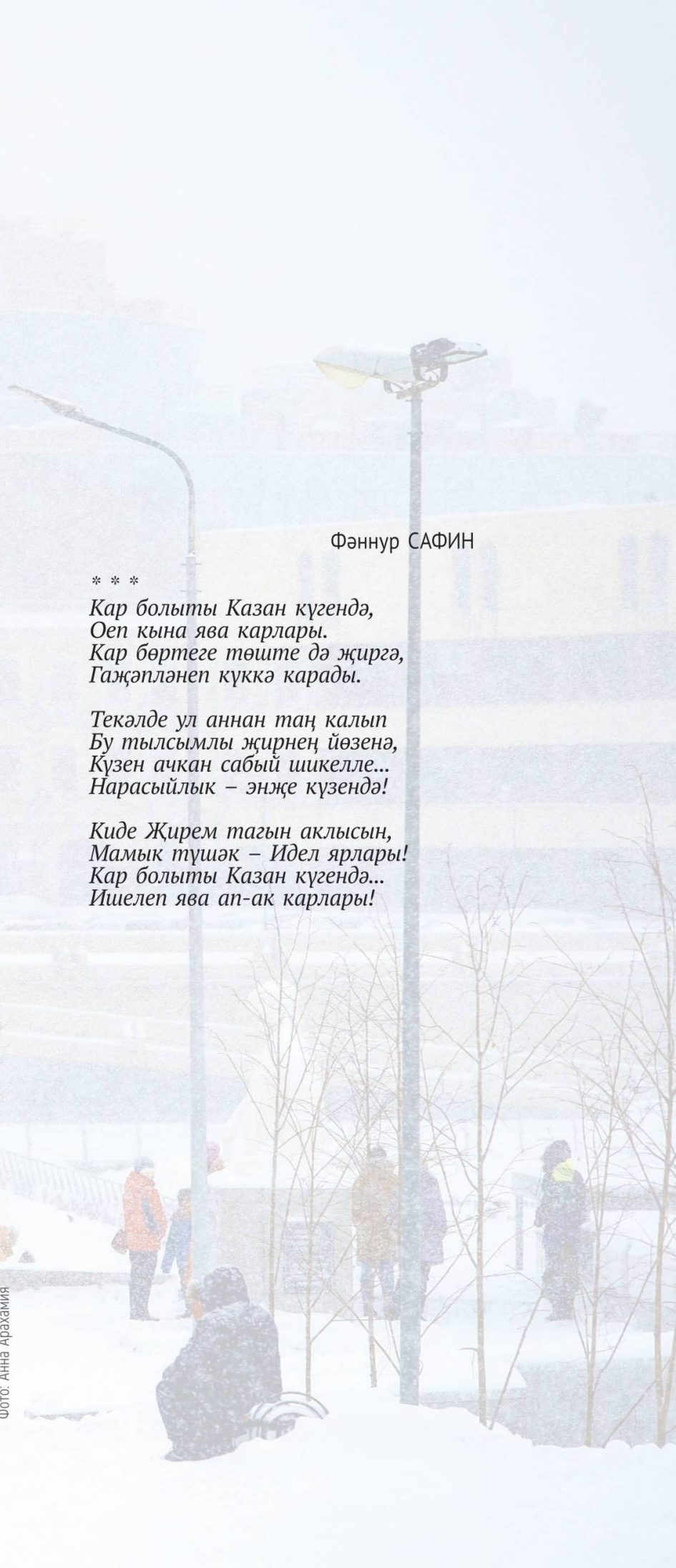
Фәннур САФИН

* * *

*Кар болыты Казан күгендә,
Оеп кына ява карлары.
Кар бөртеге төште дә жиргә,
Гаҗәпләнеп күккә карады.*

*Текәлде ул аннан таң калып
Бу тылсымлы жирнең йөзенә,
Күзен ачкан сабый шикелле...
Нарасыйлык – энҗе күзендә!*

*Киде Жирем тагын аклысын,
Мамык түшәк – Идел ярлары!
Кар болыты Казан күгендә...
Ишелеп ява ап-ак карлары!*

«Безнең тышлыкта»

«Сыйфатны беренче урынга куйган коллектив дәрәс юлдан баруын аңлый. «Яратель» кошчылык фабрикасында тәүлегенә 2 400 000 йомырка җитештерелә. Бөтен Россия буйлап диярлек елына 872 000 000 йомырка тарала.»

10

Реклама

Яратылган йомырка
Алсу Шакирова

6

Үтергәнче ярату
Чулпан Галиәхмәтова

20

Равил Сабырның
тормыш кагыидәләре
Гөлнур Сафиуллина

26

Җиде «мин»
Лилия Гәрәева

Заман һәм без

Сәнәгатътә –
хатын-кыз

Чулпан Галиәхмәтова

Гасырга тиң 366 көн

Лилия Гәрәева

Татар дөньясы

Минем нурлы әбием

Асия Хәбибуллина

Мәдәни тормыш

Мәңге яратам!

Госман Садә

Жанны иркәләп...

Радик Ахунжанов

Яшәеш

Язмышка юк
үпкәм

Лилия Гәрәева

Мәхәббәтем – буран...

Эльмира Закирова

Әни төсә

Чулпан Галиәхмәтова

Хуҗабикә

Сорау-
жавап

Цифрлы
этикет

Яшерергә
ярамы

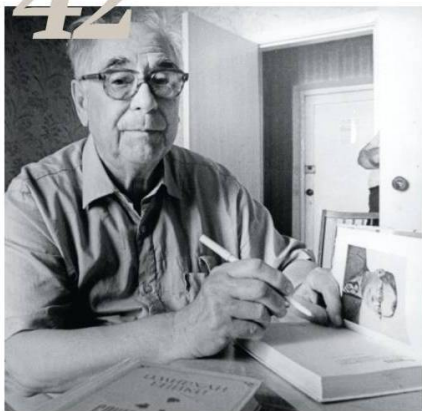
Креветкалы
спринг-ролл

36

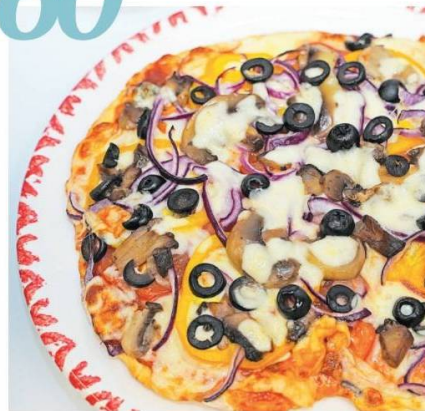
Кояшым
Гөлнур Сафиуллина

42

Кеше күңеленә
тургае
Эльмира Закирова

60

Пицца
Айсылу Лерон

Чулпан
ГАЛИЕХМЕТОВА

Мондый мэхэббэт образларын киноларда күрсәтәләр. Без аларны елый-елый йә көнләшеп карыйбыз. Узган елның 90 нчы елларында халыкны «гипнозлый» башлаган Бразилия сериалларын хәзер төрөк кинолары алыштырды. Аларның барысы да диярлек мэхэббэт өчпочмагына корылган. Берсе икенчесен ярата, анысы өченчесеннән башка яши алмый. Ерак китәсе түгел: яшьләр гаилә корганда туй мәжлестәрендә иң күп теләнгән теләк – икегез бер жан булып яшәгез. Әйе, гаиләдә барыбыз да күпмедер дәрәжәдә бер-беребезгә бәйле. Яқыннарыбызга ышанабыз, авыр чакларда иңнәрен куюны көтәбез, көн давамында үзәбез белән булган вакыйгаларны иребезгә йә хатыныбызга сөйләргә яратабыз. Бу – гаилә өчен гадәти хәл. Шушы гадәти хәл белән яраткан кешеңә буйсыну арасын нечкә бер кыл гына бүлөп тора. Ул чикне үтәсең икән, мөнәсәбәтләр «авырый башлай». Артык нык бәйле булуның, буйсынып яратуның ахыры, гадәттә, бәхетле ноталарда төгәлләнми. Үлөп яратырга яраймы? Әнә шул сорауга җавап эзләрбез.

ҮТӨРГӘНЧЕ ЯРАТУ

Мин – аның дәвалый алмас чире

– Иремнән киткәнемне белгәч, бик аптырадылар... «Шулкадәр кайгыртучан ирдән ничек китмәк кирәк, ул бит сине бик ярата», – дип әйтүчеләр дә булды. Мине бары минем кебек үк хәлгә тарыган хатыннары гына аңлар, – дип сөйли үз тарихын Лилия (исеме билгеле сәбәпләр аркасында үзгәртелде. – авт.). – Ул мөхәббәт шуның кадәр буды ки, хәтта суларлык һава калдырмады. Башкача түзә алмадым... Ә бит барысы да шундый матур башланган иде. Сездә роман-тик мөнәсәбәтләр, диалар иде.

Ник яшереп торырга, мөхәббәт китаплары укып үскән һәр кызга өзелеп сөюче, аның өчен үлсәң дә эер егет барлыгын белү – рәхәт. Үзенең принцесса кебек хис итәсең! Безнең дә эно шулай башланды. Көнгә эллә ничә кат шалтыратып торыу да кайгыртучанлык кебек кабул ителде. Кайда, кемнәр белән аралашуым, нәрсә турында сөйләшүем белән кызыксынуы да ошады. Димәк, ул минем тормышыма битараф түгел. Битараф түгел икән, димәк, ярата. Очраша башлагач ук мине беркем белән дә бүлсәсе килмәвен аңладым. Моңы да яратуы белән бәйләдем. Өйләнәшәп яши башлагач та холкы үзгәрмәде. Хәтта, киресенчә, тагын да ныграк «үзенең итәргә» омтылды. Мин бары аныкы гына, аның янында гына булырга тиеш идем. Каядыр барырга теләсәм, үсмер чакта әтидән рөхсәт сораган кебек, аннан рөхсәт сорыйм. Ә ул мине җибәрмәскә дә мөмкин! Мин күндәм генә ризалашам. Риза булса да, бары бер шарт белән: билгеле бер вакытка кайтып җитәргә. Үсмер чакта клубка кайту сәгатен билгеләп чыгаралар иде, хәтерлисезме?

Бер-бер артлы ике бала таптым. Холкы балалар тугач та үзгәрмәде: аның өчен беренче урында калдым. Ансыз тормышым булырга тиеш түгел иде минем. Беркайда йөрмәдем, эштә булган корпоративларга да (аларга да бик сирәк кенә җибәрә иде) сыкрап-әрнеп кенә рөхсәт бирә. Балаларны кочаклап ала да, газаплы караш ясап, мине озатып кала. Янәсе, мин аны гына түгел, балаларны да

Чулпан НИГЪМӘТЖАНОВА-ГАРӘФИЕВА,
психология фәннәре
магистры, арт-терапевт,
психолог:
**«Авыру мөхәббәт» белән
яратуын аңламыйча
гомер итүчеләр дә бар».**

ташлап чыгып китәм. Әлбәттә, бу минутларда үземне гаепле кебек хис итә башлыйм. Гомумән, безнең мөнәсәбәтләрдә һәрвакыт мин гаепле идем. Шул ук вакытта ул безнең көндәлек тормышыбызда катнашырга теләмәде. Гаилә белән каядыр бару турында сүз дә юк. Ике бала белән ялгызым йөрдем. Хәтта бергәләп паркка да сирәк чыга идек. Ике ир-ат белән яшим кебек тоела иде миңа ул чакларда. Берсе – яхшы, игелекле, икенчесе – кырыс һәм көнчә. Бик нык көнләште. Миңа кул сузымыннан якынрак бер ир дә килсәң, гомумән, алар минем өйләнә-тирәмдә булырга тиеш түгел иде. Баштарак мин дә иремә көнемнең ничек үткәннән, эштә ниләр булганын сөйли идем. Сөйләсе килә бит инде. Сөйләгән вакытга берәр ир килеп чыкмый калмый. Хезмәттәшемме ул, күршемме, балалар бакчасындагы берәр әти кешеме – мөһим түгел. Бу инде ирем өчен кызыл чүпрәккә тиң иде. Аның бөтен игътибары шул ир-атка юнәлгән. Кем ул, нигә миңа эндәшкән, нигә мин аңа җавап биргәнмен, элек очрашканыбыз булганмы, юкмы?..

Мин телгә алган ир-ат безнең кичнең «героена» өйләнә дә куя шулай итеп.

Аны һәрвакыт тынычландырырга, холкына игътибар итмәскә, үземчә ниндидер күчелле мизгелләргә тудырырга тырыштым. Иремнең ачуын чыгарудан курыктым, шуңа күрә, авызымны ачып нидер сөйли башлаганчы, йөз кат уйларга, кирәк чакта кыланырга өйрәндем. Әмма яши-яши аңа берни сөйләми башладым. Без шулай сөйләшмәскә өйләндек. Ә гаиләдә сөйләшү бик мөһим ул. Икебез арасында стена кордым, ябылдым. Безнең танышларыбыз аны бик яраталар. Ул бик укымышлы, илтифатлы. Кешеләргә ачык, намуслы, аралаша белә. Әти-әниемне хөрмәтләр, аларга һәрвакыт ярдәм итә. Ул – иң яхшы кияү. Ирем мәктәптә дә үзгәң түгә кайгыртучан әти итеп күрсәтте, ә мин аның янында җитди булмаган, күчләрдә очып йөрүче әни. Бу – читтән караганда шулай. Минем җилкәдә нинди җаваплылык ятканын беркем белмәде. Аңа миннән башка бернәрсә дә кирәкмәде. Беркайчан да барысына да эер иркә хатын булып яшәмәдем.

Егерме елга якын түздем һәм менә бар ихтиярымны җыеп, иремнән чыгып киттем. Әлбәттә, монда да гаепле булып калдым. «Идеаль» тормышыбызны җимерүче мин бит. Хәзер җиңел дип әйтмим, әмма мин сулуы башладым. Үземне кеше итеп тоям. Торып-торып уйлым: нишләп шулай килеп чыкты соң?! Барысы да яхшы булырга тиеш иде бит. Ул мине бик ярата. Кайчандыр мин дә аны ярата идем. Гап-гади бәхетле гаиләдә яшәргә теләгән идем. Гаепем дә бардыр, аңлыйм. Тәүлек дәвамнда өйдә генә утырып, беркем белән аралашмыйча гына яши белмәдем. Бәлки, шулай кирәк булгандыр. Әмма мин бит йорт хайваны түгел, кеше. Һәркем социаль мөхиткә мөхтаж. Хәзер иң мөһиме: киеренкелектә яшәим. Ә аның янында һәрвакыт шул халәттә идем. Аны да җәллим. Ул үзгәң бу мөхәббәттән газапланды. Ул аңа шатлык китермәде. Шик-шөбһәләр белән яшәү бик авырдыр. Ул да бик интөккәндер. Бу хакта сөйләшкән булмады. Соңгы елларда

Рәстәм хәзрәт ХӘЙРУЛЛИН,
«Гаилә» мәчете имам-хатыйбы

Без бары тик Раббыбыз бер Аллаһка гына табынабыз. Әйе, дин ир белән хатынның бер-берсен бик нык яратуына (табыну түгел) каршы килми, гомумән, бер-берсен яратуны хөрмәт итә. Рәсүлебез Мөхәммәд Мостафа салаллаһу гәләйһи вәсәллам хәдис-шәрифендә әйтә: «Хатынына иң яхшы мөгамәләдәге ир – игелекле ир-ат». Шул ук вакытта сөекле пәйгамбәребез хәдис-шәрифләрендә: «Әгәр дә кемгәдер Аллаһы Тәгаләдән башка табыну ягъни, сәждә кылу рөхсәт ителгән булса, мин хатынына йә иренә сәждә кылсын дип әйтер идем», – дип әйткән. Шуңа күрә табынулы мөхәббәт дигән төшенчә дәрәжә түгел. Үлөп ярату, югалтудан курку бар, һәм алар һәр гаиләдә булырга тиеш. Ә табынабыз без фәкать бер Аллаһы Тәгаләгә генә.

без, гомумән, сөйләшми генә яшәдек. Ә ул мине яратудан туктамады. Хәер, яратудан битәр, чир булгандыр ул дип уйлыйм хәзер. Бәлки, күзенә күренми башлагач, миннән дөваланыр. Чын күңелемнән аңа шуны телим.

Әдәбиятта – мәдхия, тормышта – чир

Элек психологлар берсе эчкече булып, тыелган матдәләр кулланып йә комарлы уеннар белән мавыгып, гаиләдә бер җаваплылыкны да үз өстенә алмауга карамастан, икенчесенә аны ташлый алмавын бәйлә мөнәсәбәтләр дип атыйлар иде. Хәзер исә партнерын югалтудан нык курыккан, аннан башка тормышын күз алдына китерә алмаган, гомумән, шәхси чикләр жуелып, яраткан кешесә тормышы белән яшәгән мөнәсәбәтләрне бу билгеләнешкә кертәләр. Мондый бәйләлек белән яшәү авыр, кешене ярдәмгә мохтаж итә, көчсезләндерә. Әлегә мөнәсәбәтләр, Лилиянең тарихыннан да күренгәнчә, канәгатьлек хисе бирми, киресенчә, даими шикләнү чыганагы булып тора. Бер караганда, матур мөхәббәт кебек. Тиккә генә Ромео белән Джульетта сөюе гасырлардан гасырларга халык күңелен яуламыйдыр. Уильям Шекспирның әлегә трагедиясә дә нәкътә әнә шул бәйлә мөхәббәтне сурәтли. Бер-берсеннән башка яшәү-

не күз алдына китерә алмаганга Ромео белән Джульетта бер-бер артлы үләр. Әйе, аларның үсмер яшьтә булуларын истән чыгармыйк, ә без өлкәннәр турында сөйләшәбез. Күпләр, төптән уйламыйча, әнә шундый ярату турында хыяллана. Эмма бу ярату түгел, бары тик бәйләеки буйсынулы мөнәсәбәтләр. Рәсми телдә ул мөхәббәтле аддикция (инглиз теленнән начар гадәт дип тәрҗемә ителә – *авт.*) дип атала. Бу феноменда мөхәббәт сүзе булса да, аның классик ярату белән уртаклыгы юк. Ул никотин, алкоголь, наркотикка бәйләлек кебек үк дип исәпләнә, һәм халыкара авырулар классификациясенә кертелгән. Каян килеп чыга соң мөхәббәт эсәрләрендә мәдхия итеп җырланган, эмма тормышта авыру булып саналган мондый ярату.

«Сәбәбе – кешенең үзенә карата бәясә түбән булуда, – ди психолог Чулпан Нигъмәтжанова. – Тамыры, әлбәттә, балачакка барып тоташа. Гаилә коргач, без әти-әни гаиләсендә булган модельгә тәңгәлләштерергә тырышабыз. Гадәттә, бу уйланмыйча да эшләнә. Оясында ни булса, очкасында шул булып, дип тиккә генә әйтмәгәннәр. Мәсәлән, гаиләдә әти белән әни югары тонда сөйләшсә, еш кына алар арасында низаг чыкса, кул күтәрүләр яки психологик басымнар булса, мөхәббәт менә шундый билгеләрсез була алмый дигән фи-

кер баланың башында уелып кала. Бу аның өчен яратуның гадәти бер күренеше булырга мөмкин. Йә әтисе әнисен бик нык көнли, ди. Бала моны күрә, беләп үсә, ярату белән көнләшү арасына тигезлек билгесә куя. Үскәч, ул үзенә нәкъ шундый ук гаилә тормышында тәрбияләнгән партнер таба да (чиләгенә күрә капкачы табыла, диләр) мөнәсәбәтләр корырга тырыша. Алар аны чын ярату дип кабул итә, эмма бу үзенә күрә бер уен. Бәйләлек уены. Әлбәттә, мондый мөнәсәбәтләрнең ахыры бәхетле тәмамлана алмый. Бу парның берсе дәрәжә мөгамәлә корылмаганын аңлый башлый, моннан чыгу юлын эзли. Гадәттә, эзләнүләр аерылышуга китерә. Ә кемдер, аңласа да, шушы мөнәсәбәтләрдә гомер буге интегеп яши, чөнки моннан үзә өчен бер файда таба. «Авыру мөхәббәт» белән яратуын аңламый гомер итүчеләр дә бар. Үзләренә дә яшәргә ирек бирми, яраткан кешеләрен дә газалый».

Көнләшми, димәк, яратмый?!

Күпләр бу язманы укыганда, инде хәзер яратуга кизәнә башладылар, дип уйлап куяр. Чынлап та, гади ярату белән буйсынулы мөхәббәт арасындагы чикләр кыл кебек нечкә. Эмма шулай да аермасы бар: яраткан кешенә идеаллаштыру, эш-гамәлләренә тәнкыйди бәяләү булмау, һәрвакыт аны акларга тырышу, үз максат-хыялларыңны, ихтыяжларыңны икенче планга күчереп, партнерныкын алга чыгару, гомумән, бары аның тормышы белән яшәү. Бәйләлеккә омтылышы булганнар яраткан кешесә белән аңлашылмаучылыкны танымый. «Мин яратам, ә ул яратуымны кабул итә белми», дип үпкәли. Газаланып яшәсә яши, эмма беркайчан да нокта куймый, ди психологлар. Андый кешеләр, гадәттә, ул бары минекә генә була дигән уй белән яшәүчеләр. Монда инде Адель синдромына да ерак калмый. (Бу инде бөтенләй икенче һәм җитди психологик проблема – *авт.*)

– Яшьлегемдә әнә шундый мөнәсәбәтләр миндә дә булды, – дип искә ала танышым Ләйсән. – Ул миңа үз

тормышым белән яшәү түгел, суларга да ирек бирмәде. Эзәрлекләп йөрими: мин кайда, ул шунда. Минем өчен бар нәрсәне хәл итә. Кайда эшләчәкмен, нәрсә киячәкмен – барысын да ул уйлый, үз фикеремә урын калдырмый. Һәрвакыт янымда булуына җитмәгән, әле миңа хатлар яза. Авылга кайтканда гына аннан ял итәм, кире шәһәргә китәргә куркып торам. «Үзең өчен үлә язып торган кешене ничек яратмаса мөмкин инде?!» – дип, чын күңеленнән аптырый иде. Бәлки, рәнжегәндер дә... Башка егетләр озату түгел, миңа алар белән аралашырга да ярамады. Моңардан үлсәм генә котыла алам, дигән уйлар килә иде кайвакыт. Әллә ризалашыйммы, кияүгә генә чыгыйммы икән шуңа, дигән чакларым да булды. Ул көннәргә хәзер искә алсам да, тәнем чымырдап китә, күзләргә яш тула. Ул чакта мине аннан яз коткарды – безнең юллар аерылды. Мин үземдә араны өзәргә көч таптым! Шуңа да гомерем буге язны яратам бугай...

Бәйләлек булуны кабул итү бик авыр. Үзәңдә бу авыру барлыгын тану да терелүгә таба ярты юл узуга тиң. «Иң элек үз өстендә эшләргә киңәш итәр идек, – ди психолог. – Үз «мин»еңне табарга, үзбәяңне күтәргә кирәк. Шәхси чикләргә булдырырга, башкаларныкын да бозмаса өйрәнергә. Балачак яраларын да барлап, алардан дөваланырга. Үз көчегезгә генә ышанмыйсыз икән, квалификацияле психологларга мөрәҗғәгать итегез. Алар, кирәкле инструмент төхмид итеп, мондый мөнәсәбәтләрдән чыгарга ярдәм итәр. Ышаныгыз, дөваланганнан соң тормышыгыз күпкә җиңеләр.

– Ул чынлап та чир булган икән, – ди татар шоу-бизнесында кайнаган бер җырчының хатыны. – Югыйсә яшә чакта артымнан бик күп егетләр йөрдә. Ә мин хисләрен әллә ни ачып күрсәтергә яратмаган егеткә гашыйк булдым. Кечкенәдән үк яратуны яулап алырга кирәк дигән уй кереп утырган булган аңыма, шуңа да иремне сайлаганмындыр. Балаларны шартларсыз гына яратырга кирәк икән ул! Гаилә корып яшәүнең беренче ун елы бары тик күз яшьләре,

шик-шөбһәләр белән узды. Ул мине яратмый, кирәгенчә игътибар итми кебек тоелды. Наман аның тугрылыгында шикләндем. Телефонын, социаль челтәрләрен даими тикшереп торуну әйтеп тә тормыйм. Хәтта кызыбыз тугач та, баланы кайгыртасы урынга ирем турында гына уйландым. Минне көнләмәвенә пошындым. Көнләшми, димәк, яратмый дигән нәтиҗә ясадым. Әллә ничә тапкыр аерылырга уйладым, әмма аерылмадым. Ансыз яши алмам кебек тоелды. Яши-яши зирәкләндемме, психологлар киңәш тидеме – тынычландым. Шунысы кызык: тынычлангач, ирем борчыла башлады. Ул инде энә өстендә яшәргә күнегеп беткән булган, күрәсәң. «Әллә синең сөяргәң барлыкка килде инде, үзгәрдең», – дип әйтә иде гел. Иремнән ул еллар өчен гафу сорыйм. Яшәү булмаган ул, иза чигү булган. Минем ярату бөтенләй башка дәрәҗәдә инде хәзер. Иремнең дә бары тик мине генә яратуын аңладым һәм аңа чиксез рәхмәтлемен.

Инде чын мәхәббәтнең нәрсә икәннен дә психологлар күзлегеннән аңлап карыйк. Дөрес, матур гаилә

корып яшәгән һәркем аны үзенчә аңлатыр. Мәхәббәтнең яшәештә искиткеч гүзәл үрнәкләре бар. Ул гаиләләр, гадәттә, бик тыйнак гомер итә.

– Чын мәхәббәт – иң элек яраткан кешеңә карата ышаныч һәм хөрмәт, – ди психолог Чулпан Нигъмәтжанова. – Аны идеаллаштырмыйча, ничек бар шулай, бөтен кимчелекләре белән кабул итү, үзгәртәргә омтылмыйча гына яшәү. Аның максат-хыялларын юкка чыгармау, киресенчә, максатына ирешергә ярдәм итү, моның өчен мөмкинлекләр тудырырга тырышу. Тормышта килеп чыккан проблемаларны уртага салып, зурлар позициясеннән чыгып сөйләшү. Буйсынулы мөнәсәбәтләрдә нәкъ менә шул җитми. Анда партнер үпкәләгән бала роленә керә дә яраткан кешесенә каршы чыга. Сәламәт мәхәббәткә нигезләнгән гаиләләрдә килеп туган проблемалар мөнәсәбәтләренә тагын да ныгыта, ә буйсынулы мәхәббәттә – җимерә. Шуны да онытмаса кирәк: гармонияле мөнәсәбәтләргә бары тик психологик яктан сәламәт булган кешеләр генә кора ала.

Ренат ГАЛИЭСКОР,
шагыйрь

Дөрес аңларлар дип уйлыйм: мөнәсәбәтләрдә мин ирек яклы. Үзем әле өйләnmәгән, әмма күзәтүләрдән чыгып шуны әйтә алам: берсе икенчесен мәхәббәткә белән буа башлай икән, бу инде озакка бармый. Үжәт кешеләр белән бәйләнешчеләр арасындагы кебек үк, кайгыртучанлык белән буйсынулы мәхәббәт арасында да нечкә генә бер чик була. Үземнең дә андый күренешкә тап булганым бар. Кешене үз янында тотып каласың килә икән, аңа ирек бир инде. Шашып сөйсәң дә, мөнәсәбәтләргә саклап калыр өчен хисләреңне кулда тоту кирәк. Табынулы ярату үз-үзеңә ышаныч булмаудан килеп чыгадыр, миңа калса. Бу сыйфат күбрәк ир-атларга хас. Без бит инде бүләшүне күз алдына да китерә алмыйбыз: минеке һәм башка беркемнеке түгел. Ул тегендә бармасын, монда йөрмәсен. Андый зәхмәткә ир-атлар күбрәк бирешүчән. Шагыйрь буларак, мондый мөнәсәбәтләр файдалы, үзенә күрә бер чимал, дип әйтер идек. Минем йөз процент бәхетле шагыйрьне күргәнем дә юк. Алар шуның белән атналар, айлар буге «пыскый»лар. Әйе, янмыйлар, нәкъ менә пыскып, төтенләп яталар. Үземдә дә андый мөнәсәбәтләр булды, һәм ул озакка сузылмады.

ЯРАТЫЛГАН ЙОМЫРКА

Алсу
ШАКИРОВА

Тавык салган йомыркага беренче булып кагылган куллар – сезнең куллар икәннен белә идегезме? Минем өчен ачыш булды бу! Ә мин... Шунның кадерен белмичә, алам да, ватып, табага салам, камыр басам...

Безнең өстәлләргә килеп житкәнче бу йомырканың нинди юл узганын белсәгез, суыткычка алып кайтып куйган бер кап йомыркага сез дә гади күзләр белән генә карый алмассыз, мөгаен. «Ак барс» холдингына кергән «Яратель» кошчылык фабрикасының ветеринария буенча директор урынбасары, Татарстан Республикасы ветеринария хезмәте отличнигы Роза МИРЗАБУЛАТОВА белән тормыш һәм... йомырка юлыннан бергә үтәбез. Алар аерылгысыз!

Тавыкларның «әнкәсе»

Тавыкмы, йомыркамы? Бүгенгәчә төгәл җавабы булмаган бу риторик сорауның асылына шушында – оясында төшенергә иде бит! «Яратель» кошчылык фабрикасында тәүлегенә 2 400 000 йомырка җитештерелә. Оешма Россиянең иң зур кошчылык фабрикалары сигезлегенә керә. Моннан егерме дүрт ел элек фабрикага эшкә урнашырга килгән Роза ханым әлегә уңышка турыдан-туры бәйле буласын, куллары аша миллион данәләр белән исәпләнгән йомыркалар узасын күз алдына да китерми ул чакта. Бу көннәргә җитәр өчен эшнән һәр баскычын үтәргә туры киләчәк...

Мамадыш районы Югары Берсут авылында туа ул. Ферма мәдире булып эшләгән Минъяз бабасының атына утырып йөргән вакытлары – туган җире белән бәйле иң якты хатирәләре. Аңа нибары 5 яшьлек чагында Үзбәкстанга күченеп китә гаилә. 1988 елда Роза медицина училищесында шәфкать туташы белгечлеге алырга дип Казанга укырга кайта. Өч елдан кулына кызыл диплом тотып Республика клиник хастаханәсенен реанимация бүлегенә барып урнаша. Әмма озак эшләми.

– Бервакыт бөтенләй башка юнәлешкә кереп китсәм килде. Гаиләм белән Габишево бистәсендә яши идек. Ара якынлыгы да үзенекен иткәндер, монда эшкә килдем. Кызыл дипломлы шәфкать туташы бер тәүлеклек чебиләрне сортларга бүлүче булып кереп утырды! Кызык эш иде ул. Кичә генә тишелеп чыккан сары йомры йомгакларны кайсы әтәч, кайсы тавык булуына карап аерасың. Йомшаклыклары! Исләре! Сабый бала исе килеп торган бу нәниләргә гашыйк булдым, – дип искә ала Роза ханым үзенең беренче эш көннәрен.

«Инкубаторда оператор булып эшләсәң иде ул!» дип хыяллана башлавы була, шундук урын да табыла. Төнге сменада эшләгәндә уңайлы булсын өчен, инкубаторга бары тик гаиләлә кешеләрне җыя башлыйлар. Электрик булып эшләүче ире Фәнис белән хыялланган эш урынына күчә.

Кызыл дипломлы шәфкать туташы бер тәүлеклек чебиләрне сортларга бүлүче булып кереп утырды!

– Башка берни белән дә чагыштырып булмаслык хисләр әнә шул инкубаторда инде. Инкубатор шкафларында чебиләр дәм караңгылык шартларында тишелеп чыга. Алайса утка таба шуышып, берберсен таптап бетерәләр, имгәнәләр. Без аларны иллюминатор аша гына күзәтәбез. 21 тәүлек узуга, инкубатор шкафы ишеген ачып җибәрәсәң, беренче тапкыр яктылык күрдүң гажәпләнгән бәләкәй генә кап-кара биш мең күз карап тора сиңа! Чебиләрнең бу дөньяда күргән иң беренче кешеләре – син! Әниләре диярсен! Менә аннары китә чырылдау, гажәпләнү: кая алып баралар безне, нишләтәләр, дигән сыман, бер-берсен уздыра-уздыра, кырык биш меңнән алып алтмыш меңгә кадәр чеби «сөйләшә». Безнең эштә урақ өстенә тиң иде ул чебиләр чыккан көн. Бөтен кешегә эш җитә!

Оператор буларак, Роза ханымның башка эше дә җитәрлек була. Йомыркаларны суыткычтан алып инкубаторга куясы, сәгать саен борып, алга, артка күчәрә торасы, микроклиматны, температураны күзәтәсе. 18 көннән лотокларны әйләндереп, чыгару лотокларына күчәрәсе... Чебиләрне инкубатордан алгач, урыннарны юып, чистартып, дезинфекция ясап, яңа йомыркаларны әзерлисә. Яраткан эшен тагын да ямьләндерергә теләп, зәңгәрсү диварларга чеби чыгу процессын рәсемгә сала. Менә йомырка, менә ул чатный, менә анда томшык күренә, һәм чеби тишелеп чыга...

– Бераздан директорыбыз Ришат Сәхапович Хисмәтуллин цех җитәччесе булырга тәкъдим итте. Каршы килдем башта. Бу урында ир кеше булырга тиеш, дим. Механика белән эшлисе: запас частыларны, машиналарны аңлый торган кеше кирәк. Борчылмагыз, ярдәм итәрбез, диде. Аның сүзенә ышанып риза булдым һәм үкенмәдем. Безнең кошчылык

фабрикасы җитәкчеләрдән уңды. Кешелекле, бик гыйлемле Ришат Сәхапович үз урынына Фәнис Гыйльмуллович Нигъмәтуллинны калдырды менә. Булса да булыр икән акыллы кеше! Һәр өлкәдә белгеч кебек, барысына да төшенә. Ветеринарлар белән – алар телендә, инженерлар белән инженерлар телендә сөйләшә. Цехтагы беренче эш көнөмне әле дә хәтерлим. Слесарь янына килдем дә, эш өчен нәрсә кирәк, дим. Менә шундый ачкычлар җыелмасы, ди. Киттем тәэминатчыга. Ачкыч кирәк, дим. «Нинди?» Менә тагын... Әллә ничә төрле буламыни әле алар? Бармаклар белән аңлатып күрсәтми-чә булдыра алмадым. Әле дә искә алып көләбез ул ачкычны. Әнә шулай итеп башлаган идем, бераздан директор инкубаторны, әтәч-тавык ояларын да миңа йөкләде. Ветеринария институтына укырга керүемә дә Ришат Сәхапович «гаепле». Ике оныкның дәү әнисе 48 яшендә кызыл дипломлы ветеринария табибы булды!

Производствода зур тәҗрибә туплап килгән студентны институтта яратып хәтерлиләр. Гистология фәне белән шулкадәр мавыгып китә, фәнни эшен бер омтылышта язып та чыга. Һәр кызыл юл саен бер рәсем ясый. Эшләргә тикшергән остазы, аудиториягә килеп кәргәч: «Мирзабулатова кайсыгыз?» – дип сорый. «Мин!» – «Сезнең эшегезне атлас укыган кебек укыдым», – ди аңа гистология укытучысы. Үзе яратып эшләгән эшенә ветеринария институты профессорларын да гашыйк итеп бетерә шулай.

– Халык телендә тавыкны бер дә акыллы кошлар рәтенә кертәселәре килми. Элек ата-аналар оясы бар иде бездә. Берничә тавык, әтәчтән гаилә төзибез, алар салган йомырка инкубаторга китә, яңа чебиләр чыгарабыз. Ул кошларның үз-үзен тотышларын күзәтсәң, адәм акыллары бар,

Реклама

Ничек төшөп утырса, шул килеш – тәгәрәмичә һәм ватылмыйча тасма буйлап ике чакрымга якын араны уза.

диярсең. Контроль төркемдәге кошларны атна саен үлчибез, яшенә күрә авырлыгын тикшерәбез, анализлар алабыз. Тавыкларның әтәчләре ничек саклаганнарын күрсәгез! Аларга тимәсеннәр, дип, хәтта безнең өскә ташланалар. Бервакыт үлчәр алдынан бер әтәчне югалттык. Өчесе бар, дүртенчесен таба гына алмыйбыз бит. Карасак, әтәч тавыклар арасына кереп утырган, ә тегеләр аны яшерер өчен, янына жыелганнар. Күрөп ала торган түгел! Тавыклары ашаганда барысын карап, күзәтеп торучы – әтәч... Андагы горурлык! Барган бер жирдән сувенирга тавыклар, әтәчләр жыям. Менә шундый үзенчәлекле сыннар коллекциясе бар миндә.

Тавык кына димәссең...

Тавыклар – «Яратель» кошчылык фабрикасында иң кадерле жан ияләре. Элек үз тавыклары салган йомыркаларны инкубаторга куеп, чебешләреңнә үзләре чыгарса, хәзер инкубаторны консервациягә куеп, фабрикага Рязань шәһәрәннән бер тәүлеклек чебиләр алып кайталар.

– Без хәзер «Ломан ЛСЛ Классик» кроссы белән эшлибез. Озын юл үтөп килеп житкән чебиләрнең әңкәләре кебек, кадерләр, яратып, бөтен игътибарын биреп эшли кызлар. Бер көнлек чебидән тавыкны үзәбез тәрбияләп үстерәбез. Тавыкны ничек утырт-

саң, уңышны шулай аласың. Фабриканың һәр хезмәте тавыкларның иминлеген өчен эшли. Беренче көннәрәннән алып календарь буенча вакцинация уздырабыз, атна саен контроль төркемне үлчәп торабыз. Фабрикада 25 вакцина ясаучы белгеч бар. Шуларның берсе – килеңем Диана. Улым Тимур да монда – житештерү-логистика комплексында эшли. Әнием Фаягөл озак еллар фабрикада сортировщица булып эшләп, лаеклы ялга чыкты. Династия дип әйтергә була инде! Кызыбыз Алиһә Казан дәүләт архитектура-төзөлеш университеты студенты, фотография белән мавыга.

Иммунитетлары ныгыган 105 көнлек тавыклар производствога, ягъни төп эшләренә жибәрелә. Йомырка салуда утырган 2 700 000 тавыкның һәрберсе – тиешле тәрбия күрүгә үскән житештерүчеләр. Ризыгы, суы, вентиляция булса, башка әйбәр кирәкми тавыкларга. Кирәкмәсә дә, алар утырган комплекстың тирә-ягында тәүлек бие даими эш бара, чөнки фабриканың уңышы биокүркынычсызлыкка бәйле. Фабрикада эшләүче 420 кеше әнә шул максатка хезмәт итә, бер система булып эшли. Дүрт баскыч саклану чаралары каралган. Территориянең буеннан-буена дезинфекцияләүче барьер куелган. Басу эчендә диярлек урнашкан фаб-

рикага кимерүче жәнлекләр элгә алмый. Тагын бер кызыклы факт: фабриканың үз аучысы бар. Даими рәвештә тирә-яктагы агачлыкларны, басуны әйләнеп, кошларны күрүктөтү йөри, оя коруларына каршылыклар тудыра. Фабрика тирәли урнашкан күрүктөтүчү пушкалар да шушы ук максатка хезмәт итә: мылтыктан аткан тавыш чыгарып, кошларны өркәтә. Территориягә кошлар очып керергә, бу тирәдә оя корырга тиеш түгел алар. Авыру кош бәла алып килә ала. Кошларның иминлеген жирдән дә, һавадан да, хәтта хезмәткәрләрнең үзләреннән дә саклыйлар.

– Эшкә урнашканда кул куела торган килешүдә махсус пункт каралган: фабрикада эшләүче хезмәткәрләргә йорт кошлары асрау тыела. Көгазды генә калмый бу таләп, саклык хезмәте эшчеләрнең өйләренә барып, аның үтәлуен тикшереп йөри. Кошлардагы төрле авырулар хужаларына ияреп, фабрикага килү күрүктөтүчү бар бит. Риск бик зур – фабрикада барлыгы 3 500 000 кош бар, шуның сизгез йөз меңе – үсеп килүче яшь чебиләр. Тавыклар утырган фермага бер чит кеше дә керми! Авырган хәлдә бер хезмәткәр дә эшкә килми. Өйдән ризык алып килү шулай ук тыелган. Ашханәдә нибары 50–60 сумга комплекслы туклану каралган. Калган өлешен фабрика үз өстенә ала. Эш киёмнәрен өйгә алып кайтмыйбыз, аларны юу өчен прачка бар.

Бала тәрбияләгән кебек, атна саен үлчәп, график буенча прививкалар ясап, кан анализын алып, тулысынча жиһазландырылган үз лаборатория-

ләрендә төрлө авыруларга тикшерүләр дисеңме, иммун-фермент анализатор ярдәмендә кошларның прививканы ничек кабул итүен, вакцинаның эшләвен күзәтүме, залларны юып чистартканнан соң бактерияләргә тикшерү ясау дисеңме... Кошлар бары тик фильтр аша узган скважина суын ғына эчәләр. Гади тавык түгел, алтын тавыклар утыра монда!

– Фабрикада 24 ел эшлим. Түбәннән, һәр этапны үтөп күтәрелгәч, бөтен производство нечкәләкләрен аңлайм. Кайсы этапта авыр, кайсында да җиңелрәк икәннән беләм, мине алдый алмыйлар (көлә). Эшкә алганда кемнәндер киңәш буенча ышанычлы кешеләрне генә алабыз. Алай да тестлар уздырабыз әле. Тәҗрибәсе бармы, игътибарлымы... Кечкенә генә хата да зур проблемага китерергә мөмкин. Хәер, хезмәт хакы әйбәт булгач, китүчеләр юк диярлек. Тирә-як бистәләргә, шәһәргә уңайлы автобус илтөп куя, фатир алу мөмкинлеге бар. Габишево бистәсендә ел саен Сабантуй уздыра фабрикабыз.

Эшенең нәтиҗәсе күренсә, «кайф» инде, ди Роза ханым. Кошка биргән тәрбияң уңыш белән кире кайта. Барысында бер максат – сыйфатлы йомырка житештерү.

Йомырка кыйссасы

Тавык йомыркасында уникаль төп витамин, кеше организмы өчен кирәкле минералларның 96 проценты, фолий кислотасы, алыштыргысыз аминокислоталар бар, ди белгечләр. Әмма моңа ирешергә кирәк бит әле. Әйдәгез, йомырка юлы буйлап бергә «тәгәрәп» карыйк.

Тавыктан төшүгә үк йомырка лентага эләгә. Бу этапны Amaks программасы нигезендә эшләүче ясалма интеллект башкара. Йомырка ничек төшөп утырса, шул килеш – тәгәрәмичә һәм ватылмыйча тасма буйлап ике чакрымга якин араны уза. Йомырка кабыгының сыйфат күрсәткече бу. Сортларга бүлү этабына роботлар килеп кушыла. Бу процесс автоматлаштырылган «Моба» машинасында башкарыла, йомырка үлчәнә, брактан арындырыла. Аннары йомыркага штамп сугыла, махсус машина бер дистәне капка сала һәм ябып куя. Упаковкага төрүче эшчеләр ябык савытны алып зур тартмаларга тутыра. Йомыркага бер хезмәткәрнең дә кулы кагылмый! Шуннан йомырка сезнең өйләргә кадәрге сәяхәтенә китә. Сөз – «Яратель» йомыркасын кулыгызга алган беренче кеше!

– Без тикшерүче органнарның ышанычын күптән акладык. Элек эш киләләр иде. Ардыра бит... Әйдәгез, мин әйтәм, теләсә кайсы кишеткә кереп, теләсә кайсы йомырканы алып тикшерик, анда бер грамм да антибиотик юк, дим. Риза булмадылар. Барыбер шулай эшләдем. Кишеттә булмаса да, бер тикшерү вакытында фабрикадан йомырка төяп чыгып килүче зур машинаны туктаттырдым. «Кайсы тартманы ачасыгыз килсә, шуны ачыгыз да бер йомырка сайлагыз», – дим. Алар аптырап калдылар. Бу кадәр үз-үзенә ышаныр өчен, чыннан да, сыйфат өчен җавап бирергә кирәк бит! Ә мин беләм – безнең йомыркалар иң яхшылары! Сайлап алган йомырканы ватып, анализ алдык. Чип-чиста! Шуннан бирле

тикшерүче органнар белән дуслык безнең. Сезнең йомырканы ғына ашыйбыз, диләр хәзер. Бөтен таләпләргә эңсәненән жебенә кадәр үтәгәннән беләләр.

Авыл хужалыгы хаталарны гафу итми. Куркынычсызлык кагыйдәләре бөтен фабрикалар өчен бер булса да, аны тиешенчә үтәүчеләр шулай ук күп микән? Сыйфатны беренче урынга куйган коллектив дәрәҗәсүдән баруын аңлай. «Яратель» кошчылык фабрикасында тәүлегенә 2 400 000 йомырка житештерелә. Бөтен Россия буйлап диярлек елына 872 000 000 йомырка тарала. Алдагы елның нәтиҗәләре белән чагыштырганда, шул бер үк сандагы тавыклар егерме миллион йомыркага күбрәк салган.

– «Яратель» йомыркалары хәлал дә бит әле. Әлеге сертификатны алу никадәр катлаулы һәм җаваплы булуын аңа ия булган житештерүчеләр генә белә. Ә безнең йомыркалар, чыннан да, хәлал система таләпләренә туры килә. Аермасы, беләсезме, нидә? Без кошларга итсөяк оны бирмибез. Ул онның ничек ясалугы сораулар тудыра... Ә без аксым күләмен сыйфатлы ярмалар белән тулыландырабыз.

Йә, тавыкмы, йомыркамы?.. Кызык, әмма Роза ханымның бу хакта уйланганы да юк кебек. Аның эшендә бер генә кагыйдә: сыйфатлы йомырка житештерү өчен кадрлар тавыкларны тәрбияләүдә үз эшен яраткан кешеләр эшләргә тиеш. «Яратель» – яратып чыгарган йомыркалар кулланучылар тарафыннан да яратылсын өчен эшләүче коллектив.

Фото: Анна Арахамия һәм «Яратель» фабрикасы архивынан

Аида ХӘЙРУЛЛИНА, оператив-календарь планлаштыру бюросы башлыгы

Хезмәт юлымны укытучы булып башладым. Хыялым иде ул. Татар дәүләт гуманитар институтын тәмамлап, башлангыч сыйныф укытучысы булып эшләдем, ләкин декрет ялыннан соң, гаилә хәлләре белән бәйлә, мәктәптән китәргә туры килде. Эш эзләп, хисапчылар курсын да тәмамлап карадым, әмма күңелемә ятмады. Әни Казан оптика-механика заводы складында упаковщица булып эшли иде. Заводка барып карарга киңәш итте. Анда: «Безгә инженерлар кирәк», – дигәч, аптырап калдым. Мин – инженер?! Ирләр һөнәре бит ул, дигән уй һич баштан китмәде. Шунысы да бар: инженерлар – математиклар, алардан логик фикерләү, төгәллек сорала. Ә укытучы импровизация дә куллана ала. «Инженер! Аның сүзе генә ни тора бит, ике дә уйлама, ризалаш!» – дип, әни икеләнүләремә урын калдырмады. Шулай итеп, бер тәҗрибәсез килеш житештерү-диспетчерлык бүлегенә календарь планлаштыру бюросына инженер булып эшкә килдем. Ә анда инженерлар – хатын-кызлар! Ул вакыттагы коллегаларыма хәзергә кадәр рәхмәтлемен. Алар барысын да аңлатты. Бинокльләренң, перископ, прицел, ераклыкны үлчәү приборларының вак детальләренә кадәр өйрәндем. Аны белмичә инженер булып эшләү мөмкин түгел. Күз алдыгызга китергез, бинокль генә дә 50 детальдән тора! Оборона заводында эшләү – зур җаваплылык. Оборона министрлыгы өчен дәүләт заказларын үтибез. Хәзер дөньяда барган геополитик вазгыять белән бәйлә дәүләт заказлары артты. Оптик приборлар ясыйбыз: лазерлы бинокльләр, төнгә бинокльләр... Барысын әйтеп бетерергә дә ярамый. Бу – хәрби сер. Илне саклау өчен приборлар ясаганыбызны аңлыйбыз. Әйе, бар теләгебез: алар армия кулланышы өчен генә булсын иде. Ә һәр илнең көчле армиясе булырга тиеш!

Заводка килгәч үземнән ике-өч тапкыр өлкәнрәк кешеләр белән эшләү жиңел булмады. Әмма коллектив бик әйбәт иде. Бүген инде мин календарь-планлаштыру бюросы житәкчесе. Хәзер үземнән өлкәнрәк эшчеләр тәҗрибәләре белән ярдәм итәләр. Без механик һәм җыю цехлары белән бергә эшлибез. Бер айга житештерү планын бирәләр: нинди приборлар һәм күпме күләмдә ясарга кирәк. Без шул приборларны детальләргә бүлеп, ясау графикларын төзибез. Аларның производствога барып җитүен контрольдә тотарбыз. Завод тормышын күрмәгән кешегә бу, бәлки, бөтөрлелек булып тоелыр. Әмма һич тә алай түгел. Без даими үсештә! Наман укыйбыз, өйрәнәбез. Яңа технологияләр булдырыла, завод заманча җиһазлар сатып ала, хәзер менә автоматлаштыруны көртә башладык. Кабат укырга, өйрәнергә кирәк. Даими акыл

эшчәнлегә баш мие өчен дә файдалы бит ул. Сүз уңаеннан: монда эшкә килгәч, завод мене КАИга укырга җибәрде. Читтән торып биш ел бие инженер һөнәрен үзләштереп, 35 яшемдә дипломлы белгеч булдым. Үземнән күпкә яшәрәк кызлар-егетләр белән укып йөрдәм. Безнең яштың белем алуның зур өстенлеге: аңлап, белеп, кирәк дип укыйсың. Безгә, заводка, яшьләр дә килә хәзер. Башкачарак фикер йөртәләр: күп һәм бик тиз кирәк. Әмма һәр өлкәдәгә кебек үк, заводта да эш тәҗрибәсе эшли-эшли генә булдырыла. Билгеле инде, акчасы да тәҗрибәң арткан саен арта. Заводта эшләүнең иң зур өстенлеге: төгәллек. Бар җирдә – эш графикында да төгәллек. Кайчан эшкә барасыңны, кайчан кайтасыңны, кайчан ял итәсеңне, кайчан хезмәт хакы алачыгыңны беләсең. Төнлә уятып эшкә чакырмыйлар монда. Тотрыклы һәм уңайлы хезмәт шартларын тәэмин итүче предприятиедә эшләү – тормышта бик мөһим! Кызым Лиана Казан милли-тикшеренү технологик университетында укый. Укый да, онлайн-мәктәптә дә эшли. Кайвакыт төннәр бие биремнәр тикшереп утыра. «Заводта эшләсәң, менә болай интекмисең инде, төнлә йоклайсың», – дип әйтәм үзенә. Төгәл графикы булмаган эш белән шөгыйләнүне һич аңламыйм. Технолог дипломын алгач, ул да заводка барыр әле дип уйлыйм. Шунысы сөенечле: бүген ил хакимияте производствога йөз белән борылды. Импорттан кертелгән продукцияне алыштыру мөһимлеге артты. Бу исә илдә житештерү үсүгә, хәтта ябылган заводлар ачылуга зур этәргеч. Үзәбезнең заводта да цехларны яңарталар йә өр-яңадан сафка бастыралар. Элек чит илдән сатып алган детальләренә хәзер үзәбездә ясар өчен станоклар сатып алалар. Күңелле инде... Цехта эшләргә яшьләр килә, аларга бөтен житештерү серләрен төшендерү өчен пенсиягә киткән өлкәннәребезне чакыралар. Пенсия яшендәгә ветераннарыбыз бик теләп һәм зур горурлык белән килә. «Менә күрдәгезме, безсез булмый шул», – диләр. Өлкәннәр – тәҗрибә хазинәсе инде ул. Моңы танырга һәм аларның кадерен белергә кирәк. Эштә менә шундый зур сөенечләр белән йөрибез. Ә шәхси тормышта... 40 яштың соң тормыш башлана гына дип әйтүләре хак икән. Инде кызым үстә, үзем өчен яши башладым. Быел беренче тапкыр ял итәргә Кавказ тауларына бардым. Эльбрусны, Домбайны, Нарзаннар үзенән күрдәм. Менә шундый сәяхәт ошый миңа.

Хатын-кыз бик көчле зат инде ул. Безнең заводта станок артына басып эшләүче хатын-кызлар да бар: токарьлар, фрезерчылар, коючылар... Аларга карыйм да, инженер һич тә ирләр һөнәре генә түгел, дим.

ГАСЫРГА ТИН

Лилия
ГӨРӨЕВА

2023 ел гаиләбез өчен тоташтан сынау елы булды. Мәктәпне тәмамлап, Бердәм дәүләт имтиханнары тапшырган кызыбыз өчен бер ут йотсак, диплом яклаган улыбыз өчен тагын бер яндык-көйдек. Ләкин биш ел буена ирешкән дипломын кулына алырга өлгөрмәдә ул. Күкрәп торган жәй уртасында улыбызны армиягә озаттык.

Мин бу көнне 23 ел көттем. Сагаеп, куркып, борчылып... Курку белән бергә, күңелемдә өмет тә яшәде. Бәлки, берәр могжиза булып да... Могжиза булмый калды, июнь ахырында улыма армиягә повестка тапшырдылар. Хәлләре минекеннән авыррак булган әниләр, берүк кичереgez. Беләм, кемнәрнеңдер уллары бүген яу кырында. Ул әниләрнең йөрәгендә нинди утлар януын уйларга да куркам. «Армиядә генә бит, бер ел хәзер үтә. Сабыр ит», – дип юаталар мине. Сабыр итми кая барасың?! Әлегә тормышым тоташ көтүдән генә тора. Улымны көтәм.

...Инде авырый башлаганга бер тәүлек була дигәндә, ниһаять... Акушерканың тавышы аеруча тантаңлы яңгырады шикелле: «Малай!» 2000 елның мае иде. Өйгә кайтып, беренче тапкыр улым белән икәүдән-икәү генә калгач, тыела алмый еладым. «Армияләргә барасың бар ич, улым. Ничекләр озатырмын сине?» Өч килога да тулып житмәгән иксез-чиксез бәхет төенчегемнең алсу маңгаена тып-тып күз яшьләрем тамды. Ил язмышы – ир язмышы, диләр. Шушы еллар эчендә: «Дөнъялар тыныч булсын да улым үсеп житкәндә армия хезмәтенә теләге булганнарны гына алсыннар», – дип, күпме ялвардым икән Аллаһка?! Еллар үттө. Улым үстө. Теләгәнем кабул булмады. Жаным тагын да шом өстөп, армиядә хезмәт итү вакытын ике ел итәселәр икән, дигән сүзләр ешайды. Ул да түгел, уллары үсеп житкән аналарның төн йокыларын алып, хәрби операция башланды... Аллаһка ялварып түгелгән күз яшьләре тагын да кайнарланды.

26 июнь. Бүген улым университетта соңгы дәүләт имтиханын тапшырды. Телефоныма «чең» итеп килеп ирешкән хәбәр – аныкы: «Биш»ле!» Студент еллары, зачет, имтиханнар, реферат, курс эшләре – бар да артта. Алда – өмет тулы тормыш. Ләкин тормыш океанына олы сәфәргә чыкканчы язмыш көймәсенең су астында яшерен ташлар, хәтәр кыялар сагалаган тар бугаз аша узасы бар әле. Ватан алдындагы бурычын әйтүем.

Улымның армиядән кичектерелү вакыты жәй ахырына кадәр иде. Көзгә чакырылышны көтмәскә булды ул. Әтисе дә: «Жәй көне китүең яхшырак. Кыш китсәң, кыен булыр», – дип, вакытны ашыктырды. Дәүләт имтиханнарыннан соң таралырга да өлгөрмәгән киеренкелеккә яңасы өстәлдә – улыбызны армиягә озатырга әзерләнә башладык. Военкоматта, армиядә кнопкалы, камерасыз телефон гына кулланырга ярый дип, алдан ук кисәткәннәр иде. Хәзер киbetләрдә андый телефонны табармын димә икән! Озату кичәсен

уздыру, кирәк-яракларны алу белән атна-ун көн сизелми дә үттө. Ник шулай ул – син ул көннең озаграк тоткарлануын телисең, ә ул шундый тиз килә дә житә. Тының белән тартып китерердәй булып көткәндә көннәр – атнага, атналар айга тигнләшә.

7 июль. Иртәнге жидегә военкоматка килеп житәргә куштылар. Кичтән киленебез улымның куе булып күпереп үскән кап-кара чәчен алды. Әле өйләнешкәннәренә бер генә ел аларның. Аерылышу бездән бигрәк киленгә авыр. Аның керфек очларында чак эленеп торган күз яшьләренә карамаска тырышам. Югыйсә үземнең дә буам ерылачак. Улымның ап-ак булып ялтырап калган башына карап шаярткан, көлгән булабыз. Чәче булмагач, колаклары тагын да ныграк тырпайган шикелле. «И улым, башың кечкенә икән бит», – дип, баламның кытыршы башыннан сыйпыйм. Кыенсынып, читкә каерыла. Ә минем исә аңа нәкъ бер еллык итеп карап,

366 КӨН

Фото: ru.freepik.com

жылысын төнөмө ныграк сендереп каласым килө. Артыгын сөйлөшмөскө тырышам, тавышым калтырый. «Эни, син барып торма инде, өйдө генө кал», – дисэ дә, улым белән булган вакытны тагын да сузарга телим. Эле бит тагын бер сөгәт аның белән була алам. 60 минутның һәр мизгеле оныгылмаслык булып күңөлгә уела бара...

Китәсе егетләр күп түгел – жиде генә бөртек. Бүгөн әлеге чакырылышта соңгы партияне озаталар, китәселәре инде китеп беткән. Военком егетләрнең барысын да бер сафка тезде. И-и, бигрәк бала гына инде үзләре. Ярый безнекенә 23 яшь, 18 яшьлекләр аеруча сабий булып күренә. Берсенең әле чәче дә алынмаган.

Малайларны үзәк жыелу пунктына илтәселәр икән. «Машина белән килгән әти-әниләр бармы?» – ди военком. Шунда ук кулымны күтәрәм: «Без машина белән. Үзебез илтәбез!» Менә шатлык – ярты гына сөгәт булса да улым янәшәсендә булачакмын! Аһ, шушы ярты сә-

гатьне ничек тә озаграк сузарга?!

Машинадагы буш урынга тагын бер солдатны алдык. Яшь кенә авырлы кыз военкомат капкасы төбөндө елап озатып калды. Йөргән кызымы, дисәм, апасы икән. «Эниң килә алмадымы?» – дип, ялгыш сорадым. Соңыннан улым әйтте, ятим малай ул, диде. «Минем телефоным да юк. Аны частька баргач бирәләр микән?» – ди мескенкәм. И жәлләдем үзен. Әнисезлек кайда да үзен сиздерә шул...

Аркаларына биштәрләрен асып капкадан кереп киткән егетләр артыннан томырылыплар карап калдык. Иреннәрем туктаусыз дога пышылдый: «Юлларында мәрхәмәтле кешеләрне генә юлдаш ит, Раббым». Күзләрдә – яшь пәрдәсе. «Ярар, бер генә ел ул. Без әле ике ел хезмәт итеп кайттык», – әтисе мине үзенчә шулай юатмакчы. Киленемә карарга да кызганам, аңа хәзер миңа караганда да авыррак. Тынычландырырга теләп, кочагыма алам. Ут кебек янган маңгаена битемне тидерәм. «Һай, бала, температураң күтәрелгән бит!

Стресстан инде ул». Ничек кенә, нинди генә сүзләр белән күңеленә күтәрим соң синен, балакай?

Кичен улым шалтыратты. «Ашаттылар, эчерттеләр. Ял итәбез, телевизор карыйбыз. Һава сулап кердек», – ди. Тавышын гына ишетү дә нинди рәхәт!

9 июль. Эле ярый хәзер телефоннар бар. Улым белән көнгә берничә тапкыр шалтыратышып сөйләшәбез. Баштарак, бәлки, ярамыйдыр, дип, шалтыратмый түзгән идем, «Монда сөйләшәргә ярый әле. Кайчан телисең, шалтырат. Сөйләшә алмый торган вакыт булса, телефонны алмам гына», – дигәч, тагын күңел үсеп китте. Частька баргач ничек буласын кем белә бит. Эле нинди частька элгәсән дә тәгаен белмибез. Военкоматта соңгы тапкыр комиссия узганда улыма, диңгез флотына билгелибез, дип әйткән булганнар. Күңелне янә шом басты – диңгез флотында хезмәт итү бик катлаулыдыр ич ул?! Айлар буге су өстендә, ябык корабта... Диңгез авыруы та-

гын... Әй Раббым, үзөбезгә якынак жиргә генә жиберсәләр яра иде.

«Бүгөн «покупатель» киләчәк. Шуннан билгеле була инде», – дип хәбәр бирде улым. Йөрәк кабат әле ярылып, әле кыска тукталышлар ясап тибәргә тотынды. Бәхетсезгә, улыбыз тыныч жиргә – күрше өлкәгә эләкте. Ике арада нибары 400 чакырым. Сагынган саен янына барып булачак. 11 июль көнне китәчәкләр.

Жәйге кичнең тымызык һавасын хушбуй иснәгәндәй сулайм, баеп барган кояшка күзләремне тутырып карыйм – бу һаваны улым да сулай, бу кояшны улым да күрә бит. Һавалардан улым исе килгән кебек...

11 июль. Бу эсседә дүрт көн яткырмалар, частыларга жибергәнче, өйгә чыгарылар, дигән идея, насып булмады. Жыелу пунктында уздырган дүрт көн бик кызганыч инде. Хезмәт итү вакытына да керми ул. Нихәл итмәк кирәк?

«Вокзалдан сәгать унда кузгалабыз», дигәннәр иде. Сигезгә үк килеп бастык. Кода-кодагы бездән дә алдарак килгән. Шаярткан булабыз, тик беребез дә берәүнең күзенә туры карамый. Керфек очындагы ыш тамчыларын күрмәмешкә салышабыз.

Юлына өчпочмаклар пешереп тыгармын дигән идем дә, улым кичтән шалтыратып: «Офицер юлга бозыла торган ризыклар алмаша кушта. Әни, зинһар, рисвай итмә мине.

Безгә коры паек бирәчәкләр», – дигәч, ниятемнән баш тартырга туры килде. Алай да вокзалга барышлы, юл уңае пекарнядан кайнар тәбикмәкләр алып чыктым. Тамагы ачканда кабар, бәлки. Тәбикмәк юлда бозылмый ич ул.

Вокзал мәйданына ак автобус килеп туктады. Безнекеләр! Автобустан коелышкан егетләр каршысына без – озатырга килүчеләр зур өер булып кузгалдык. Бөтенесе бертөсле формадан булгач, таный алмый торам, кайсысы минем улым соң? Иң беренче булып абыйсын кызым танып алды: «Әнә абый, өченче булып бара». Чынлап та шулмы? Бигрәк бер-берсенә охшаганнар.

Офицер солдатларга эти-әниләр белән сабуулашырга рөхсәт бирде. Улым биштөрәннән монда каласы әйберләрен бушата. Кадый, кисә торган очлы предметлар, дарулар, эчке киём, оекбашлар – берсен дә алырга ярамый, ди. Хәтта укый башлаган китабы да минем сумкага урнашты. Анысы да ярамый? «Улым, сора әле, маникюр кайчысы ярамыймы?» – дим. Бала вакытыннан ук тырнаклары тиз үсә аның, ике-өч көн саен кисеп торырлык. Жәлт кенә сорап килде. Офицердан – рөхсәт. Ә мин кишет эзләп, урамга томырылдым. Ярый әле чат саен кишет Казанда.

Урап килгәндә егетләргә кабат сафка тезеп, офицер нидер аңлата иде. Жил авазларны өзек-өзек кенә алып килеп житкәзә... Тәртип, дисциплина турында сөйлә ахрысы. Смартфоннарны хәзер үк эти-әниләргә биреп калдырырга куша.

Сабуулашыр алдыннан була торган моңсу минутлар.

«Построиться!» Бигүк тигез булган сафлар белән улларыбыз бездән китеп бара. Күз яшләренә юл куймаска тырышып, иреннәремне чытырдым кысам.

Киттеләр... Жәндә әйтеп аңлатып булмаслык бушлык. Гүя эчемдәгә ниндидер жылы, зур, бик тә газиз булган әйберне төбе-тамыры белән йолкып алып, аның урынына боз тутырып куйдылар.

Хисләргә ирек бирергә ярамый. Электричкага өлгерәсем бар. Авыру

апам авылда берүзе мине көтеп калды (жәйге ялны без шунда уздырабыз). Авылыма кайткач, бәрәңге бакчасына чыгып туйганчы елармын. Әлегә ярамый!

12 июль. Менә нинди бәхет – улым шалтыратты! Барып житеп урнашканнар. Телефоннарны ун гына минутка биргәннәр, барып житүләрен әйтер өчен генә. Кәефе күтәренке кебек үзенә. «Казармалар яңа, уңайлы. Бер бүлмәдә дүртәр егет торабыз. Кубрикта душ, бәдрәф», – ди. «Татарстаннан бергә килгән егетләр бармы соң бүлмәдә?» – дип сорап калырга ашыгам. «Барыбыз да бергә килгән егетләр, әни», – дигәч, эчемә жылы йөгәрә. «Душлашырга тырыш инде, улым. Бер-берегезгә терәк булыгыз». Сөйләшүемне тизрәк төгәллим, хатыны белән сөйләшер өчен вакыты күбрәк калсын.

14 июль. «Чең» итеп телефоныма хәбәр килгәнгә уянып киттем. Минә «Курс молодого бойца-2023» төркемнә кергәннәр. Төркемдә без күбәү – барыбыз да яңа килгән солдатларның эти-әниләре.

Әле вокзалда ук телефоннар алмашып, үзара «стихийный» чат төзегән идея. Кайдадыр шушы минутта нәкъ синең уйларны уйлаучы, нәкъ синең хисләргә кичерүчеләр барлыгын тою да никадәр көч бирә икән. Бүгенгә кадәр барлыкларын да белмәгән бу кешеләр хәзер сиңа бик кадерле, бик якин булып тоела башлый. Уртака тема, уртака курку, жаныбызның уртака сыкравы бездән дуслар гына түгел, уртака бер организм ясый. Бер ритмда сулай, бергә борчыла торган организм.

Шунда ук чатны сорауларга да күмеп ташладылар. Телефоннарны кайчан бирәләр, дип кызыксыналар. Әниләргә барысын да ашау ягы борчый. «Бар да яхшы. Монда дисциплина каты. Улларыгызны беркем кыерсытмый. Телефоннарны шимбә һәм якшәмбе көннәрендә ярты сәгәткә бирәчәкбез», – ди командир. «Шалтыратуларын көтегез!» – дип өсти аннары. Көтмәбезме соң инде? Телефонымны бер минутка да үземнән калдырмайым.

■ 12 август. Улыбыз хәрби ант кабул иткән көн.

Фото гайлә архивынан.

15 июль. Бүген шимбә. Улым шалтыратырга тиеш. Авылда шунысы кыен – телефон бөтен жирдә дә «тотмый». Йокидан тору белән элемтә булган урынга – бакчага чыктым. Эссе! И Раббым, бу эссе кояш астында, плацта улларыбыз ничек чыдар инде? Балам хақына кулъяулык кадәр генә болыт биреп, күлгәләсәңче үзләрен? «Кер инде, эссе кага бит!» – дип кычкыра кызым. Кереп китсәм, улым шалтыратырга да ишетми калырмын. Юк инде, улым белән сөйләшми торып, бер адым да кузгалмыйм. Тик телефоның зарядкасы гына минем белән бер уйда түгел, күрәсәң. Өйдә булган бөтен озынайтыкчыларны ялгап, бакчага кадәр электр чыбыклары суздым. Көтә-көтә өйлә житте, кич булды... Телефоным тавыш биргән саен, йөрәгем атылып чыгардай булып тибә башлый. Тик... шалтыратучыларның берсе дә улым түгел. Эти-әниләр чатында шулай ук паника. Кемнәрнеңдер уллары шалтыраткан, кемнәрнекедер – юк. Сөйләшү бәхетенә ирешкәннәр частытагы яңалыклар белән бүлешә. «Минеке шалтыратты. Бар да яхшы. Командирлар әйбәт кешеләр». «Минеке дә шалтыратты... Килгәннәрәнә берничә генә көн, инде «увольнительный» турында хыялланалар».

Кичке тугызынчы яртыда, ниһаять! «Нихәл, әни...» Тавышым әллә кайдан, бәгыремнән саркып чыга: «Ул-лым!!!» «Син борчылма. Минем бар да яхшы. Строевой өйрәнәбез, устав ятлыйбыз...» – «Тамагың туямы соң, ул-ы-ым?» – «Туя, әни, туя...» (Кичке аштан соң казармага кайтып житкәнче үк карыннары ачуын ул миңа соңрак, барысы да артта калганнан соң гына әйтәчәк.)

12 август. Без инде төнге бердән үк юлда. Ике машинага төялеп, улыбыз янына кузгалдык. Бүген ул хәрби ант кабул итәчәк. Өйдәгеләр аз булса да черем итеп алды, ә мин ятып та тормадым. Улымны үзем пешергән өй ризыклары белән сыйлыйсым килә.

Алда әле башланмаган ничә чакрым юл – ә мин инде күптән улым янында. Өнә нинди матур булып таң сызылып килә. Күңелемдәге шатлык та шул таң кебек нурлы.

Хәрби частының һавасында ук бер тантана. Командирлар безне солдатлар яшәгән казармалар, кызыл почмак, ашханә, уку бүлмәләре белән таныштыра. Барысында да шулайдыр димим, ләкин улым хезмәт иткән частыта чынлап та бар жирдә дә тәртип, чисталык. Казармалар яңа, заманча. Этаж саен кер юу машиналары, киём киптерә торган шкафлар... Улларыбызның шундый шартларга эләгүенә сөөнәбез.

Инде менә тантананың иң килеренкә өлеше. Солдатлар аерым-аерым төркемнәргә бүленеп, каршыбызга саф-саф тезелеп бастылар. Барысы да бертөсле. «Өнә ул – өченче рәттә икенче!» – киленебез аны шунда ук танып алды. Ул да кебек, ул түгел дә кебек... Исем-фамилияләрен әйтеп, солдатларны берәм-берәм алга чакыра башладылар. Улыбызның исемен әйтәләр! Телефонымны кабызып, тизрәк видеога төшереп калырга ашыгам. Ә ул мине күрми дә!

Соңыннан үзенә шул видеоны күрсәткәч, чынлап та минем төшереп йөргәнне абайламаганын әйтте. Аңлыйм, бик дулкынланганда шулай була...

Хәрби ант тәмамланганнан соң барлык солдатлар исемнән командирларны тәбрикләү өчен сүзгә улыбызга бирделәр. Микрофонда – газиз тавыш. Кара, ничек һәр авазын төгәл, ачык итеп, һәр басымын үз урынына куеп сөйли! Аһ, улым! Минем улым! Ничек ябыккан ул. Күзләре тагын да зурап калган кебек.

Хыянәтче күз яшьләре! Сөөнәсе урында, мин кабат елыйм. Бу күрешү шатлыгының вакытлыча гына булуын аңлаудан елыйм. Сагынудан...

Аерылышу беренче озаткандагыга караганда да авыррак.

4 ноябрь. Шимбә. Улым шалтыратты. «Субботник булды. Жиргә коелган яфрактарны себердек», – ди. Үзебездәге яңалыкларны сөйлим. «Кояш бездә. Шундый матур. Һавалар зәп-зәңгәр», – дим. «Бездә дә кояш», – ди улым. «Өйдә, хәзер син дә, мин дә кояшка берьюлы карыйбыз. Шунда карашларыбыз очрашыр».

Ул көлә. Ә мин кояшта аның күзләрен күрәм кебек.

5 ноябрь. Иртәдән никтер авыраеп торам. Дәү әни мондый вакытта: «Кунак киләсе бардыр», – ди иде. Алай көткән кешебез дә юк кебек... Кичә өнә кызыбыз ерак шәһәрдән ярыштан кайтты. Аның янына утырып ярыш хәлләрен соравам. Кинәт кенә өй ишеге ачылып китте. Ярымкараңгыда кем кәргәнән күрерлек тә түгел. Әллә сөңлемнең улы Сәет инде? Озын, ябык кем булып тагын? «Нихәл, әни! Танымыйсыңмы әллә?» Өнемме бу, төшемме? «Ул-ы-ым! Синме? Ничек?» – «Менә шулай инде. Офицер белән командировкага кайттык». – «Күпмәгә, улым?» – «Бер сәгатътән китәм».

Бер сәгатътән?! Әмирхан Еникинең «Бер генә сәгатъкә» дигән үзәк өзгеч хикәясә бар. Менә мин дә шул хикәядәге ана хәлендә. Әле чәйнеккә барып ябышам, әле кәстрүлләргә... «Утыр инде, әни, ашыйсым килми», – дисең. Ә мин яшен тизлегә белән камыр куям. «Юлыңа чебурек пешереп тыгыйм улым, син бит яратасың...»

Бер сәгатъ бер мизгелдә, күз ачып йомганчы узды да китте. Менә без сине яңадан юлга озатабыз. Аерылышулар шулкадәр ямансу... Соңыннан улымның һәр хәрәкәтен, һәр сүзен искә төшерергә тырышып азапланачакмын.

11 гыйнвар. Бүген бездә үзенә күрә кечкенә генә бәйрәм. Улым хезмәт срогының яртысын узды. Ул киткәч, әйтерсен вакытның койрыгын казыкка бәйләп куйдылар. «Өч ае шулай. Аннан тизләнә ул», – ди уллары инде хезмәт итеп кайткан әниләр.

Хәзер минем көндәлек ритуалым бар – календарының шакмагын бер көн алга күчерү. Күчерәм дә, бармагымны төртә-төртә көннәр саным. Алда әле тагын 182 көн бар. Бер-берсе елга тиң көннәр.

Күңелем белән мин инде күптән улым кайтыр көндә яшим. Аллаһ боекса, гомеремдәге иң бәхетле көн булчак ул.

«ХАТЫН-КЫЗ КҮНЕЛЕНДӨ САГЫНУ ЯШИДЕР КЕБЕК...»

Язучы, драматург,
журналист,
Туфан Миңнуллин
премиясе лауреаты
Равил САБЫРның
тормыш кагыйдэләре

ЯЗУ СӘЛӘТЭ ӘТИ-ӘНИДӘН ГЕНӘ КҮЧӘ ТОРГАН БУЛСА, БӨТЕН ЯЗУЧЫНЫҢ ДА БАЛАСЫ ЯЗУЧЫ БУЛЫР ИДЕ.

Шулай да миңа әти-әнидән ниндидер талантлар күчкән, әлбәттә. Алар икесе дә сине авызларына каратып, тәфсилләп, бөтен нечкәлекләре белән, образлы итеп сөйли белә иде. Юмор белән! Гомумән, әти ягыннан туганнарда бар мондый сәләт. Үзләре белән булган вакыйгаларны сюжет сызыгына салып, ниндидер интригалар кушып: «Монысын соңрак әйтәм әле мин аның», – дип, кызыктырып сөйләп китәләр... Күптән түгел Ркаил Зәйдулла Әлмәткә, «Рухият» нәшрияты чыгарган китапларны тәкъдим итү кичәсенә килде. «Кечкенә вакытта башы бәрелмәсә, кеше язучы булмый инде ул», – диде ул сөйләшкәндә. Мин дә бәргән идем! Шәп бәргән идем... Әти берсендә «Урал» мотоциклы белән капка төбенә кайтып туктады. Каршысына йөгәргәндә нәрсәгәдер абынып егылдым да маңгаем белән матай тимеренә бәрелдем. Ул шрам беткәнгә 10–15 ел гына әле. Монысы инде шаярту... Ә житди итеп әйткәндә, бу темага бер мәкалә укыган идем. Тикшеренүләр үткәргәннәр һәм күпчелек язучыларның кечкенә вакытта ниндидер зур бер стресс кичерүен ачыклаганнар. Башның бүтән-нәрдән үзгәрәк эшләвен кузгатып жиберә торган ниндидер бер катализатор була дигән фараз бар икән. Фәннилегә никадәр дөрестер, белгилем.

Әсәрне язып бетергәч, төрле вакытта төрле хисләр кичерәсең. Кайчакта бик нык шатланасың: «Булды бит бу, эшләп чыктым», – дисең. Озаккарак китсә, арып, тубебрак киткән чаклар да була. **ЗУР ӘСӘРНЕҢ СОҢГЫ 9–10 БИТЕН ЯЗУ АВЫР, ЧӨНКИ УЛ ИНДЕ СИНЕҢ БАШЫҢДА ЯЗЫЛЫП БЕТКӘН.** Әмма аны бит әле кәгазьгә төшерергә кирәк. Тик бу эш инде сиңа бигүк кызык түгел, чөнки эштә «моны эшләп бетердем» дигән бер инану, ышаныч утыра. Шул вакытта иренмиң, шундый ук дәрт, шундый ук энтузиазм, энергия белән язып чыгарга кирәк.

Әсәр геройларына исемне бик озаклап сайлыйм – башта аларның нәрсә аңлатканын карыйм. **ГЕРОЕҢА ТӨЛӘСӘ НИНДИ ИСЕМ БИРЕП БУЛМЫЙ** бит инде. Ул аның холкын да ачарга тиеш, язмышын да... Жәваплы процесс бу! Без студент вакытта «Идел» журналында Фәиз абый Зөлкәрәйнең исемнәр турында бер мәкаләсе басылган иде. Шуның бер урыны истә калган. Фатих Әмирганга бер шәкертнең хикәясен алып киләләр, фикер әйтүен сорыйлар. Укыгач ул: «Әйе, беренче хикәя өчен бик әйбәт. Ләкин бу кешедән язучы чыкмаячак, чөнки аның исеме язучыныкы түгел», – ди. Исем – бик мөһим!

САБЫР ДИГӘН ПСЕВДОНИМ ХОЛКЫМА САБЫРЛЫК

ӨСТИДЕР. Бигрәк тә тормыш тәҗрибәсен күбрәк туплаган саен. Кеше олыгайган саен, яшь вакыттагы кебек кирәксә-кирәкмәсә чәчрәп чыгып, уйламыйча төләсә нәрсә эшләми инде... Бу псевдонимның килеп чыгуы исә бик кызык булды. Журналистикага керергә хәл иткәч, газеталарга яза башладым. Равил Сабилов, Наратлы Кичү авылы урта мәктәбенең 10 нчы сыйныф укучысы, дип чыгаралар. Класс җитәкчесе Фирдәвес абый: «Язучылар кебек син дә

үзең берәр псевдоним тап. Әнә О. Генри, гомумән, җырдан алган псевдонимын. Ничьюгында, Сабир түгел, Сабыр дип куй», – диде. Шулай Сабыр булып киттем.

БЕР ШИГЫРЬ, КИТАПТАГЫ БЕР ЖӨМЛӘ ДӘ КЕШЕНЕҢ ФИКЕРЛӘРЕН ҮЗГӘРТӘ АЛА.

«Болай булмый» дигән драмам бар. Шунда карт режиссер яшь режиссерга театр нигә кирәк икәннән аңлата: «Хәтта иң кабахәт кеше дә театрга барасы булса, матур итеп киенә, әзерләнә. Спектакль барганда сәхнәдәге геройлар өчен барыбер күпмедер борчылып утыра – бу аның күңелен чистарта», – ди. Яше: «Ләкин театр ишегеннән чыгуга ул тагын шул ук кабахәт кешегә әйләнә бит», – ди. «Әйе, бер спектакль генә кешене 180 градуска үзгәртеп куймый. Ләкин тәмуқта яндырганда, шул ике сәгать спектакль караганда үзенең кешелеклеге күрсәткән өчен, газны аз гына булса да кысып куячаклар», – ди өлкәне.

Әсәрләрем сәхнәгә куелганда, артка – залга борылып карарга мөмкинлек булсын өчен, **ТЕАТРЛАРДА БЕРЕНЧЕ РӘТЛӘРГӘ УТЫРЫРГА ТЫРЫШАМ.** Сәхнәдәге артистларның уенынан бигрәк (аларны карау да кызык, чөнки һәр юлы яңача уйныйлар), теге яки бу күренешне тамашачының ничек кабул итүе кызыграк.

Мин гомер буга – журналистикада, кайда гына, нинди генә шартларда эшләргә туры килмәде?! **ЯНӘШӘМДӘ БОМБА ШАРТЛАСА ДА, ИНДЕ ТЫНЫЧ КЫНА УТЫРЫП ЯЗА АЛАМДЫР КЕБЕК...**

Мин туган йортта – Кирам бабайның Тупач авылындагы нигезендә хәзер бабайның төпчек улы Касыйм абый яши. Кече якта әби белән бабай йоклый торган карават бар иде анда. Ул урында хәзер диван тора. Менә нәкъ шул почмакка – **ӘБИ БЕЛӘН БАБАЙ ЯТКАН УРЫНГА КАЙТЫП ЯТСАМ, МИННӘН ДӘ БӘХЕТЛЕ КЕШЕ ЮК.** Шул урында гына аңлатып булмаслык бер ләззәт кичерәм.

Кавһәнә заманында бик күп эчтем: иртә белән тизрәк уяну өчен дә, кичен йоклап китмәс өчен дә. Әмма **ЧӘЙ, БЕРДӘН, ТӘМЛӘРӘК; ИКЕНЧЕДӘН, ФАЙДАЛЫРАК.**

Минем өчен хәзер **ИҢ ЗУР БӘХЕТ – ОНЫК БЕЛӘН АРАЛАШУ!** Аңа ике яшь ярым, яңа теле ачылып килгән чагы. Иң беренче сүзләренең берсе «бабай» булды. «Улым, әби, дип әйт әле», – дип, хатын бер алдына, бер артына төшә, конфет та биреп карый... Конфетны тотып карап-карап тора да, баба, ди...

БЕРКӨННЕ ТЕЛЕФОНЫМ БӨТЕНЛӘЙ ШАЛТЫРАМАСА, ДӨНЬЯ БЕТТЕМЕ ӘЛЛӘ ДИП УЙЛАР ИДЕМ.

Жванецкий бер әсәрендә ир-атларга хатын-кызның табигате турында сөйли. Болай ди ул: «Аларның сезне үбүләре дә, сезгә кияүгә чыгулары да берни аңлатмый. Гомер буга, мине ярата, дип уйларсыз. Һәм ул сезгә бу турыда гел әйтә торыр, тик дөреслеккә беркайчан да белмәссез –

бәхетле гомер итәрсез», ди. Хатын-кызың океан кебек тирән күңелен бик оста тасвирлаган. Миңа калса, **ХАТЫН-КЫЗНЫҢ КҮБЕСЕНЕҢ КҮҢЕЛЕНДӘ ЙӘ БЕРЕНЧЕ МӘХӘББӘТЭ, ЙӘ КАЙЧАНДЫР ҮЗЕ ЯРАТЫП ТА, АҢА КАРАМАГАН ЕГЕТЕН САГЫНУ ЯШИДЕР** кебек. Миңа шулай тоела.

Бер ел элек, туган көнем белән котлаганда бер танышым: «Син инде агач утырттың, йорт салдың, ике малай үстердең һәм улларыңнан күренеп тора – бик яхшы эти син, Равил», – диде. Үзәңдәге нинди сыйфат белән горурланысың, дигән сорауга, бәлки, **УЛЛАРЫМА ЯХШЫ АТА БУЛУ-ЫМ БЕЛӘН ГОРУРЛАНАМ**, дип җавап бирергә буладыр.

КЕШЕЛӘРДӘ ИҢ ЖЕҢЕМ СӨЙМӘГӘН НӘРСӘ – ВӘГЪДӘСЕЗЛЕК. Алдан фәлән җирдә, фәлән сәгәтәтә очрашабыз, дип килешәсең. Булмаган вакытыңны табып, бәлки, төшке ашыңны да ашамыйча чаба-чаба киләсең – соңга калмаса тырышасың. Ә ул: «Минем әле эшем бетмәде, ярты сәгәтәтән генә киләм», – дип шалтырата...

МИНЕМ ӨЧЕН ШӘНӘР – УЛ ЧАЛЛЫ КЕБЕК БУЛЫРГА ТИЕШ. Кечкенәдән кунакка Казанга килеп йөрсәм, барлык калалар да аның кебек кенә була, дип күзаллар идем.

ТЕАТР, ЧЫНЛЫКТА, ШУЛ УК КИТАПХАНӘ УЛ, ләкин анда синең геройларыңа актерлар тарафыннан инде җан өрелгән. Шуңа күрә миңа театрда күңелләрем.

ЯЗУ УЛ – БИК СЕРЛЕ ПРОЦЕСС, ЯЗГАНДА ӘЛЛӘ НӘРСӘЛӘР БУЛА. Кайсыбер көнне шундый нык теләп эшләргә утырасың: кәеф тә әйбәт кебек, йокың да туйган, беркем дә комачауламый... Бүген язам инде, дисең. Утырасың-утырасың интегеп – көне буена нибары бит ярым языла. Икенче көнне күп вакыт әле аны бетереп тә атасың. Ә бүтән вакытта, әйтик инде, эштән арып кайткан буласың. Кәефсез генә моңа кадәр язылган соңгы ике-өч битне укыйсың. Һәм шул вакыт килә башлый! Үзеннән-үзе килә текст!... Геройларың сөйләшә, бәхәсләшә, каядыр бара, кайта... Артларыңнан җитеш кенә язып барырга! Икенче көнне шуларны укыйсың һәм шаккатасың: текстка сирәк кулланыла торган сүз килеп кергән. «Каяндыр астан, аң төпкелләреннән килеп чыкты» дип язганмын берсендә. Кайдан алганмын «аң төпкеле» дигән сүзне, белмим...

МӘХӘББӘТ – МӘХӘББӘТ ИНДЕ УЛ, БАШКА КЕШЕНЕ ЯРАТУ. Ә нигә нәкъ менә шушы кешене сайлавың – анысы икенче мәсьәлә. Бу хакта уйланганмындыр заманыңда, бәлки, җавабың да тапканмындыр. Хәзер инде истә түгел.

ЯЗУЧЫ БУЛГАЧ, ӘСӘРДӘ ХАТЫН-КЫЗ БУЛЫП ТА УЙЛАРГА ТУРЫ КИЛӘ. Менә мондый очракта хатын-кыз үзен ничек тотса, дип, кайчакта хәлэл җефет белән дә киңәшләшкән бар. Чаллыда торганда «Сигезле бию» дигән пьеса яздым. Чаллы театры режиссеры Фаил абый Ибраһимов: «Театр тулы актрисалар, яз әле хатын-кызлар күбрәк катнашкан берәр әсәр», – диде... Спектакль чыккач:

«Безнең – хатын-кызларның нәрсә уйлаганын ничек шулай дәрәс белә аласың?» – дип килеп әйтүчеләр булды.

МИНЕМ ӨЧЕН БЕРЕНЧЕ УРЫНДА – ГАИЛӘ! Балаларны мәктәпкә, бассейнга йөртергә кирәк, дип, заманыңда собкор булып күчкән идем. Үз вакытымны үзем көйләп, алар белән күбрәк булу өчен.

ХАТЫН-КЫЗДА ПРАГМАТИЗМ КӨЧЛЕ, НИНДИ ГЕНӘ АВЫР ХӘЛДӘ КАЛСА ДА, ЧЫГУ ЮЛЫН УЛ АЗАККА КАДӘР ЭЗЛИ. «Фәхрине үтереп ташладылар» романында: «Песи кебек, гел дүрт тәпиенә төшә хатын-кыз», – ди бер героем. Ә ир-атлар аерым ситуацияләрдә хатын-кыз эшли алмаганны эшләсә дә, тормышта озакка сузылган кризислар булса, алар, әлбәттә, хатын-кызга караганда бирешүчәнрәк, дип уйлыйм.

ТЕЛӘСӘ КАЙСЫ ВАКЫТТА ӘДӘБИ ӘСӘР ЯЗАРГА УТЫРА АЛМАЙМ. Әйткәнемчә, журналист булгач, интервью, мәкалә яки репортажмы, утырам да язам – илһам көтмим. Бу – минем эшем. Ә әдәби әсәргә тотыну, яза башлау өчен көндәлек ыгы-зыгыдан туктап, азрак як-ягыңа каранып тын алу, фикерләреңне тәртипкә салу, әсәр дулкынына кереп китү – журналистикадан читләшеп тору кирәк. Әсәр языла башлагач, журналистика артык комачауламый инде.

ӘГӘР МАЛАЙЛАР, ЯЗУЧЫ БУЛАМ, ДИСӘ, МИН КАРШЫ ТҮГЕЛ. Олы малайның болай әйткәне бар инде. Икенче класста укый иде. Килде дә: «Синең әле язасың күпме? Минем дә бер пьеса язасым бар иде», – ди. «Алай булгач, бирәм инде компьютерны, мә, яз», – дим. Мин чай эчкәнчә, бүлмәдән килеп тә чыкты. Бетте, ди. Бу язган: борын-борын заманда яшәгән ди, булган ди бер әби белән бабай. Боларның булган ди бер матур әтәчләре. Ләкин әтәч көн саен таң ату белән бик нык кычкыра торган булган. Әтәч кычкырганга бабай бик иртә уянган, шуңа аның ачуы килгән. Көннәрдән бер көнне әтәч тагын шулай кычкырып бабайны уяткач, ул чыккан да әтәчкә суйган. Әби әтәчтән аш пешергән. Алар тәмләп аш ашаганнар...» Театрга баргач, режиссер Булат Бәдриевкә, улым әкият язган әле, дип, кызык итеп сөйләдем. Булат: «Ә бит моны сәхнәгә куярга була: төп геройлар да, конфликт та, төенләнеш тә, чишелеш тә бар», – дигән иде... Рәзим – журналист, «Алабуга» аерым икътисадый зонасының матбугат үзәгендә эшли.

Оныкның теле татарча ачылып килә. **БАЛАНЫҢ НИНДИ ТЕЛДӘ СӨЙЛӘШҮЕ ЭТИ-ӘНИДӘН ТОРА.** Без үзәбез гаиләдә туган телдә генә аралашабыз. Рәзим балалар бакчасына инде теле ачылып, сөйләшә башлагач китте. Татарча уйлый. Ә Ришатны алданрак бирдек. Инде ул вакытта мохит тә үзгәргән: татар группасында берәү дә татарча сөйләшми иде. Бала бакчадан кайта да миңа русча эндәшә. «Улым, аңламыйм бит», – дим. Кечкенәдән шуңа аңына сеңеп калган: этигә татарча гына әйтергә кирәк – эти русча белми.

Гөлнур САФИУЛЛИНА әзерләде.

Хөрмәтле укучыларыбыз!

«Сөембикә» журналының тагын бер матур санын – 111 нче елын бергә башлап җибәрдек. Традициягә әйләнгән гадәт буенча елның икенче саны кайбер укучыларыбыз өчен кызыклы язмалар гына түгел, сөенечле хәбәр дә алып килә. 2024 елның беренче яртыеллыгына «Сөембикә» журналына язылып, квитанция күчәрмәсен редакциягә юллаган абунәчеләребез арасында бүләкләр уйнатылды! Һәм без җиңүчеләрнең исемен атарга әзер!

Бүләк уйнату 24 гыйнвар көнне «Сөембикә» журналының ВКонтакте битендә туры эфирда уздырылды. Редакция адресына барлыгы 350 квитанция килеп иреште, барысы да бәйгедә катнашты. Бүләк уйнатуны бәйсез эксперт – «ТАТМЕДИА» акционерлык җәмгыятең PR-директоры Ләйсән Сафина күзәттә.

МЕНӘ АЛАР – БЕЗНЕҢ ҖИҢҮЧЕЛӘР!

«Cozy home»*

гипермаркеттыннан
3000 сумлык сертификат ияләре:

1. Хөснетдинов Вәдүт – Казан шәһәре;
2. Гыйззәтуллина Рәмзия – Тәтеш районы;
3. Закиров Мансур – Балык Бистәсе районы.

*«Коузи хоум»

«DNS»**

компаниясеннән 3000 сумлык
сертификат ияләре:

1. Гарәфетдинова Гүзәл – Казан шәһәре;
2. Фәйзрахманова Нуркоя – Саба районы;
3. Фәттахова Фәридә – Башкортстан Республикасы, Яңавыл.

**«ДНС»

«Унидом»

кибетләр челтәренә
3000 сумлык сертификат ияләре:

1. Юнысова Алсу – Саба районы;
2. Төхвәтуллина Әлфия – Арча районы;
3. Кашапова Әлфия – Казан шәһәре.

УҢАЙЛЫ ӨЙ

Өйне функциональ итеп тәртипкә салу трендка әйләнде. Моның белән хәтта аерым белгечләр шөгыльләнә. Яшәгән урыныңны уңайлы һәм җыйнак итү өчен бик күп җиһазлар бар хәзер. Алар хәтта заманча яшәү рәвеше ихтияжларына җавап бирүче дизайн элементларына әверелде. Хәзер көнкүреш кирәк-яракларны пакетларда сакламыйбыз инде – төрле тартмалар, контейнерлар кулланабыз. Алар матур да, урынны да аз алып тора һәм тәртиптә дә тоталар. Менә шуңа да бүгенге көндә пластик эшләнмәләр популярлаша. Баксаң, алар Теләче районында да эшләнә икән. Үзәбезнеке! Татарстанныкы! Кытай эшләнмәләренә караганда, нигә әле үз товарларыбызга өстенлек бирмәскә, җитмәсә, алар сыйфатлы да. «ЛМР Пласт» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыятькә нигез салучы Луиза ТАВЛЫ белән сөйләшәбез.

Луиза Салаватовна, «ЛМР Пласт» компаниясенә быел 10 ел була. Компанияне оештыру тарихын сөйләгез әле.

– Ирем Мелих Тавлы белән төрле милләт кешеләре бергәләп эшли торган компания төзү турында хыяллана идек. Куллану базарын өйрәнеп, замана ихтияжларын исәпкә алып, 2013 елда «Теләче» сәнәгать паркында эш башларга уйладык. Баштарак гамәлләрдә хәтта безнең вәкаләтләр инструкциясе дә юк иде – проектка кергән һәркем кулыннан килгән бурычны үтәргә тырышты. Бу – үзенә күрә бер драйв. Мондый проектлар – бик яхшы мәктәп. Безнең компания кыйммәт булмаган баялاردан йорт һәм бакча өчен югары сыйфатлы пластик әйберләр эшләп чыгаруда һәм сатуда махсуслаша. Бар продукциябез дә «Fima» сәүдә маркасын йөртә һәм халык арасында зур ихтияҗга ия. Мондый завод – Татарстанда бердәнбер.

Кәгазь белән чагыштырганда, продуктларның саклану һәм антибактериальлек үзлегә буенча пластик җиңеп чыга. Аның тагын нинди уңай яклары бар?

– Без пластик шешәләрдән су эчәбез, ризыкны пластик контейнерларда саклыйбыз, продуктларны полиэтилен пакетларга салабыз. Сәнәгать тармакларының берсе дә пластиктан баш тарта алмый. Бу материалның популярлыгы, әлбәттә, аның үзлекләре белән бәйле. Пластик – универсаль материал, нык, чыдам. Озак саклана алуын да әйтеп узарга кирәк. Куллану товарлары өчен бу мөһим. Ул җиңел, дым үткәрми. Заводта производство процессында сыйфатка игътибар бирелә. Эшләнмәләр күп баскычлы сыйфат контролен үтә, ГОСТ һәм Тамоння берлегенең барлык таләпләренә төгәл туры килә. Мондый чаралар кулланучыга брак товар китүдән саклай. Шуңа да безнең предприятие «Татарстан Республикасында полимер продукция эшкәртү өлкәсендә лидер» бәйгесендә «Үсеш лидер» һәм «Инновациялар лидер» номинацияләре җиңүчесе.

Пластик эшләнмәләр ассортиментын ничек сайлайсыз? Продукцияләрегез арасында нәрсәләр популяр?

– Безнең продукцияне төп кулланучылар – хатын-кызлар. Күп очракта йортка нинди товар аласын алар хәл итә, чөнки алар ямь тудыручылар, яшәгән мохитне уңайлы итә белүчеләр. Дөньякүләм замана трендларын күзәтеп барабыз: базарны өйрәнеп, хатын-кызларга йорт өчен нәрсә кирәген аңлыйбыз һәм әледән-әле продукцияләренә яңа төрләр булдырабыз. Шуңа да безнең эшләнмәләр популярлык казанды. Хәзер тирә-юньне дөрес һәм уңайлы итеп оештыруга зур игътибар бирелә. Продукцияләребезне шуны күздә тотып җитештерәбез. Ярмалар, ризыклар саклар өчен төрләр күләмдәге савытлар,

салатлар өчен савытлар җыемасы (калган ризыкны суыткычта саклар өчен бик уңайлы, исе дә таралмый), он, кер юу порошогы саклар өчен 5 литрлы капкачлы контейнерлар, кирәк-яраклар таралып йөрмәсә өчен төрләр формадагы бокслар... Сатып алуучыларыбыз арасында юасы керләренә салыр өчен фактуралап ясалган капкачлы кәрзиннәр популяр. Мондый кәрзиннәр булган өйләрдә килгән носкилар, ышаныгыз, таралып ятмый инде. Беренчедән, алар бик җыйнак; икенчедән – матур. Интерьерның үзенә күрә бер декоры булып та тора. Бакча өчен пластик җиһазлар да бар: төрләр урындык, өстәлләр. Үсентеләр утыртыр өчен дә пластик савытлар кулай. Хужабикләренәң тормышын җиңеләйтәргә тырышабыз, шуңа күрә дә безне сайлайлардыр. Йорт хужалыгын алып баручылар һәрвакыт ямьгә, чисталыкка омтыла. Безнең максат – тиз һәм нәтиҗәле, шул ук вакытта күп акча сарыф итми генә өйне тәртиптә тотарга ярдәм итү.

Шундый кызыктырып сөйләсез! Кайлардан алырга мөмкин сезнең продукцияне?

– Товарларыбызны төбәк һәм федераль киңәшчеләр чөләтләреннән сатып алырга мөмкин. Fix Price, Светофор, Маяк, X5 Retail Group, Галамарт, Мегастрой, Чижик, Находка, Верный кебек сәүдә үзәкләрендә безнең марканы, логотипне, табарсыз. Шулай ук маркетплейслардан сатып алу җае да бар. Безнең продукция Россия һәм БДБ илләре базарларында үзендә таныты.

Замана җитештерүчеләре икенчел чималны алтынга тиңли. Белүемчә, сез дә әлеге «алтын»нан файдаланырга планлаштырасыз.

– Безнең өлкәдә һәрвакыт яңа технологияләр барлыкка килә, завод иң заманча җиһазлар сатып ала, яңа җитештерү линияләре кертелә. Яңа проектларга да курыкмыйча алынабыз. Пластик эшкәртүнең икенче линиясен булдыру да планда бар. Беренче этапта аның еллык җитештерү күләме 7 мең тонна булса, соңыннан 20 мең тоннадан да артыр дип исәплибез. Пластик төргәк калдыкларын авыл хужалыгы пленкаларын җитештерүдә кулланабыз. Алардан үз производствобызда кулланыр өчен дә, башкаларга сатар өчен дә чиста грануллы материал алабыз. Әлеге проект булган ассортиментны арттырырга, чүп-чар пакетлары, авыл хужалыгы пленкалары, пластик поддоннар кебек яңа төр продукцияләр чыгарырга мөмкинлек бирә. Бу проект икътисади яктан да, экологик яктан да, төбәктә эш урыннары булдыру ягынан да республика өчен файдалы булачак.

Йорт очен Европача
сыйфатлы пластик эйберләр

ИҢ ЯХШЫ ЙОРТКА –
ИҢ ЯХШЫ ИДЕЯЛӘР!

СЕРТИФИКАЦИЯЛӘНГӘН
ПРОДУКЦИЯЛӘР

ҮЗЕБЕЗ ЖИТЕШТЕРӘБЕЗ

500 ДӘН АРТЫК ТОВАР

ПРОФЕССИОНАЛЬ
МЕНЕДЖМЕНТ

ЧИСТА ЙОРТ

САКЛАУ

ЮЫНУ БҮЛМӘСЕ

fimako

АШ БҮЛМӘСЕ

БЕЗНЕҢ АССОРТИМЕНТ

Товарлар сертификацияләнгән

РЕКЛАМА 16+

ЖИДЕ «МИН»

Лилия
ГӨРӘЕВА

Апаста 38 яшылек Герой Ана – Рамилә Әхмәтҗанова яши. Дөрөс, бу Россия Федерациясе тарафыннан бирелгән мактаулы исем түгел, иҗтимагый оешманың мәртәбәле бүлгә әлегә. Аны «Хатын-кызлар көче берлеге» оешмасы күп бала тәрбияләп үстергән һәм җәмәгать эшләрендә актив катнашкан аналарга тапшыра. Узган ел әлегә мәртәбәле бүлүккә Рамилә дә лаек булган. Рамилә һәм Ришат Әхмәтҗановлар гаиләсе – зур гаилә. Бүген аларның биш шатлыгы, биш өмете үсеп килә.

Апасның чын фидакаре

Әлеге язма кулыгызга килеп кәргән көннәрдә Ришат, мөгаен, юлда булып. Без килгәндә олы сәфәргә – махсус хәрби операциядәге якташлары янына барырга әзерләнеп йөргән чагы иде.

– Моңысы жиденче тапкыр баруыбыз инде. Беренче тапкыр егетләргә буржуйка мичләре ясап илткән идек. Материалын, ясаучысын үзем табып, жиде мич ясадык ул вакытта. Күпмедер узгач, Апас районы башлыгы Айрат Габделхакович Жиһаншин, аның урынбасары Ленар Тәлгатович Хантимиров, «Чиста район» оешмасы житәкчесе Радик Әнәсович Гәрәев белән тагын юлга кузгалдык. «Егетләргә дә күрәп сөйләшербез. Андагы хәлләр белән дә танышырбыз...» – дидек. Район халкы да ярдәм итте, спонсорлар да булышты – егетләребезгә трал белән тугыз машина илтте. Луганск, Донецкига кадәр генә түгел, Запорожье, Херсон өлкәләренә кадәр кердек. Эчкәрәк кәргән саен совет чоры ныграк сизелә анда.

кулларына тапшырып кайтасы идек.

Туган ягын, халкын яратуы, аларга булган хөрмәтә һәр сүзеннән сизелеп торган Ришат үзе дә шушы туфрактан. 1985 елны Апас районының Каратун авылында туган ул. Ике югары белеме булган бу егетнең эшләмәгән эше юк диярлек.

– Әтием Иршат та, әнием Әхлима дә гомер буге төзелеш оешмасында эшләделәр. Әти – шофер, әни бухгалтер иде. Ә мин менә укытучы һөнәрен сайларга булдым – Казан дәүләт педагогика институтының татар теле һәм филология факультетына укырга кердем, – дип, безне үзе белән яшүсмер чакларына ияртеп китте ул.

– Мөгаен, татар теле укытучың әйбәт булгандыр, – дим, аның бу юнәлешне сайлавына ишарәләп.

Сүземне жөпли әңгәмәдәшем:

– Татар теленнән Сәвия апа Тимуршина укытты. Нинди генә конкурсларга, олимпиадаларга әзерләмәде безне! Шигырьләр яздыра иде. Мәктәптә «Көмеш кыңгырау» дигән газета чыгарабыз. Иң матур шигырь-

мәктәбенң баян классын тәмамлаган, укыганда бер генә чарадан да читтә калмаган егетнең күңелендә сәнгатькә мәхәббәт яши.

– Алтынчымы, жиденчеми класста укыганда әниләп синтезатор бүләк итте. Заманы өчен шәп синтезатор – «Yamaha» иде ул. Бәясен дә хәтерлим, 3 мең дә 80 сум. Ул вакытта әти-әни-нең хезмәт хакы берәр мең булды микән әле? Ничек хыялланган идем мин ул хакта. Уйнаганымны төшләремдә күрә идем. Синтезаторда уйнарга Апас композиторы Илдар Ногманов өйрәтте. Мәктәптә ансамбль оештырып жибәрдек. Исемнәребезнең ижекләреннән жыеп, «Радали» дип атадык. Абыем Раил – алып баручы, классташым Илсәяр (хәзер ул Камал театры артисты Алмаз Сабиржановның хатыны) – жырлый, Айдар исемле егетбез – аппаратурада, мин – синтезаторда. Әти синтезаторны куярга агачтан өстәл ясап бирде. Әни куге кызыл тукумадан япма тегеп, ансамблебезнең исемен чикте. Чын артистлардан ким түгелбез! Урыныбыз гел сәхнә түрәндә. Берзаман оешмаларның отчет жыелышларына да чакыра башладылар. Ялындырмыйбыз, кая чакырсалар, шунда барып жырлап кайтабыз. Үзенә күрә аз гына булса да акча да эшлибез. Укуны тәмамлаганчы шулай жырлап йөрдөк тә, аннары таралыштык. Казанга киткәнче клубта дискотекалар да куя идем әле. Менә анысы кыенрак иде, кызлар белән биесе килә, ләкин аппаратура яныннан китеп булмый...

Үземнекеләр өчен

Бүген Ришатның 39 йорты бар, дисәм, бергез дә ышанмас, билгеле. Әйе, үз куллары белән салганы берү аның берәвен. Шулай да сүзләремдә хаклык та юк түгел. Ришат Әхмәтжанов – Апас районындагы күпфатирлы 39 йортның идарәчесе.

– Педагогика университетын тәмамласам да, тагын укыйсы килү теләгем басылмады. Казан аграр институтының икътисад факультетында читтән торып белем алдым, икътисад фәнен үзләштердем, – ди ул. – Тәвәккәлләп, 2021 елны үз эшемне башлап жибәрдем. Безнең

Без бәхетне читтән эзләмәдек. Бәхет менә монда – үзең туып-үскән туфракта, үз халкың янында, үз телеңдә аралашып яшәүдә ул. Бу – безнең өчен тормыш хакыйкәте.

Бездәге кебек яхшы юллар да, түбәләре төсле калай белән ябылган йортлар да юк. Газ, су кермәгән авыллар күп. Халык яхшы яшәгән дип әйтеп булмый.

Рамиләнең энесе Ранис тә хәрби операциядә катнаша. Беренче барганында каенешен күрә алмаган Ришат. Ә икенче юлы инде, якташлары килгәч, командирлары Ранискә ял биргән – туган якларына Ришатлар белән бергә кайткан, гаиләсенә күңелле сүрприз ясаган.

– Үз туганыбыз да шунда булгач, кулдан килгәнчә ярдәм итәсе килә, – ди Ришат. – Әле менә исемле посылкалар туплыйбыз. Якташ егетләренң һәрберсен күрәп, туган якның сәлам-һөнәрен житкереп, күчтәнәчләргә үз

ләребезне шунда урнаштыра, аннары район газетасына жибәрә. Газетада үз исемнең күрү шулкадәр рәхәт! Шуңа өстәп, редакциядән гонорар да жибәрәләр әле! Туган телебезне әнә шулай яраттырды Сәвия апа. Мин генә түгел, бертуган абыем Раил дә татар теле белгечлеген сайлады. Ә мин аның артыннан иярдем.

2006 елны институт (Ришат тәмамлаганда ул инде гуманитар-педагогика университеты була) дипломын алган егет Апаска эшкә кайта.

– Казанда калырга уйламадым да, – ди Ришат. – Кайту белән район хакимиятенең оештыру бүлегенә эшкә алдылар. Дүрт ел анда эшләдем.

Оештыру бүлегендә эшләве дә очраклылык кына түгел. Музыка

оешма хәзер 39 йортта яшәүче 811 кешегә хезмәт күрсәтә.

Ришатның иртәнге сигездән кичке алтыга кадәр дигән эш сәгәтьләре дә, ял көннәре дә юк. Шушындый график белән эшләвенә күнеккән инде ул.

– Жәй көне иртәнге алтынчы яртыдан ук йортлар арасында күзәтеп йөрим. Кайда рәшәткә каерылган, кайдадыр такта купкан, тегендә буйыйсы бар икән... Ишегаллары бик матур хәзер Апаста. «Безнең ишегалды» республика программасы белән бөтенесен тәртипкә китерделәр. Жәйләрен йорт яннары шау чәчәктә.

«Яшьләр урамы» дигән бер урамыбыз бар. Анда яшәүчеләрнең күбесе пенсионерлар инде. Гомер буге шушы йортларда яшәгәннәр. Кайда нинди проблема барлыгын миннән дә яхшырак беләләр. Шуңа да халык белән күбрәк аралашырга тырышам. Ишегалларына керәм, яннарына барып утырам... Алар сөйләгәнне шыпырткына «мыгыма» чорный барам. Эшкә кайткач, ишеткәннәремне язып куям, аннары эш планына кертәм. Командабыз әйбәт. Егетләрнең һәркайсы үз эшен жиренә житкерә торган. Без бит кем икәннән дә белмәгән чит-ят берәү өчен эшләмибез. Шәһәр жирендә генә ул күрше күршесен белми. Ә бездә һәркем үз кеше. Үз кешен өчен начар итеп эшлесе килми. Төнге бердә шалтыраталармы, икедәме – чыгабыз да китәбез. Үзәбезнекеләр бит!

2011 елда жир кадастры инженерына да сертификат алган идем. Шул өлкәдә дә берәз эшлим. Дөрес, анысы өстәмә генә инде...

Балалар яратабыз

– Ришат та, мин дә балаларны бик яратабыз, – ди Рамилә, минем ни сорарга теләгәнәмне алдан ук сизенгән сыман. – Ришатлар да өчәү үскән, сеңлесе Раилә әнә күрше урамда гына яши, ире Ленар – Казан егете. Без дә өчәү. Өчәбез дә Апаста төпләндек. Өйләнешкәч, безнең дә өч балабыз булып, дип килешеп куйган идек. Дүртенчесенә узганымны белгәч: «Алып кайтабыз», – диде Ришат ике дә уйларга урын калдырмыйча. Дүрт янына бишенчесе сыя да сыя инде, дидек. «Семья» сүзе үзе дә жиде «мин» дигәнне белдерә бит.

2008 елда – беренче уллары Ранил, 2011 елда – Ралина, 2016 елда – Рамина, 2019 елда – Раида, 2023 елны төпчекләре Равил туа. Биш баласын да ырып алырга туры килә Рамиләнең. Табиблар өченче бала белән тукталырга киңәш итә мондый очракта. Тик Рамилә авырлыклар алдында тез чүгә торганнардан түгел.

– Балаларны жиңел күтәрдем. Гел йөгереп йөреп, хастаханәдә ятып та тормыйча гына таптым. Равилебез баһадир булып туды. Соңгы аенда паровоз кебек идем. «Ничек кенә йөреп бетерерсең», – дип, и борчылды инде Ришат.

Тормышыннан канәгать булуы, бәхетле икәнә йөзенә чыккан бу ханым белән аралашуы шулкадәр рәхәт! Аңардан оптимизм, әйбәт энергия бөркелеп тора.

Рамилә үзе дә Апас кызы. Әтисе Ришат Жамалиевны Апаста гына түгел, республикада да беләләр. Хезмәт юлын үз районнарының «Йолдыз» газетасына багышлаган атаклы журналист ул. Кызы да әтисенең һөнәрен сайлый – Казан дәүләт университетының журналистика факультетын тәмамлый. Укыган дәвердә берара «Шәһри Казан» газетасында эшләп ала. Тормышын инде тулысынча Апас белән бәйләгәч, «Йолдыз» газетасы хезмәткәре була.

Балалар туганнан соң, бу өлкәдән китәргә туры килә. Журналистика үзенә тулысынча аңа гына багышлауны таләп итә торган өлкә шул...

– Балачактан спортны яраттым. Волейбол, баскетбол уйный идем. Әллә спорт юнәлешен сайлыйым микән, дигән уем да булды. Соңрак анысын да тормышка ашырдым – Балалар һәм яшүсмерләр спорт мәктәбендә аэробика тренеры булып эшләдем. Безне бер эштән дә курык-маска, хезмәттән оялмаска өйрәтеп үстерделәр. Нинди генә эшләрдә эшләмәдем мин! Моннан берничә ел элек Ришат белән өч авылда арендага кибетләр алып та эшләп карадык әле без. Авыл халкына товарны яздырып кына бирә-бирә, үзәбез бурычка баттык. Булмый, безнеке түгел икән, дип, баш тарттык аннары...

Күбәбез янәшәдә генә йөргән бәхетен күрми. Ә менә Рамилә бер

күрүдә үк Ришатның үзенеке булуын тоеп алган.

– Жәй көне таныштык без. Дус егет кич утырырга иптәшләрен ияр-теп килгән иде. Мин исә дус кызларым белән. Баштанаяк ап-актан киенгән Ришат шунда ук күнелемне яулады. Дус кызымның колагына пышылдадым: «Бу егет ошый миңа». Жиде генә ай очрашып йөрдек тә өйләнештек. Көн дә жиде чакрымдагы Каратуннан килеп йөри иде. «Кереп сора әле мине әти-әнидән. Көн дә болай йөрүе кыен бит сиңа», – дидем. Төнгә унберенче яртыда кереп, ниятебезне этием белән әниемә житкердек. Алар Ришатны үзләре дә ошаталар иде. Фатыйха бирделәр. 2007 елда гаиләбезне кордык.

Ялан кырда – яңа йорт

– Өйләнешкәч үк Апаста фатир алдык. Ләкин анда вакытлыча гына яшәп торганыбызны икебез дә белдек. Үз йортыбызны салып чыгасыбыз килде, – ди Ришат белән Рамилә. – Без йорт сала башлаганда монда рапс басуы иде. Бары ут баганалары гына килчәктә бу урында гөрләп торган урам үсеп чыгачагына ишарәли.

– Бабайдан чалгы алып торып, иң беренче рапсны чаптым. Аннары йортның нигезен казырга керештек. Дуслар килде, туганнар – чын өмә булды. Беренче көнне казыдык, икенче көнне измәсен койдык... Төнгә кадәр мәш килдек. Менә шулай итеп башлаган идек, тәки төзеп чыктык. Кыш көне мондагы карны күрсәгез иде! Машина белән урамга керерлек тә түгел. Өйнең эчке ягын ясаганда Казаннан алып кайткан төзелеш материалларын үзезбегә кадәр күтәрәп ташыган идек, – дип сөйли Ришат эчке бер горурлык белән. Горурланырлыгы да бар шул – 135 квадрат метрлы йортка теләсә кайсы шәһәр кешесе кызыгырлык. Шуңа өстәп гаражы, мунчасы...

Әхмәтжановлар яшәгән урамны кайчандыр ялан кыр булган димәссең дә. Иркен урамның як-ягынан заманча йортлар тезелеп киткән.

– Безнең урам бик тату, – ди Рамилә. – Әнә күрәсезме каршыдагы балалар мәйданчыгын? Унбер гаилә берләшеп, икешәр мең акча жыйдык

та үзезбегә эшләп куйдык аны. Балалар күп бит урамыбызда, аларга уйнарга матур жир булсын әле, дидек. Кем тактасын алып килде, кем кадагын... Ирләрбез рәшәткәләрен тотты, урындык, таганнар ясады. Без, хатын-кызлар, буядык, чәчәкләр, агачлар утырттык. Ачкан шәпкә бик матур иде, быел берәз яңартырга кирәк әле. Балаларга Сабантуй да оештырабыз шунда. Кыш көне шашлыклар пешерәбез... Яңа елны каршы алабыз. Жәй көне аннан балаларны өстерәп тә алып кайта торган түгел. Безнең тәрәзә каршында булгач, әниләре миңа шалтырата: «Рамилә, безнекен кайтарып жибәр әле!» – диләр. Диспетчер да әле мин шулай итеп...

Юк дип әйтә белмим

Язмамны Рамилә Әхмәтжановага узган ел Мәскәүдә «Герой Ана» ижтимагый бүлгән тапшырулары белән башлаган идем. Ижтимагый жиңүләре күп бу гаиләнең.

– Жәмәгать эшен яратам, – ди Рамилә. – Өйдәгесе эшләнмәсә, эшләнми, андые өчен һәрвакыт вакыт табам. Кешегә юк дип әйтә белмим. Юк, дисәм, жан тынычлыгым югала. Ришат та үземә охшаган ул яктан... Балалар бакчасыннан тотынабыз, мәктәп белән давам итәбез, район, республика белән төгәллибез. Узган ел әнә Россия күләменә үк чыкканбыз.

2016 елны республикада узган «Эковесна» конкурсында катнашып жиңгән идек. Ул елны бакчабызга күп итеп агачлар утырттык, сыерчык

оялары ясап куйдык. Истәлек булып калсын әле, дип, шуларны видеога төшереп барган идем. Шул видеоларыбызны кызык өчен генә дип жибәргән идем, жиңгән үк булып чыктык. Шуннан китте инде...

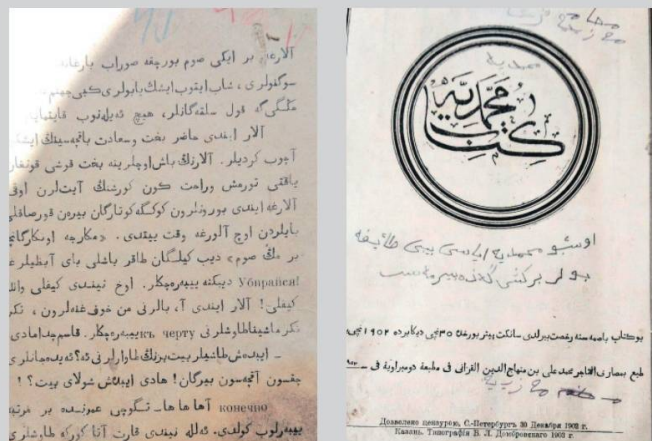
Рамилә Апаста балалар ижәт үзәгендә методист булып эшли. Ата-аналар комитетын житәкли. Жәмәгать тәрбиячесе дә икән әле.

– Узган елларны бер гаиләгә бала тәрбияләүдә ярдәм иткән идем. Укуын, тәртибен күз уңында тоттым, кая барсам, шунда ияртеп йөрдем. Баланы бит аны усаллык белән жиңеп булмый. Аларны кечкенә генә уңышы өчен дә мактап торырга кирәк, – ди биш бала әнисе.

Үз балаларының да уңышларына сөенеп яши Әхмәтжановлар. Ранилләре – хоккей белән шөгыльләнә. Узган ел Казанның «Ак Бүре» командасы өчен уйнаган. «Һәркөнне Казанга хоккейга йөрттек. Кар яуса да, таш яуса да тренировкаларны калдырмады», – ди әтиләре. Ралиналарының жанына спорт та, сәхнә дә якын, мәктәп ансамблендә жырлый. Раминаларына да сәхнә генә булсын.

...Рамилә сөйли. Ә мин аның тәмләп сөйләвеннән изрәп утырам. Жылы жәйге кич, балалар чыр-чуыннан гөрләп торган урам күз алдыма килә. Әнә капка төбөндә ир-атлар тыныч кына әңгәмә кора. Бала арбасын тирбәтә-тирбәтә, яшь әниләр көнбагыш чиртә... Йә, бәхетле тормыш шушы түгелме? Ришатлары, Рамиләләре булган авылларның килчәгегә юк дип әйтеп буламы?!

МИНЕМ НУРЛЫ ӘБИЕМ

Тарих битләрен актарганда, кайчандыр илдә булган вакыйгалар күптән еракта калган кебек тоела, безнең аңыбызда ул кадәр тирән борчу, газаплар тудырмый. Шулай булган, шулай булырга тиеш кебек. Үзеңнең якыннарыңның язмышын белмәсәң – шулай тоела...

90 нчы еллар азагында бабай имамлык иткән мәчет урынына авылыбызда яңа иман йорты салынды.

...Мин дә, апа-сеңелләрем дә әби тәрбиясен алып үстек. Тормышымда иң зур югалту да әбием бакыйлыкка күчкәч булгандыр, мөгаен. Әбинең гади генә бер карчык булмыйча, укымышлы, зыялы гаиләдә үсеп, күпне күреп, мохтажлык, кимсетүләргә дучар булуга карамастан, горур, тыйнак, хөрмәтле абыстай булуы тирә-юньгә дә мәгълүм иде. Яшьлек тәҗрибәсезлегә – үзеннән күбрәк сорашып калынмаган. Аның турында язасы килү теләге шактый элек туган иде югыйсә. Минем истә калган, мин белгән әби менә нинди ул.

Әбием Хәмида Ихсанова 1900 елда Янурыс авылында ун балалы Гайсә бай гаиләсендә икенче бала булып туа. Балачагын матур хатирәләр белән искә ала иде әбиебез. Гаиләләре ишле, тату булган, белемгә омтылган. Шактый күп майданда сөрү жирләре эшкәрткәннәр, күп итеп мал: ат, куй сарыклары, сыерлар асраганнар. Әбидән соң туган эне-сеңелләре дә кул астына кергән: бергәләп эшләгәннәр, өйдә башлангыч дин сабагы алганнар, белемнәрен мәдрәсәдә дәвам иткәннәр. Аеруча еш искә ала торган хатирәсе – бабасының Мәккәгә хаж кылырга баруы иде. Бу – 1912 еллар булса кирәк. Юлның бик озак – алты айга (!) сузылуын (кайту да шуңа кергәндерме, белмим), Сарманнан бабасы белән бергә кузгалган өч юлдашының төрле чирләрдән вафат булып калуын бик тәфсилләп сөйли иде, исемнәрен дә белә иде шикелле. Ул замандагы хаж сәфәренең нинди тавәккәл адым булуын, зур чыгымнар соравын әйтеп тору кирәкме икән?! Бабасы барысына да чит жирдән затлы бүләкләр алып кайткан. Әбиебезгә – житеп килүче кызга күз сөрмәсе, теш кынасы, көмеш алка-йөзекләр кебек бизәнү әйберләре тигән. Кич чыгарга жыенып көзгә каршысына утырса, безне гажәпкә калдырып: «Сөрмәне менә болай тарталар аны, калын итеп буюмыйлар», – дип киңәш бирә иде. Кайдан белә дип шаккатабыз! Белемне исә ул Мортыштамак мәдрәсәсендә ала. Дин сабагынан тыш, дөньяви фәннәр дә укытыла бу уку йортында. Барлык фәннәрдән дә мәгълүматлы иде әби, дәрәс әзерләгәндә безгә дә булыша иде. Телевизордан «В мире животных», «Клуб путешественников» кебек тапшырулар булса, барлык кош, хайваннар турында диктордан уздырып сөйли. Географиядән дә шактый хәбәрлар иде: чит жирләр турында мавыктыргыч хикәяләрен гел яратып тыңладык. Үз гомерендә берничә мәртәбә Чиләбе өлкәсенен Магнитогорск шәһәренә – 30 нчы елларда кулак дип сөрелгән туганнары янына сәфәр кылды. Аның яшендәгеләр Сарманга да бармаган чор бу!

Гаилә тату гына, үз тырышлыклары белән көн күрәп ятканда («хатын-кыз хезмәтче тотмадык, жир эшләре вакытында әти ир-атларны чакыра иде», дия иде әби), дөнъяның асты-өскә килә – октябрь инкыйлабы була. Бу вакытта әби Кәүҗияк авылына – хатыны авырып үлеп, ике баласы белән тол калган Садершаһит муллага кияүгә чыккан була инде. Үз авылыннан да яучылар килә сары чөчлө, зәңгәр күзлө, зифа буйлы болгар кызларыдай чибәргә. Ә ул тыйнак, акыллы, әдәплө, чибәр Садершаһитны үз итә. (Бабамның нәсел жебе

мәгърифәтлө Хәлфиннарга тоташа.) Авыл зур – биш мәхәлләлө, бабай, мәдрәсә белемле указлы мулла, күршәдәгә мәчеттә имам-хатыйб булып тора. Гаиләдә бик күп китаплар, газеталар, кулъязмалар туплана, икесе дә балалар укыта. 1921 елгы ачлык, гражданнар сугышы, сәнәкчеләр фетнәсе, авыл интеллигенциясен эзәрлекләү турында да беренче мәртәбә әбидән ишетек без. «Раскулачивание башлангач, китапларны зиратка илтәп күмәк, бик азын гына яшереп саклай алдык», – дия иде әби. Ул вакыт өйләреннән алып чыгарга әллә нәрсәләре булмый да инде. Шулай да тегү машинасын, бирнәгә бирелгән көмеш поднос, жиз самавыр кебек әйберләрен күршәләре алып чыгып торып, талаучылар киткәч, кире кертәп бирәләр. Язып үткәнемчә, килең булып төшкәч тә, өйләрендә кыз балаларны укыта, чыра, лампа яктысында кешеләргә күлмәк, камзол-жилән кебек киёмнәр тегә әбиебез. «Балитәклә өч күлмәк тегү 1 сум тора иде. Ә аны елга бер тапкыр – Сабантуйга гына тектерәләр», – дип сөйли иде ул. Шушы хезмәтә белән балаларын тәрбияли, ач итми. Гомер буге үзә теккәнне киде, «хөкүмәт» киёмен төс итмәде ул. Миңа да студент чагымда (аңа 80 яшь иде инде) үзә кисеп, бөрмә жиңлө, озын итәклө йокы күлмәгә тегеп бирде. Бик озак яратып кидем аны.

«Раскулачивание» кампаниесенә әйләнәп кайтам әле. Янурыста калган туганнары барысы да яңа төзелүчә Магнитогорск каласына (алар төзиячәк!) куыла. Шәһәрне сөргенгә сөрелгәннәр төзи, алар руда чыгара. Беренче кышны землянкаларда, суыкта, тамчы тамып торган жир түшәм астында чыгалар. Хезмәт сөйгән кеше беркайда да югалмый бит ул. Акрынлап йорт төзиләр, балалар үстерәләр, белем алалар. Аеруча исемдә калганы – әбинең олы апасы Зәйтүнә. Бик укымышлы, заманча карчык иде. Ире Нөркәй авылыннан, Бохарада белем алган, Коръянне яттан белә. Исеме Нәгыймулла, минем хәтердә «Бохаррир мулла» (аларны Нөркәй авылында белүчеләр әле дә бар) дип истә калган. Апасыннан тыш, әбинең тагын өч сеңлесе – Мөдәррисә, Рәйсә, Мәрхәбә бар иде, энесе Сәетмөхәммәт сугышта хәбәрсез югалган, Зиннуры – сугыш кичеп кайтып, Лысьвада, Габдрахманы Камбаркада яшәде.

Еллар үтә, яралар төзәлә башлай. Әбинең исән туганнары туган якларына кайтып-китеп аралашып яшиләр. «Куылганнарда» тормышка ябышу көчә аеруча нык була, күрәсең: берсе дә югалмый, тормышта үз урыннарын таба – зыялы, мәгърифәтлө булу жиңә. Араларында табигыйлар да, зур металлургия заводы инженерлары, полковниклар да, шәһәрдә беренче мәдрәсә ачучы дин әһелләре дә бар.

Авылда оста чәкчәк пешерүче дә иде безнең әби. Кем керсә дә, өстәлгә һәрвакыт чәкчәген куйды.

Ә менә әбиләр ничектер «разнарядкага» эләкмиләр. Ләкин төрлө сәбәпләр табып, барыбер гаиләне эзәр-лекләү башлана: налогны вакытында түләмәгән дигән сәбәп белән, чынлыкта муллалык указын алырга теләп, бабайны Алабуга төрмәсенә ябалар. Кечкенә балаларын калдырып, берничә мәртәбә жәяүләп бабайны күрергә бара әби. Балалар авызыннан өзеп алып барган ризыкларын бабайга биреп тә тормыйлар, әлбәттә... Гаепсезгә берничә ел утырып чирләп кайта да, мантый алмыйча үлеп китә Садершаһит бабабыз. Әби биш баласы белән (өчесе төрлө чирләрдән яшьли үлгән була) тол кала. Бабай, үләсен сизеп, иң кечкенә кызы – аристократ кызларыдай ак йөзле, зәңгәр күзле Хәниясен алдына утыртып: «Син бигрәк кызганыч каласың, балам», – дип елаган. Хәния апабыз нәселебез жебен барлап, барыбызны жыеп торды, дин кушканча яшәде. Инде ул да ахирәткә күчте.

Язучы Хәниф Хәйруллинның «Авыр еллар, канлы юллар» дигән китабында бабабыз турында бик жылы юллар бар. Аны кичләрен гаиләбездә бик еш кычкырып укый идек. Бабабызның гадел, намуслы, динле булуы белән горурланып үстек. Бу вакыйгалар шулкадәр тәэсирле булып күңелгә уелган: студент елларымда Алабуга төрмәсе яныннан узганда, ихтыярсyz күз яшьләрем ага, соры, шыксыз төрмә үзе иң якын кешемне тартып алган бер күзле Циклоп кебек тоела иде.

Бу еллар әби өчен аеруча авыр, газаплы була. «Хужа булып ялкау ярлы-ябагай калды. Эшкә мине басуның иң ерагына жибәрәләр иде. Күз яшемне күрсәтми этчән елый идем», – дип сөйли иде ул. Балаларга да авырлык ияреп йөри: мулла-абыстай кызы дип, әнкәбезне комсомолга алмыйлар (совет заманы бит, аның да барлык яшәтешләре кебек комсомол буласы килә), кияргә киеме

булмагач, кече кыз – Хәния апа хәтта бер кыш мәктәпкә йөри алмый, буй җиткән улы Жават фаҗигалә рәвештә вафат була... Шушы курку, мохтажлык, кимсетү шаукумыдыр инде, әби артык тыйнак яшәде. Курку хисе аның ирегән чикләгән, бәгырен телгәндер.

Күңел юанычы өчен китап укыды ул. Яшереп алып калган китаплары арасында безнең өчен әллә нинди серләләре бар иде. Берәрсен алыр иде дә: «Бусы фарсыча», – дип укып жибәрер, шул арада тәржемәсен дә әйтеп бирер иде. Гарәпчә генә түгел, фарсыча да яхшы белгән бит ул! Үз гомерендә күпме кешегә Коръән чыккандыр! Дин китаплары да юк вакыт бит, күрше-тирә авылныкылар да, үзебезнекеләр дә дингә, догага, гарәпчәгә качып-посып әбидән өйрәнделәр. Транскрипциясен язып алалар, бикләп тыңлатырга янә киләләр. Әйтелеш дәрәс булырга тиеш: белем алуның нигезе ул. Аның яныннан гел кеше өзелмәде. Шуңа өстәп, 60 еллап гомерен барлык дини шартларын беләп-үтәп ахирәт сәфәрәнә озатучы моңлы тавышлы, игелекле абыстай да иде ул. Моңысы инде гаять авыр һәм жаваплы хезмәт. Авылда күпләр аның исемен дә төгәл белмәгәндер – «абыстай», «абыстай әби» дип йөрттеләр. Рангазар авылына юллама белән укытырга килгәч, бер-ике карчык яныма килеп: «Синең әбиң абыстай – минем укытучым иде!» – диюләре минем өчен горурлык булды. Димәк, мин – укытучы, аның дәвамчысы, белем бирүче мөгаллим дип хезмәтемне баялим (39 ел педагогик стажым бар).

«Яңачага» (кириллица) үзлегеннән укырга-язарга өйрәнә ул. Газета-журналларны да укый, шигырь булса, аны көйләп үк жибәрә иде. «Азат хатын» журналындагы һәр шигырьне йә «Иске карурман» көенә, йә башкага салып көйли. Хәзер уйлап утырам: заманы өчен бик белемле, киң карашлы, эрудицияле булган икән бит. Күңелне үкенеч телә – хәзерге дин иреге заманын күрми-белми калды. Авылда аны белүчеләр, хәтерлүчеләр әле бар. Минем хатирәләр төенчегендә дә иң якты, иң якын, кадерле истәлек син, әбием!

Асия ХӘБИБУЛЛИНА.
Сарман районы, Рангазар авылы.

Игътибар

Хөрмәтле укучыларыбыз!

Республикабызда «Татарстан почтасы»ның «кайнар линия»се эшли башлады. Әгәр ниндидер сәбәпләр белән сезне журналга яздырмайлар, журналны вакытында яки бөтенләй китермиләр икән, атнаның эш көннәрендә (иртәнге сәгать тугыздан кичке сәгать бишкә кадәр) **8 (937) 040-45-21** телефоны буенча «кайнар линия»гә шалтыратыгыз.

«Кайнар линия»нең чатына QR-код аша уза аласыз

Журнал белән бәйле нинди генә сорау туса да, турыдан-туры редакциянең үзенә дә мөрәҗғәгать итәргә мөмкин. Безнең телефон: **8 (843) 222-09-77**.

КИТАП УКУ – ҮЗЕҢНЕ ӨЙРӘНҮҮ УЛ

КИТАП УКУ УЛ...

– Китап укуга мөнәсәбәтне һәркем үзенчә аңлата. Бу кешегә дә, китапка да, уку максатына да бәйле. Минем өчен ул – дөньяны өйрәнү, күзаллауны үстерү, белемне арттыру, яңа фикерләр белән танышу һәм үзеңне яхшырак аңлау.

УКЫРГА МӘХӘББӘТ УЯТКАН КИТАП...

– Алан Милнның «Винни-Пух мажаралары»дыр, мөгаен. Миңа аны әти тәржемәдә укый иде. Тыңлый-тыңлый ятлап бетергән идем. Шул китап буенча укырга да өйрәндем дип хәтерлим.

МИНЕМ ДӨНЬЯГА КАРАШЫМНЫ ҮЗГӘРТКӘН КИТАП...

– Автор-иллюстратор Беатриче Алеманьяның «Лев в Париже» китабы. Ул автобиографик вакыйгаларга нигезләнган китап. Алеманьяның туган шәһәрәннән яңа шәһәргә күченеп, тормыш кору хатирәләре. Бу китап миңа һөнәр сайлауда да ярдәм итте. Рәсем сәнгате буенча китәргә дә зур йогынты ясады.

ҮСМЕР ВАКЫТЫМДАГЫ ДУСТЫМ-КИТАП...

– Хәтерләмим, аерып әйтә алмыйм. Шулай да, Туве Янссонның «Муми-Тролли»ен, төрле халык әкиятләрен (гарәп, фарсы, татар, себер халыклары әкиятләре җыентыклары өйдә булганын хәтерлим) яратып укый идем. Гарри Поттерлар берәз соңрак чыкты, әмма аны да укыдым.

ӨСТӘЛ КИТАБЫМ...

– Өстәлемдә күбрәк эш белән бәйле китаплар ята. Хәзер менә алдымда Фатыйх Әмирханның хикәяләре. Сәбәбе дә бар: драматург Булат Минкин белән «Нәҗип» эсәре буенча график-новелла эшлибез. Һәм, әлбәттә, татар халкының декоратив сәнгате белән бәйле китаплар: алар татар сәнгать белгече, фән докторы Фуат Вәлиев һәм аның кызы, сәнгать фәннәре докторы, профессор Гүзәл Вәлиева-Сөләйманованыкы. Проектлар ясаганда бу мәшһүр галимнәрнең эшләренә еш мөрәҗғәт итәм. Соңгы вакытта татар милли сәнгате темасы нык популярлашты, әлеге тема

белән бәйле проектларны алып барырга туры килә.

БАЛАЛАРГА УКЫГАН КИТАПЛАРЫМ...

– Төгәл генә берсен сайлап алып әйтә булмый. Улыбыз нон-фикшн ярата: техника, архитектура, хайваннар дөньясы, динозаврлар... Энциклопедик китапларны күбрәк укыйбыз.

ХӘЗЕР УКЫЙМ...

– Соңгы вакытта Миркасыйм Госмановның китапларын укыйм: «Серле балбал», «Ябылмаган китап»ны укып чыктым. Хәзер менә «Үткәннән киләчәккә»гә тотындым. Кечкенәдән археология, тарих белән кызыксынганга укый башладым һәм бу китаплар дөньясына кереп киттем. Миркасыйм Госмановның теле шундый бай, кызыклы, рәхәтләнеп укый торган, мондый китаплар сагындырган. Ә сюжетлары берничә кино төшерерлек – илһам чыганагы. Гомумән, Миркасыйм ага-ның текстларын укыгач, ничектер өметле, якты тәэсирләр кала.

ТАТАР ӘДӘБИЯТЫНДАГЫ ЯРАТКАН ӨЧ ЭСӘРЕМ ҺӘМ АВТОРЫМ...

– Аерым авторны әйтә алмыйм. Фатыйх Әмирхан, Мөхәммәт Мәһдиев, Нурихан Фәттаһ, Рабит Батулланы яратып укыйм. Тарих белән бәйле бар нәрсәне яратканга күрә Нурихан Фәттаһның «Сызгыра торган уклар» эсәрәннән бик күп илһам алган идем. Әмирхан Еникинең «Әйтелмәгән васыять»е бик аянычлы эсәр булып истә калды.

БАСМА ҺӘМ ЭЛЕКТРОН КИТАПНЫҢ УҢАЙ ҺӘМ ТИСКӘРЕ ЯКЛАРЫ...

– Электрон китаплар белән әле минем «дуслык» бик юк. Эш буенча көне буе компьютерга карап утыргач, экраннан аерылып торасы килә. Миңа басма китап кадерле: кәгазе, сыйфаты, дизайн осталыгы, иллюстрацияләре...

УКЫРГА КИҢӘШ ИТӘМ...

– Бөтен кешегә дә кызыклы китап сайлап булмастыр. Соңгы укыганнымнан Миркасыйм Госмановның «Серле балбал»ын укырга киңәш итәр идем.

Гүзәл ГАРИПОВА,
иллюстратор, дизайнер
һәм рәссам

Госман САДӘ

«Әссәламегаләйкем», «Рамазан», «Җомга азаны»... Шушы милли рухлы популяр җырлар авторы буларак та ул халык күңелен яулагандыр. Эчкерсез, ягымлы лирик шагыйрь Госман Садә (Зәйнәтдинов) Башкортстанның Аскын районы Әмир авылында күп балалы гаиләдә туа. Аскын, Караидел район газеталары редакциясендә эшли. Башкорт дәүләт университетында татар теле һәм әдәбияты бүлегендә укыганда студентларның «Акчарлаклар» иҗат берләшмәсен җитәкли. Шагыйрьләр Зөлфәт һәм Мөдәррис Әгъләмов Уфага студентлар белән очрашуга килеп киткәннән соң илһамланып калган егет, төмам кубарылып, Казанга күчә. Татарстанда нәшер ителүче газета-журнал редакцияләрендә эшли. Шигырь сөючеләр аның «Мәхәббәт елы», «Ярату ява», «Җиләкле тәрәзәләр», «Тайфун күзе» kitapларын яратып кабул итә. Кызганыч, арабыздан иртә китте. Бу көннәрдә шагыйрь Госман Садәгә 75 яшь тулган булыр иде.

МӘНҖГЕ ЯРАТАМ!

Әссәламегаләйкем!

Таң ата да кояш чыга,
Кояшны сәламли көн.
– Саумы, кояш, сүнмәс учак!
Әссәламегаләйкем!

Тел ачкычы, иман биргән
Сөекле туган телем!
Үз телемдә сәлам юллыым,
Әссәламегаләйкем!

Әй игенче, күкрәп үссен
Кырларда синең иген.
Икмәк белән сәлам юллыым,
Әссәламегаләйкем!

Ачык бәхет ишекләрен,
Бәхетле булсын һәркем.
Әй, кардәшләр, милләттәшләр,
Әссәламегаләйкем!

Таң ата да кояш чыга,
Кояшлы бездә һәр көн.
Кояш белән сәлам юллыым,
Әссәламегаләйкем!

* * *

Төшләремә жылы яңгыр керә,
Бәхеткәме аны юрыйсы?
Агыйделдә калдың яңгыр булып,
Кулларымда кулың жылысы.

Яңгырлар да ул чак жылы иде,
Агыйделдә туган моң сыман.
Күшеккәндә бозлы яңгырларда
Ул жылыңны синең юксынам.

Кайвакытта назлы жылы бер сүз
Ишетәсе килгән чак була.
Шундый чакта жылы яңгыр булып
Явып узсаң иде чак кына.

Төшләремә жылы яңгыр керә,
Бәхеткәме аны юрыйсы?
Агыйделдә калдың яңгыр булып,
Кулларымда кулың жылысы.

Таң суы

Әнием истәлегенә

Нәни чакта безгә салкын тисә,
Табиб эзләп әни чапмады.
Иртүк өйгә алып керә иде
Ат башыдай чакма бер ташны.

Шушы ташка бәйле дөвалавы, –
Имлөвенең асыл ысулы.
Карлар ерып, Үр Оч чишмәсеннән
Алып кайта әни таң суы.

Йөзеп йөри бозлы чиләгендә
Йөзек сыман биш балык.
Балыкларны түгел, чакма ташны
Ул кыздыра әүвәл мич ягып...

Таш кызганнан-кыза утлы кузда,
Керә яшен шары төсенә.
Бөтен кышны хәтта жылытырлык –
Ул таш ия кояш көченә.

Төмам кызып җиткән ташны әни
Ипи кебек мичтән ала да
Илтеп куя, әфсен укый-укый,
Идәндәге чуен табага.

Никадәрле гади вә илаһи
Әниемнең имләү ысулы –
Толып белән каплап һәммәбезне,
Кызган ташка бөрки таң суы.

Утырабыз шабыр тиргә чумып
Чуер ташның кайнар парында.
Таң сулары белән безне әни
Савыктырды зәһәр салкында.

Карлы-бозлы җилләр һаман исә,
Әниемне искә төшерәм...
...Чәй кайната сыман таң суыннан,
Мич тутырып ипи пешергән.

* * *

Өйрәндем мин күп сыйфатка
Табиғатның үзеннән:
Шат булырга – язларыннан,
Сабырлыкка – көзеннән.

Өйрәндем мин җитезлеккә
Елгыр болан улыннан,
Күңелемдә саф булырга –
Иртәнге таң нурыннан.

Җыр язарга – тургайлардан,
Яратырга – аккоштан.
Вақытында өлгерергә,
Җитлегергә – арыштан.

Табиғаттан күп сыйфатка
Өйрәндем кечкенәдән,
Ә әдәпкә, инсафлыкка
Мин сездән – кешеләрдән.

Ул шагыйрь, музыкант, автор-башкаручы, рәссам, философ... Шигырьләре жыр булып ишетелә, картина булып күзгә иркәли, алардан тирән фәлсәфә агыла, ул верлибр, ягъни ирекле шигырь остасы булып ачыла. Шигъри дөньясы метафораларга, чагыштыруларга бай, гади һәм аңлаешлы. Инде билгеле, күптән таныш көндәлек әйберләр турында да ул яңача итеп әйтә белә, алардан самими-лек, яктылык, жылылык, төсләр балкышы бөркелә. Табигать, мәхәббәт, хатын-кыз күңеле, кешеләрнең үзара мөнәсәбәте – һәркайсы укучыларга якин темалар. Радик Ахунжанов дигән шагыйрь безгә энә шулай ачыла. Менделеевскида яшәп иҗат итүче бу автор Россия Язучылар берлеге әгъзасы, Россия һәм Халыкара әдәби фондлар әгъзасы. Аның биш шигырь китабы дөнья күргән. Төзүче-редактор буларак, Чулман буге шәһәрләрендә иҗат итүчеләрнең әсәрләрен дүрт әдәби альманахта туплап чыгарган. Язмалары, шигырьләре Россиядә һәм Татарстанда нәшер ителүче басмаларда даими урын ала.

Радик АХУНҖАНОВ

ЖАНЫ ИРКӘЛӘП...

Ишелеп кар яуганда

Февраль, әйе, әйбәт дәвер түгел
Жәяүлегә – көртләр тездән аша.
Тракторлар да бата энә кайчак,
Ак чолганыш зинданында калса!

Салмак кына ява ябалак кар –
Көнчыгыштан килгән явым-төшем.
Әче сүгенеп, женләнешә барлык
Хәлдән тайган урам себерүче.

Хәл кадәри мин дә иттем ярдәм,
Дәү көрәкнең кулга алдым сабын.
Бу гамәлем бары игелектән,
Эш юктан дип уйлый күрмә тагын...

Чәй

Хуш исле кайнар чәй эчәм.
Сихәте рәхәт җанга.
Чын һинд чәе – сүзләр белән
Житкезә алмам аңга.

Татар кызы чәйгә дәште –
Кулыма касә сонды.
Икегә бүлдек шатлыкны,
Йөрәктә бетте тынгы.

Пар чыга көн яктысында
Чуалып, бормаланып.
Сихри караштан оялган
Бай сыман боргаланып

Утырам аның каршында.
Аһ, елмаюы татлы –
Татлырак балдан, хәлвәдән,
Сөйкемле йөзә якты.

Тавышы – әллә май җиле
Шаулаткан яфрак шавы,
Әллә скрипка моңлануы
Иркәли тагын җанны.

Лимонад, коктейль, вискилар –
Һәммәсе торсын читтә.
Һинд чәе эчсәк парлашып,
Җаныма шул да җитә!

Җилле төн

Болыт пәрделәре арасыннан
Калыкты ай җирән җырчы сыман.
Программага кергән көйләр байтак,
Сәхнә йолдызының йөзә тулган.

Усак кыштырдата шигырьләрен,
Чытырманлык бии женнәр белән.
Төнгә ассортины тыңлый имән,
Бу концертка, әйе, ул да килгән.

Берөзлексез елый энә инеш,
Куге чоңгыллардан туйган, имеш.
Чыршы арган аның зарын тыңлап:
Ярын ташлап, ул – шарлавык булмак.

Шыгыр-шыгыр, гүя иске ияр,
Тереклекнең котын ала нарат.
Аңа күптән сынып аву тиеш,
Тынычлыкны итмәү өчен харап.

Кабыначак бермәл күктә Кояш,
Балкытачак йөзән кызгылт-сары.
Таң тууга алмашыныр сәхнә,
Чиратлашыр сәхнә йолдызлары.

Ялгызлык

Барсы да калдырды: якыннар, ераклар.
Тәрәзә янында ялгыз – берүзе.
Стаканда сулугы раушан гөл
шикелле, –
Түгел тол йә хатын, югысә гөл үзе.

Бокалда шәраб та буш түгел төпкәчә,
Түбәдә йөзәдер зәңгәрсу куелык.
Күңелле тормыштан, әлбәттә, арган ул,
Йокыга киталмый йөри ул боегып.

Тик кичә идеме гладиолус сузган
Таныш түгел ир-ат, чәлләре чем-кара?
Гомере буена ул анымы көттә?
Тавышы бәрхәттән – башкае югала...

Әңгәмә корды ул бик саллы, исәпчән,
Хисләрен чәчмәдә, кермәдә кесәгә.
Яшертен ир-атлык серләре бар иде
Күңелгә багучы зәңгәрсу күзләрдә...

Телефон тынгысыз шалтырый бүлмәдә,
Шул тавыш бозадыр җанның
бар тынлыгын.

Иртәнгә сәгәтәтә кем искә төшергән
Ялгыз утырган ханымның барлыгын?

Вәгдәләр урлаган ничәмә елларны,
Өметләр төкәнәп, эчелгән төпкәчә.
Ирендә гомернең иң әче шәрабы
Күңелгән ямансу ялгызлык тәменчә.

Фәнил ГЫЙЛӘЖЕВ тәрҗемәләре

Гөлнур САФИУЛЛИНА

КОЯШЫМ

КОЯШЫМ

(Хикәя)

(Ахыры. Башы алдагы саннарда.)

Гүзәлнең бу хакта беркем белән, хәтта апасы белән дә сөйләшәсе килми иде. Игътибарлырак булып нишлисең инде?! Артыннан ияреп йөрисеңме? «Син хәзер кайда әле?» – дип, гел белешеп торасыңмы? Әйтте ди ул сиңа! Шалтыратсаң да алмый әле ул, йә басып куя. Соңга калып кайтканда да: «Кайда йөрдең бу көнгә кадәр?» – дия алмыйсың. Сорап караганы булды инде... Жавабы күптән әзер аның: «Синең кебек хөкүмәт эшендә эшләмим мин! 8 гә барып 5 кә кайта алмыйм. Мин күп мәсьәләләрне кич хәл итәм!»

Ул елны 8 Март алдыннан коллективлары белән кафега барганнар иде Гүзәлләр. Артык соңга да калып кайтмаган иде югыйсә. Энә өстендә утырган кебек утырды, болай да башкалардан иртәрәк кузгалган иде инде. Кайткач сүзе булыр дип. Алдан иренә әйтеп тә куйган иде куюын... Ә Равил барибер өйдә зур тавыш чыгарды.

– Әйт, кем белән бардың анда? Коллектив белән диюеңә гомер ышанмыйм! Сезнең хәерче мәктәпкәме кафега йөрү! – дип күзен дә ачырмады. – Әйт! Ул кешенең исемен әйт! – дип тәкрарлады.

Нинди ир-ат ди?! Операциядән соң хатынының урамда жиргә генә карап йөрүен күрми микән-ни ул?

Башта үзен бик тыныч тотты Гүзәл. Гаебең булмагач, нигә борчылырга? Акларыга сәбәп юк бит... Аннан ниндидер бер сизенү белән сизенә: иренең яратканга көнләшүе түгел бу. Башка сәбәп монда, Гүзәл әлегә аңламаган сәбәп. Подъездга бер чыкты Равил, бер өйгә керде. Кергән-чыккан саен бар көченә фатир ишеген япты: тәрәзәләр җеңгелдәп торды. Аннан кул күтәреп Гүзәлгә сугарга килә башлады.

Шунда түзмәде, футболкасын күкрәгенә кадәр тартып менгездә Гүзәл.

– Менә кара – гарип бит мин! Кемгә кирәк булуйм?! Кем миңа кагылсын? Үзеңнең дә кагылганың юк бит – гарип дип саныйсың!

Иренең күзе бер мизгелгә генә аның күкрәкләренә төште, һәм ул шунда ук карашын читкә алды. Аралар шул көннән соң тагын да суынды.

...Әлегә дә баягы тагын шул октябрь ае иде. Мәктәптә ана-аналар жыелышы иде ул көнне.

Озаккарак сузылды. Күптән түгел классларында бер кызның кыйммәтле телефоны югалды. Эти-әнисе директорга кадәр барып життеләр. Чирек уртасында ата-аналар жыелышы жыюлары да шуның белән бәйләнде. Жыелышка директор үзе дә керде, аның урынбасарлары, кайбер укытучылар, укучылар да катнашты. Телефон гына табылырлык итеп югалмаган иде шул... Кем белә, бәлки ул аны мәктәпкә килгәндә юлда төшереп калдыргандыр? Бәлки беренче катта, гардеробта оныткандыр? Теге кызның

эти-энисе аның йөзенә бәрәп: «Гүзәл Динаровна, сез гаепле! Классны кулыгызда тоталармысыз!» – диделәр. Балалар алдында айттылар... Директор да, ата-аналар да яклап чыкты чыгуын. Тик теге сүз, аткан ук кебек, йөрәккә килеп кадалган иде шул инде... Әле генә тәмамланган жылышы тагын бер кат башыннан кичерә-кичерә өйгә кайтышы иде аның. Арыган-талган, ашамаган-эчмәгән килеш...

Равил белән ишек төбөндә очраштылар. Ире өстенә курткасын киеп ята, аяк киёмнәре янында зур чемоданы тора.

– Алдан айтмәдәң дә... Командировкага китәсеңмени? Юлга биреп жибәрергә ризыгым да юк бит, – диде Гүзәл ишекне ачуга.

Равил аның кайтуын көтмәгән иде, ахрысы. Ничектер югалтып калды.

– Командировкага түгел... Китәм мин синнән. Бөтенләйгә китәм... Малайларга айттем, алар инде белә. Зурлар – аңларлар...

– Кемгә китәсең?

Бу сорауны бирүен үзә дә сизми калды Гүзәл.

Ире, ашыгып, чемоданга үрелде. Подъездга чыгып лифт төймәсенә басты да һаман да ишек төбөннән китмәгән хатынына таба борылды.

– Минем дә гомерем бер генә! Сау-сәламәт хатын белән яшисем килә. Үпкәләмә...

Лифт ишекләре ябылды. Гүзәл аның беренче катка кадәр төшпәй жәтүен тыңлап торды. Менә урам ишекләре дә ачылып ябылган тавыш ишетелде. Шуннан соң подъезд тынып калды.

Ярый әле теге сүзне кабатламады. Син бит гарип, димәдә...

Көндөшлөгә төн озын, диләр.

Жиде ел эчендә төннәрнең төрлесе булды инде. Тәрәзә каршында басып торып таң аттырганнары да. Иртәнгә кадәр елап чыкканнары да. Тынычландыргыч дару эчеп кенә йокыга китә алганнары да... «Бу нинди бетмәс ярату?! – дип аптырый апасы. – Яратып кеше булса икән? Үч төбөндә генә йөрттөм сине, кадерләп кенә тоттыммы? Юк бит, юк! Үл ярату күптән нәфрәткә әйләнергә тиеш ләбаса!»

Андый чакта дәшми Гүзәл. Бу сорауга аның үзенең дә җавабы юк. Акылы белән барысын да аңлый, әмма шул акылга башбирмәс йөрәк бар бит. Равил беркөнне кире кайтып керер кебек тоела аңа. Ишекне үз ачыгы белән ачар да килеп керер. Аннан, берни булмагандай:

– Кая, ашарга берәр нәрсәң бармы? – дияр.

Бәхетсезнең кардәше бугай ул өмет! Булмас нәрсәгә ышану. Шулай инде, аның белән яшәү җиңелрәк: өмет өзелсә, үз күңеленә тагын ни белән алдарсың?

Иренең кем беләндер торганын белә иде ул, әлбәттә. Әмма шушы көнгә кадәр Равилнең: «Әйдә, аерылышып», – дигәне юк әле. Алар рәсми рәвештә һаман да ир белән хатын булып саналалар. Тик туйдан туйга күчеп йөргән теге шигырьдәгечә «ЗАГС биргән язучы – кәгазь генә» шул...

Гүзәлне аяктан еккан хәбәрне кечкенә улы алып кайтты. Ял көнне дәү энисенең хәлен белергә барган иде. Кайнарасы белән араларны беркайчан да өзеп бетермәде Гүзәл, улларына да гел әйтеп тора: «Барып йөрөгез, сез килгәч куана ул – аның бит башка оныклары юк», – ди. Карт кеше янына гел барасылары килеп тормаса да, эниләре кушак тыңлылар тагын.

Пилмән ясап ята иде Гүзәл. Кайтуга кулын юды да шунда ук аңа булышырга дип өстәл янына килеп утырды улы. Аның кәефсез икәнлеген ишектән керүгә сизде, тик: «Нәрсә булды?» – дип сорарга ашыкмады. Улының гадәтен белә: берәздән үзә сөйләгәчәк ул.

Бөккән пилмәннән куна тактасына куярга үрелгән улы белән бер мизгелгә генә күзләре очрашты.

– Эни, хәзер бер әйбер айтәм, әмма борчылма син, яме... Барыбер ишетәчәксең инде. Дәү эниләргә әти дә килгән иде. Теге хатыны белән... Аларның балалары туган... Эти миңа: «Кара, ул бит синең бертуганың», – ди. Мин карама-дым... «Кечкенә балаларны яратмыйм», – дидем. Дәү эни янына инде башка барып йөрмәсәк тә була – карап куанырга оныгы бар бит...

Бу хәбәр аны шулай аяктан егар дип уйламаган иде Гүзәл. Өмет үлмәс дисәләр дә, үлгән икән шул. Бер мизгел эчендә юк булды да куйды әнә. Димәк, Равиле инде кире кайтмаячак. Ир-ат олыгайган саен кечкенә баласы аңа якынарак була, диләр бит, аларны ташлап китә алмаячак инде ул. Хәер, китмәсәң дә – ул бит анда хәзер кирәгрәк. Гүзәлнең уллары инде буй жәтте – алар әтисез яшәргә дә өйрәнгән. Ә теге сабыйга әле әтинең иң кирәк чагы...

Күңел әнә шундый каршылыклы уйлар белән туп-тулы. Дөньяның гына бер яме, бер кызыгы калмады. Кулдан эш төште.

Апасы килә дә ачулана:

– Ялда бит син – бер көнгә булса да, авылга кайтып кил. Эти көгәдер. Әнинең үлгән көнендә зиратка да кайтмадың быел... Инде кайчаннан бирле өрәк кебек йөрисең – ялгыш бер елмайганың да юк. Ичкыюгы тор да өңне жыештыр! Кибеткә чыгып үзәң берәр яңа киём ал. Кәефең аз булса да күтәрелер... Йә булмаса, яңа бер шөгыль тап. Фитнеска языл, берәр бию студиясе эзлә... Син бит кайчандыр биергә ярата идек. Ятма башка болай бөгәрләп, өстең карый алмыйм! Ир-атның ялгыз тора алмаганын беләсең бит инде. Кичә генә чыгып китмәде ләбаса ул ир синнән. Хатыны бала тапканга да шаккатарлык түгел. Үзәң әйтеп торасың бит, бездән күпкә яшәрәк, дисең. Равилнең уллары булган белән генә түгел, ул хатынның да эни буласы килгәндер, – ди.

Сүз – тамчы ташны тишкәндәй тәэсир итә шул кешегә. Апасы гел кабатлый торгач, бер көнне жыенып сәүдә үзәгенә чыгып китте Гүзәл. Нәрсәдер эзли дип тә түгел. Алай кирәк әйбәре дә юк кебек. Күзгә берәр матур нәрсә чалынмый калмас әле дип кенә.

Ходай адәм балаларын беркайчан да ташламай: хәсрәт утын өеп биргәч, аны сүндерерлек суын да жибәрә. «Су» дигәне Лилия булып чыкты. Укытучыларның белем-нәрен күтәрү курсларында танышканнар иде алар. Шуннан бирле элементләрен өзгәннәре юк. Икесендә дә икешәр ир бала, хәтта яшьләре дә бер үк – сөйләшәргә

уртак сүзләр андый чакта чыгып кына тора. Малайларны душлаштырырга тырышып карасалар да, анысы барып чыкмады, үзләре исә әллә нигә бер булса да, телефоннан хәзер дә аралашып торалар.

Бер күлмәк бик ошады Гүзәлгә. Аны киеп карарга дип уйлаган иде, сатучы кыз тагын биш күлмәк китереп бирде. «Болары да сезгә килешергә тиеш!» – ди. Күлмәкләрнең берсе, чыннан да, Гүзәлгә үлчәп теккәндәй иде. Аның күлмәкне озак салмый торугын сатучы кыз, алыргамы-юкмы дип икеләнә, дип аңлады бугай.

– Монда урын кысанрак, әйдәгез, залга, зур көзгедән дә чыгып карагыз әле үзегезне, – диде ул.

Гүзәл аның артынан иярде.

Шунда – көзгә алдында бөтерелгәндә килеп дәште аңа Лилия.

– Матур! Бик матур! Ике дә уйламыйча ал!

Соңгы вакытта дус кызлары белән аралашканы, үзенә эчәндә нинди утлар януын берсенә дә сөйләгәнә юк иде. Лилияне күрүгә, кинәт кенә барысын да аңа сөйләсе килде. Бушанса, жиңел булып китәр кебек.

Күлмәк өчен акча түләделәр дә икәү кафега кереп утырдылар. Каһвә көткән арада юк-бар гына сөйләшергә өлгерделәр. Соңгы яңалыкларына күчә дә алмый калды – Лилия ашыга иде.

– Йогога барасым бар, укытучыбыз дәрес калдырганмы бер дә яратмый, – диде ул.

– Йогога? – дип кабатлап сорады аннан Гүзәл. – Бер дә әйткәнә юк иде... Ошыймы? Миңа да әллә шунда йөрергә инде?

Берсекөнгә бергә барырга дип килештеләр. Очрашуга бер сәбәп тә булып, шунда иркенләп сөйләшербез, дип уйлап куйган иде Гүзәл. Сөйләшә алмадылар.

Залдан алар өчү чыктылар.

Лилия белән Гүзәлгә бер ир-ат та иярде. Иярде дип, алар монда инде барысы да күптән йөрүчеләр – бер-берсен яхшы беләләр. Лилия белән араларында нидер бар бугай, мин монда артыктыр, ахрысы, дип барганда, ир-ат аңа дәште:

– Босоножиларың шундый матур сиңең! Килүгә, дәрес башланганчы ук игътибар иткән идем инде.

Гүзәл ни дияргә белми, югалып калды.

Ирләрден комплиментлар күптән ишеткәнә юк иде инде. Ә монда исемен дә белмәгән ят кеше әйтә. Өстәвенә, «син» дип кенә дәшә. Якын иткән кебек...

– Гафу, мин бит исемемне әйтмәдем. Айдар булам!

Ә синекен беләм инде, Лилиянең дәшкәнә ишетеп калдым.

Өчесе дә рульдә булып чыктылар. Парковкага кадәр генә бергә бардылар да, өчесе өч якка кузгалып киттеләр. Лилия белән тагын сөйләшә алмадылар. «Әни авырып тора, тизрәк кайтам әле мин», – диде ул. Хәерлегә булсын...

Аннан соң узган ике атна эчәндә «исәнме», «сау бул», диюдән башка артык бер сүз алышмадылар алар Айдар белән. Ә ул көнне...

Ул көнне залдан икәү генә чыктылар. Лилия дәрескә килмәгән иде. Әниңе калдырып китә алмыйм, дип шалтыратты.

Көн кызуы инде сүрелгән, кичке рәхәт һава төшкән.

Урамга чыгуга, Айдар аңа:

– Ашыкмыйсыңмы? Әйдә, без аз йөрәп киләбез, – диде.

Балалары үскән ялгыз хатынның ашыгыр жире бармыни аның? Өйгә, чынлап та, кайтасы килми иде әле Гүзәлнең. Сөйләшә-сөйләшә атлый торгач, Кабан күле ярына ук барып чыктылар. Янәшә барган жирдән Айдар кинәт туктады да аңа таба борылды һәм кулларына үрелде.

– Гүзәл, әйдә, бер-беребезгә гашыйк булабыз!

Күптән болай рәхәтләнеп көлгәнә юк иде.

– Син аны ничек күз алдына китерәсең соң? Балалар бакчасындагы 5 яшьлек малай белән кыз түгел бит без!

– Ә мин чынлап әйтәм!..

– Болай гына гашыйк булмыйлардыр шул... Әйдә, дип кенә. Мәхәббәт күкләрдән иңәдер ул. Мин шулай уйлыйм...

– Әйдә дигәч, әйдә! Тыңла сүземне! Гашыйк булабыз! Алдан ук әйтеп куям: мин өйләнгән кеше. Әмма документ-та гына... Без инде күптән бергә тормыйбыз.

Гүзәл белән Равил кебекләр тагын бар икән әле. Әмма барысы турында да шулай ачыктан-ачык әйтүе барыбер ошады. Тик кемгәдер гашыйк булу турында уйлысы да килми иде әле.

Машина ишеген ачып утыртканда көтмәгәндә Айдар аның битеннән үбеп алды.

Барыбер рәхәт кич булды...

Ә иртәгәсен дөньясы тагын жимерелде. Ишегалдына чүп түгүргә дип чыккан иде. Өчөнчә катта яшәүче бер таныш хатын очрады. Аның ире Равил белән һаман да аралашып тора икән. Кичә күрешкәннәр, ул барганда Равил баласын коляска белән урамга алып чыккан булган.

Шул бер жөмлә житте.

Ике малай үстәрәп, Равилнең ник бер тапкыр урамда коляска этеп йөргәнә булсын! Андый нәрсәне бөтенләй белмәде. Ә хәзер әнә чыккан... Яшь хатыны кушканга гына түгелдер: теләмәгән эшен гомердә дә эшләтә алмыйсың аннан. Үзе өчен түгел, уллары өчен әрнеп елады да елады Гүзәл. Атна буга урынын да жыеп тормады. Бара да ята, бара да ята...

Атна ахырында аңа Лилия шалтыратты.

– Син йоганы ташладыңмы әллә, килмәдең? Без дүшәмбе көнне Алабугага китәбез. Барасыңмы безнең белән «неделя молчания»гә? Минем булганым бар – шөп нәрсә ул! Бигрәк тә проблемаларың күбәеп китсә булыша. Барам дисәң, жыен, калганын юлда аңлатырмын! Икебез ике машина куып йөрмәбез – минекә белән генә барырбыз.

– Барам!

Урыныннан торырга, ничек тә өйдән чыгарга – үз-үзен жыйрга кирәк иде аңа. Апасы гына түгел, уллары да ачулана әнә: «Әни, болай ярамый бит! Син шулай яткач, безгә дә кыен», – диләр. Әниләренә Алабугага нәрсәгә баруын бик аңлап бетермәсәләр дә, куанып озаттылар. «Ял итеп кайт!» – диделәр.

Лилия юл буга випассана турында сөйләде. «Әйе, буддистлар практикасы, тик аның белән шөгыйльләнү өчен буддист булу мәжбүри түгел», – диде ул. Бүген барып житәләр, урнашалар, ә иртәгәдән «неделя молчания» башлана. Атна буга беркем белән бер сүз дә сөйләшергә ярамаячак. Алай гына да түгел, телефоныңа кагылмыйсың, социаль челтәрләргә кермисең, килгән «смс»ларга

жавап бирмисең, китап укымыйсың, радио-телевизор тыңламыйсың... Итле ризыклар ашамыйсың. Бер атна буе медитация белән шөгыльләнәсең – ничек дәресе итеп сулыш алырга өйрәнәсең. Волонтерга әйләнәсең – елга буйларын, урман тирәләрен чүп-чардан арындырасың, торган бүлмәне жыештырасың, кухня хезмәткәрләренә булышасың... Көн минутына кадәр бүленгән – эш житәрлек булачак ди.

– Галимнәр ничектер исәпләп чыгарганнар – безнең баш мие аша көнгә 6200 уй уза икән. Куз алдына гына китер! Һәм аларның һәрберсе күпмедер энергиябезне ала. Випассана артык уйларыбыздан арынырга, аларны тәртипкә салырга булышчак. Без бит йә үткәндә казынабыз, йә киләчәк белән яшибез, бүтәнгә күрмибез дә, белмибез дә. Менә сиңең соңгы вакытта уйларың күбрәк кайсы тирәдә әйләнә?

– Үткәндә...

– Димәк, бу атна эчендә сиңа аларның бер өлешеннән булса да катылырга кирәк!

Лилия әйткәнчә җиңел генә катылып булса икән ул!

Алар яшәячәк хостел «Шайтан каласы»ннан ерак түгел генә урнашкан икән. Шундый матур җирләр! Тау башыннан Алабуга уч төбөндәге кебек күренә. Ә аста – Кама һәм Тойма елгалары кушылган урын – су дәрәясы җәйрәп ята. Тау астында чиймә ага – анысы үзе бер хозурлык. Бу урынның үзенә бер энергетикасы бар, диләр. Шайтан каласы турындагы риваять кенә күңелгә берәз шом салды. Имеш, биредә киләчәккә әйтүче шайтан – Иблис яшәгән. Бу хезмәткә өчен ул үзенә һәр кичне яңа бер корбан алган...

Группада ун кеше булачак икән.

– Тугызыгыз килеп урнашты. Унынчы кеше безгә соңрак, кичен килеп кушылачак, – диде җитәкчеләре.

Мондагы тәртип-кагыйдәләр белән таныштырды. «Беркемнең дә артыннан тикшереп йөрмәячәкмен, әлбәттә. Әмма телефоннарыгызны сүндереп үк куйсагыз, үзегез өчен хәерлерәк булыр. Авырып китсәгез, дару-мазар кирәк булса, кәгазьгә язып бирә аласыз», – диде ул.

Кичен Лилия белән икәү «Шайтан каласы»н урап килергә булдылар. Тау башына утырып, қояш баеганны күзәттеләр. Утырган җирдән генә үрелеп чәчәкләр җыйдылар: бүлмәгә кызлар төсә кертергә кирәк бит инде.

Соң гына кайттылар. Алар хостелга кереп барганда ишек төбөнә машина килеп туктады. Таньш номер! Группадагы унынчы кеше Айдар булып чыкты.

Ул атна озак та, бик тиз дә узды кебек.

Икенче көнне иртән күзгә ачуга искә төште: бүген бит аларның Равил белән өйләнешкән көннәре. Туры килүен күр син! Уйлар шунда ук еракта калган ул бәхетле җәйгә йөгерде... Шуннан башланды! Өч көн тоташ күзәннән яшәп килмәде. Гел елап йөрүеннән ничектер тартынмады да – монда шулай тиеш кебек иде. Хәер, башкаларда эше юк иде аның. Ул өч көндә берәүгә дә күтәрелеп карамады. Көн саен яр буена чүп җыярга чыктылар. Туристларның иң күп килгән вакыты: гаиләләре белән су буенда утырып ял итәләр, ашыйлар да бөтен чүп-чарларын шунда калдырып китеп баралар. Гүзәл кулына тоткан кара капчык аз гына авырайдымы, аны шунда ук кемдер килеп ала да бушын тоттырып китә. Гел аска караган булса да, аның кем икәннән белә инде, әлбәттә. Бу кеше – Айдар. Килгәнне бирле ул шулай гел Гүзәлгә якынырак булырга тырыша.

Өч көннән соң уйлар җиңеләя төште. Аларның хәтта очы күрәнгәндәй тоела башлады. Апасы мең мәртәбә хаклы – күңелдә Равилгә карата йөргән бу хисләр ярату

Рәсем:
Наталья Васильева

түгел бугай. Ияләшүдер, ниндидер бер күзгә күренмәс бәйлелектер, бәлки. Ярату бит тоташ газаптан торырга тиеш түгел... Равил өйдән чыгып киткән елны бер ай алдан язылып психологка барган иде ул. Шундый зур акчалар түләп! Аңа элэгү бик авыр, диделәр. Каршысына кереп утыруга, Гүзәлдән ул: «Нинди максат белән килдегез?» – дип сорады. «Үз-үземне аңларга, тормышта ясаган хаталарымның сәбәпләрен табарга теләм», – дип җавап биргән иде Гүзәл. Психолог аны бүлдермичә генә тыңлады. Нигәдер башка сорау да бирмәде. Ахырда: «Сез бит миңа башка килергә җыенмыйсыз? Дөрес аңладыммы? Менә хәзер тылсымлы дару төймәсә биреп җибәрәчәк дип көтәсез... Минем белән бер очрашу гына сезгә үз-үзегезне аңларга ярдәм итмәячәк. Ә тирәндә яшеренгән проблемаларны чит кеше күзгә генә күрә ала. Үз-үзегең алай карап булмый... Ирегең гаиләдән киткәнгә үзегезне гаепләмәгез. Яраткан кеше урынга калган хатынын да еллар буга карый. Андый мисаллар аз түгел. Сез күңелегездә ирегеңдән идеаль кеше ясагансыз һәм шуңа гашыйк булгансыз. Чынбарлыкта ул сезнең хыялдан күпкә аерыла икән, моның өчен нигә аңа үпкәләргә? Үзегез хакында гарип дип уйлаудан да туктагыз. Ничек бар, шулай кабул итегез – үзегезне шушы килеш яратыгыз. Аңа кечкенә генә бер кимчелек дип карагыз. Күңелегез тулы мәхәббәт, ярату сезнең – аны кемгәдер тапшыру кирәк», – диде. Шулкадәр акчамны суга салдым дип чыккан иде аннан Гүзәл. Чынлыкта алай булмаган икән. Ул әйткән сүзләренәң мәгънәсен яңа аңлады кебек. Аларны «иштер» өчен еллар кирәк булган!

Сөйләшми башлаганга бишенче көн иде. Иртән бүлмә ишеген ачуга, аяк астына дүрткә бөкләнгән кәгазь кисәге килеп төште. Кемдер ишек тоткасына кыстырып киткән. Лилиядән икән. «Гүзәл, миңа кайтып китәргә туры килә. Төнлә яздылар, әниңә хәле бик әйбәт түгел. Үзем ияртеп алып килдем дә ташлап калдырам инде. Айдар алып кайтыр сине. Аңа утырып кайтсаң, ул бәхетле генә булыр. Мин Айдарга инде яздым. Уңышлар теләп – Лилия». Килгәндә үк әйтеп куйган иде шул: «Телефоннарны карарга ярамаячак, әмма мин бу юлы сүндерә алмыйм. Әни тагын авырыбрак калды. Дөнъя хәлен белеп булмый... «Смс»ларны булса да укып барырмын инде», – дигән иде.

Иртәнге чәйне бөтенесе бергә зур өстәл артына утырып эчәләр. Тәртибе шундый. Тынлыкта. Чәнечке-пычакның бер-берсенә бәрелүе, чынаякны тәлинкәгә куйганда чыккан тавышлар гына ишетелеп тора. Бер-берләрен караштан аңларга өйрәнәп киләләр.

– Ипи сезгә үрелеп алырга ераграк, үзем алып бирим әле!

– Сорыйм дип кенә тора идем... Рәхмәт!

– Кемгә кайнар чәй кирәк?

– Миңа! Мин кайнарракны яратам!

– Ботка төмле булган бүтән! Кура җиләгә дә кушканнар!

– Миңа да ошады! Өстәп тә салмаслар микән?..

Читгән кемдер күзәтсә, сөйләшмичә генә ашылардыр дип уйлыйдыр инде. Ә монда «сүзләр» тынып та тормый! Их, тормышта да бер-береңне менә шулай күз карашыннан, ярты сүздән дә аңлап яшәсәң иде ул!

Өстәл янына килеп утыруга Айдар белән күзләре очрашты. Бөтен барлыгы белән елмая... Лилиянең хатын ул да укыган инде, димәк.

Алдан ук кисәтеп куйганнар иде: атна тәмамлангач, бөтенесе бергә беренче катта, рәсепшен янындагы кечкенә бүлмәдә җыелалар. Һәм һәркем бер сүз әйтә. Нибары бер сүз! Аннары инде сөйләшә башларга да мөмкин.

Гүзәл ул сүзенәң нинди буласын соңгы көнгә, соңгы сәгатькәчә белмәде. Барысы да мизгел эчендә хәл ителде. Чират буенча ул дүртенче иде: беренче кеше әйткәндә дә башында бернинди сүз юк иде әле. Кинәт телгә килде ул – үзеннән-үзе.

– Мәхәббәт!

Һәм күзләр кабат каршыда утырган Айдар күзләре белән очрашты. Бигрәк ешайды бу очрашулар...

Чират Айдарга җитте.

– Сагындым!

Карале, бигрәк матур сүз икән бит бу! Гүзәл аны күңеленнән иҗекләргә бүлә-бүлә берничә тапкыр кабатлады: «Са-гын-дым!»

Инде аларны кичке чәй табыны көтә иде.

Кафега барырга дип кузгалдылар. Урындыктан торуга Айдар, ашыгып, Гүзәл янына килде.

– Ә мин атна буга күңелемнән синең белән сөйләшеп йөрдем! Үземнең бөтен тормышымны сөйләп чыктым...

– Кызганыч, ишетмәдем...

– Ә мин аны тагын кабатларга да әзер!

Айдарның бу гадәте шундый ошый икән аңа: ниндидер мөһим сүз әйтсә булса, шунда ук кулыңа үрелә...

Кич буга телефонда утырырмын дип уйлаган иде Гүзәл. Атна буга кагылмаган бит. Анда җыелган «смс»тыр инде! Чынлап та, су буга тезелгәннәр! Әмма ул көткәнә дүрттә генә иде: ике улыннан, апасыннан һәм Лилиядән. Малайлар сүз берләшкәндәй: «Әни, борчылма, безнең бар да әйбәт!» – дип язганнар. Апасы: «Атна буга бер тапкыр тавышыңны да ишетмәү шундый читен! Син миңа бик кирәк, бик кадерле икән!» – дигән. Лилиянең хәбәре дә сөендерде: «Әни кризисны узды! Яшибез!» Аныкы һәрвакыттагыча ахырда «смайлик»лар белән дөвам иткән. Ә калган «смс»лар... Гүзәл иң беренче классташлар чатыннан чыкты. Яхшы түгел дип күпме түзәргә була?! Иртән берничә кеше «хәерле иртә» дигән откыртка сала, кичкә шулар ук «хәерле кич» дигәннәрен җибәрә. Мәктәпне тәмамлаганнан бирле гел аралашып яшәгән берничә классташы бар аның – алар белән сөйләшү өчен бу чат кирәкми. «Авылдашлар» чатыннан да чыкты: анда да шул ук «тарих». Бер танышы соңгы вакытта ниндидер косметика сата: сорамыйча да үзенәң чатына кертеп куйган иде. Шундый күп яза! Ачып укыганы да юк, әмма бер йөк булып җыелып торалар. Ул чаттан чыгарга нигә моңарчы уңайсызланып торды икән Гүзәл? Аны рөхсәтсез чатка кергәндә берәү дә кыенсынмады бит! Соңгы вакытта энергияне иң күп «ашаучы» шушы телефон икән ләбаса...

Кайту ягына кузгалдылар.

Айдар машинаны бик җайлы йөртә, әмма... Алабуга белән Казан арасын бу юлы ике тапкыр озаграк үтәрләр бугай. Тизлек турында әллә бөтенләй онытты инде?

Трассадан борылып, олы юл читендәге кафеларның берсенә туктадылар. Кеше юк диярлек – өстәлләрнең теләсә кайсысын сайлап ал. Гүзәл кафеларда һәрвакыт тәрәзә янында утырырга ярата: тәрәзәнең теге ягында кайнаган тормышка ара-тирә күз салып, жаны белән ял итәргә...
Ә Айдар кайда утырса да риза иде бугай.

Өстәлгә бөтнекле-жимешле кайнар чәй килде.

– Син миңа атна буге тормышымны сөйләдем, дидең...

– Әйе... Кайдан башлыйм икән? Барысын да сөйләсәң бик озын инде ул. Син әле аларны миннән бер түгел, биш ишетерсең. Киләчәктә, дим... Бизнесым янды минем, Гүзәл... Дусларга ышанып харап булдым. Дөресрәге, дус дип уйлаган кешеләргә таянганмын булып чыкты... Аннары, миңа иң кирәк вакытта, хатыным авылга кайтып китте. Инсулыт суккан әнисен үзәбезгә алып килеп тәрбияләргә дә була иде югыйсә. Кысрыкланмый да идек, олы кыз укырга чыгып киткәч бүлмәсе барыбер буш тора иде. Минә ташлады да кайтты да китте.... Кая барып бәреләргә белмәгән чагым иде бит. Аерым тору елларга сузылды. Бер-беребезгә кунак-ка йөргәләдек, билгеле. Әмма ир белән хатынга гаиләне саклау өчен бу гына житми икән шул... Әби мәрхүм булгач та кире кайтырга ашыкмады. Яңа сәбәп табылды. Нигезне ялгыз калдырасым килми, диде. Мин ялгыз булсам да ярый иде... Бу ялгызлыкка ияләшкән кебек идем инде, үземә беркем кирәкми, дип уйлый идем. Сине очратканга кадәр... Беренче тапкыр күргәндә үк, нигәдер: «Мин бит инде аны әллә кайчаннан бирле беләм!» – дип уйладым. Якын кешенә «сез» дип дәшмисең бит инде, син миңа беренче минуттан ук «син» идең...

Казанга кайтып житкәнче кулын янында утырган Гүзәлнең кулыннан алмады ул.

Айдар бер утыруда күңелен бушатты да куйды. Ә Гүзәл... Гүзәл һаман бер жөмлә әйтүне суза да суза. Юк, бер жөмлә итеп, бер тында әйтә алмас ул аны, икегә бүләр.

Театрдан соң паркта йөргәндә бер әйтергә талпынды... Шундый жылы август киче иде. Гүзәлнең яраткан урынына – таганга барып утырдылар. Ике кеше рәхәтләнеп сыя. Айдар машинадан плед та алган иде – шуны ябындылар. Ә чәй салган термосны ул хәзер үзеннән беркайчан калдырмый. Гүзәлнең үлән чәйләре яратканын белеп алды: бер килүдә мәтрүшкә куша, икенчесендә – чабыр, өченчесендә ромашкалы чәй алып килә... Ул төнне таңга кадәр утырды алар икесе бер плед астында. Озак кына үбештеләр...

– Кызык, вакыйгалар шундый тиз үзгәрә! Равилнең баласы туу турындагы хәбәрне ишеткәч, әле май ахырында гына мин шушы таганда утырып бик озак елаган идем. Пледым да бар иде, әмма барыбер жылына алмадым. Ничек калтыранып туңуымны әлегедәй хәтерлим... Нибары өч ай узды, ә мин инде менә гашыйк!

Шул вакыт йортлар артыннан кояшның беренче нурлары күренде.

– Кояшым! Гүзәл, син бит минем кояшым! Моннан соң сиңа шулай гына дөшәрмен, яме!

Кочаклы башлауга, Гүзәлнең ике кулын да күкрәкләре янына күтәрүен, аны аз гына читкә этәрергә тырышуын сизәмә икән ул, әллә юкмы? Тагын әйтә алмады инде...

Айдар күңеленә якын була барган саен, теге борчу да зурагыннан-зурага барды. Әллә соң шушы урында өзәргәме араларны? Башта йоганы ташлады. Болай да Айдарны күрү өчен генә йөри бит инде анда. Ул шалтыратканда берничә тапкыр телефонны алмады. Уянуга «хәерле иртә» дип язудан туктады, «тыныч йокы» дип теләми башлады. Кайбер көнне дәрәсләре беткәнче ватсапка кермәскә тырышты: белә инде югыйсә, белә, Айдар тагын югалткандыр. Ә бер көнне телефонын иртүк сүндерде дә кичкә кадәр кабызмады... Кичен, эштән кайтканда аны подъезд янында Айдар каршы алды. Күптән көткәнгә охшаган иде. Машинасыннан төшеп Гүзәл янына килде.

– Син безнең Махатма Ганди булдың әле, Гүзәл...

– Һиндстан Президентын әйтәсеңме? Ә нигә алай дисең?

– Ул һәр атнаның бер көнендә көне буге сөйләшмәгән, диләр...

Күзләре шундый моңсу иде Айдарның. Үзәк өзгеч моңсу.

* * *

Ә бүген... Бүген ул дүртенче дәрестән соң шалтыратты. Мәктәптә тәнәфесләр кайчан булганын ятлап бетергән бугай. Тавышындагы шатлыкны күрсәң!

– Хатын килеп бөтен әйберен жыеп китте. Шкафлар буп-буш калды! Өйдә рәхәт шундый... Аерылышу турында сөйләштек. Миннән алда ул сүзгә үзә башлады. Кемедер бар дип аңладым... Мин бүген кичкә киләм, яме, көт!

Кичкә... Кичкә, димәк, Гүзәл, теге жөмләне әйтчәк. Башкача сузу мөмкин түгел: аны да, үзеңне дә алга таба алдап йөртү ярамый.

Айдар өс-башын салып залга узуга әйтте ул аны.

– Мин гарип, Айдар... Бер күкрәгем юк...

Әйтте дә шунда ук борылып аш бүлмәсенә дә кереп китте. Айдар килеп арттан кочып алганчы бер гомер узгандай тоелды. Ә аннары... аннары ул үзә генә калды. Әкиятләрдә генә барысы да матур тәмамлана шул...

– Китте...

Жаны тагын мең кисәккә бүленеп, меңе мең якка таралды. Монысы тиз булды, ә жыеп алу өчен ничәмә-ничә ел узар икән?! Елавы кабат үксүгә әйләнде...

Шул минутта аш бүлмәсендә гөлт итеп ут кабынды.

– Гүзәл, ни булды? Нигә болай елыйсың син? Тор әле!

Ир кулындагы саргылт розаларны кадерсез әйбер кебек кенә өстәлгә ташлады да, ашыгып, аның янына идәнгә иелде.

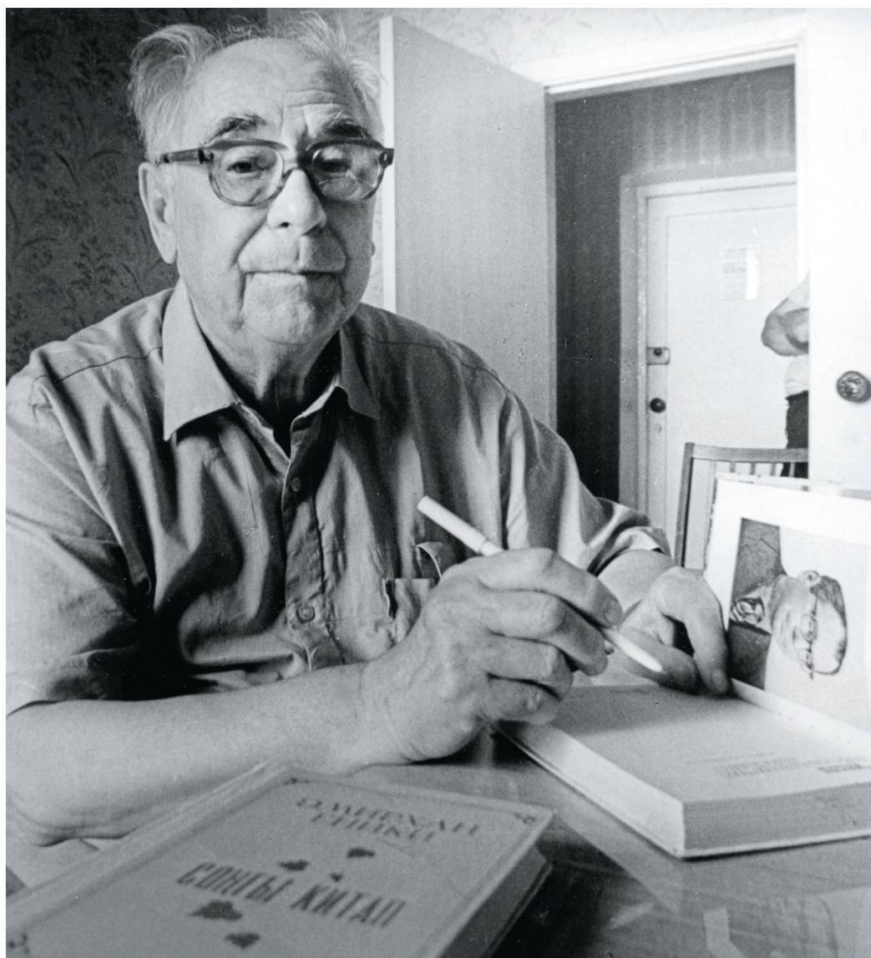
– Минә ташлап киттең дип курыктым...

– Ә син мине ничек куркыттың?! Инде кайчаннан бирле: «Моның кемедер бар бугай», – дип уйлап йөрдөм бит. Саташа яздым... Ә баксаң... Бая син шул сүзләренә әйткәч, өстемнән тау төшкәндәй булды. Шул минутта ук розалар бүләк итәсем килде. Нәкъ шушы төслеләрен... Кояш кебекләрен! Өченче чәчәк кибетендә генә таптым. Озаграк булдым шул... Син миңа шундый кирәк, кояшым!

Ир, кинәт нәрсәдер исенә төшкәндәй, кочагын бушатты да, куркынып, Гүзәлгә карады:

– Авырттырмадыммы? Артык кысып кочакладым бугай...

Гүзәл, ике кулы белән үрелеп, сүзсез генә Айдарның муеныннан урап кочаклап алды.

Әмирхан Еники... Нечкә һәм сизгер күңелле, кешенең эчке дөньясын, аның хисләрен психолог, рәссам осталыгы белән ачып биргән язучы тормышта, чынбарлыкта нинди булган соң?

Ул – морзалар нәселеннән, татар әдәбиятының аристократы, диләр...

Татар дворяннарыннан калган асыл сыйфатлар – олпатлык, затлылык, зыялылык, тәрбиялелек, тыйнаклык – барысы да бар аңарда. «Татар милләтенең кайгыра торган вөждәны», – дип атый аны Мәскәүдә яшәүче Рәсим Акчурин. Әсәрләре, төрле истәлекләр, күзәтүләрем аша язучы Әмирхан Еники образы күз алдымда калка.

Эльмира
ЗАКИРОВА

КЕШЕ КҮҢЕЛЕНЕН ТУРГАЕ

Кеше-курай

...Һәрнәрсәдән матурлык табарга омтылган хыялый дөньяма мәктәп елларымда ук килеп керде ул. Жаннарны кузгата, моң-сагышка күмә, күз яшьләре аша елмайта йә үксеп елата торган хикәяләре мине – 12 яшьлек кыз баланы әллә нишләтте! Әдәбият укытучыбыз Гөлсем апа укырга биргән «Салават күпере» китабында Акъәбиле «Әйтелмәгән васыять» бар! «Дала буйлап кылганнар йөгәрә, кылганнар йөгәрә... Колын булып уйнаклап, шул кылганнар артыннан чабасы да чабасы килә...» дип башланып киткән әсәр әллә нинди сихри дөньяга алып кереп китә дә тәмам елатып, инде арабыздан киткән бабкай-әбкәйләрне юксындырып, жанымны айкый. «Туган туфрак»тагы Клара, әйтерсең, безнең авылга кайткан! Тарантаслы ат, ислемай үләннәре, ак әремнәр, болыннан чапкан печәннең хуш исе, моржадан күтәрелгән ак төтен, көтү кайтулар... Бездә дә шулай бит! «Жиз кың-

гырау»дагы Әхтәм шәкерт кичерешләре дә таныш, бик таныш: «...яшем тәгәрәп төшмәс өчен бары иренемне тешләп, башымны гына түбән ияргә калды. Юк, оялудан түгел бу, жиңеләеп китүдән, сөөнечтән, рәхмәттән генә... Мин дә сизгерлектә бик мохтаж адәм баласы!» – дип, гүя ул минем дә күңел халәтен ача...

...1969 ел. Туган ягына, Башкортстанның Дәүләкәнә Әмирхан Еники 60 яшен үткәрергә кайта. Янында – якыннары, яшьлек дуслары. Юбилейны да үзе алып бара. Ләкин үзе турында түгел, шунда утырган балачак дуслары турында сөйли, һәрберсе янына аерым-аерым килеп, Казаннан алып кайткан бүләкләрен өлешә. Никадәр кече күңеллелек, гадилик!.. «Иң ихлас юбилей булып күңелдә калды», – дип искә ала соңрак кунак булып кайткан Илдар Юзеев. Ул аны кеше күңеленең тургае дип атый.

...«Мулланур Вахитов» исемле Уфа теплоходы. Палубада бер төркем язучылар, галимнәр... Арада 85 яшьлек Әмир-

Һәр хәрәкәтеннән, һәр сүзеннән ниндидер бер затлылык, тәрбия- лелек, итагатылелек бөркелә.

хан ага Еники дә бар. Еники дигән морза, бер яктан карчыгын култыклап, икенче кулына таягын ияртеп, «прогулкага» чыккан. Кыска жинле, ялтыр сәдәплә, әллә ничә кесәлә, соңгы мода үрнәгендәгә күлмәк-чалбар киеп жибәргән – егетләргә... Аягүрә басып «Туган тел»не жырлаганда, Әмирхан аганың сиздермичә генә кул аркасы белән күз яшен сөртеп алганын да күрәбез...» Затлы да, нечкә күңелле дә Әмирхан аганы Марсель Галиев шулай сурәтли...

...Ә Рәдиф Гаташ Уфада Еникинең 85 яшьлек юбилееда әнә аксакал морза белән түбәтәй алышкан икән. Әмирхан аганың, яшь кешегә укалысы килешер, ә миңа бизәксезе, гади булганы яхшырак, дигән сүзләре шагыйрьнең шигыренә кереп киткән. Тыйнак та булган инде Әмирхан ага!

...«1966 ел. Миңа әдәбияттан «Әмирхан Еники прозасының поэтикасы» дигән темага курс эше язарга туры килде. Житәкчем – шагыйрь Илдар Юзеев иде, – дип искә ала язучы, журналист Роза Туфитуллова. – Әмирхан аганың хикәяләрен йөрәк аша үткәреп, яратып эшләдем. Язып бетергәч, язучының өенә бардым. Ул гаиләсе белән Достоевский урамында яши иде. Бик жылы кабул итте, укып чыккач, булган бу, дип мактады. «Сезгә хикәяләр язарга кирәк», – дип тә киңәш итте. Олы башын кече итеп, Әмирхан ага университетка курс эшен яклауга да килде хәтта! Яшьләргә карата бик игътибарлы иде ул...»

Шагыйрь Зөлфәтнең шигырь юллары күңелгә килә:

Курай дисам, Еникине уйлыйм.

Ул –

нәкъ кеше-курай!

Үзе лә!

Аның ипле, кайнар сүзләре дә

Курай моңы булып тезелә...

Хушыгыз!

Морзалар нәселе дәвам итә...

Без Регина белән карлы Казанда Чехов, Әмирхан Еники урамнары буйлап атлыйбыз. Тикмәгә шул юлны сайламадык: бу урам, агачлар, менә бу йорт, аның каршындагы эскәмия – барысы да күренекле язучы Әмирхан Еникине искә төшертә, сагындыра. Ә Регина Тюменева – олуг язучыбызның нәсел дәвамчысы, олы кызы Резеда һәм кыяве Сәгыйт Тюменевларның оныгы. Резеда ханымның ире Сәгыйт Тюменев та – элеккеге Оренбург сәүдәгәрләре, морза-төмәннәр нәселеннән. Элек хәтта болай дип әйтә торган булганнар: «Морза үзенә тиң киленне жир читеннән барып та ала». Сәгыйт белән Резеда очрагына бик тә туры килә бу гыйбарә. Әмирхан Еники Башкортстанның Благовар районы Яңа Каргалы авылында туа. Бабалары – морза Еникиевләр, аларның кардәшләре морза Терегуловлар бу жирләргә Тамбов губернасыннан XVIII гасыр ахырларында күчеп утырган. Борынгы төп жирләре Мордовиянең Темников шәһәре тирәсендә була. Еникинең бабаларын төмәннәр дип тә йөрткәннәр. Еникиевләр нәселе бик борынгы. Бабалары Алтын Урда чоры морзалары булган. Кайчандыр ерак заманда бу жирләрдә Бихан исемле бөк яшәгән. Шушы Биханнан Кутушев, Акчурин, Кутуев, Колончаков, Тенишев фами-

лияләре тармакланып чыккан. Ә атаклы рус язучысы Александр Купринның (Еникинең яраткан язучысы!) әнисе морза Колончаковлар нәселеннән булган. Купринның Еникиләргә кардәшлек җепләре белән дә тоташкан булуын Әмирхан ага 70 нче елларда ачыклай! Регина белән шулар турында да сөйләшәбез. «Рәшә» по-вестендагы Рәшидә – жырчы Жәһәһирә Сәлахова, «Кем жырлады?»дагы шәфкатъ туташы Таһирә тормышта да Таһирә исемле кыз булган, дип, Еники әсәрләренең прототипларын да барлыйбыз. «Бала» хикәясен кызы Резедага багышлаган, минем әбиәмә», – дип әйтеп куя Регина, Еникиләр гаиләсе белән таныштыра башлап. Резеда апа белеме буенча география укытучысы булган, мәктәптә завуч булып та эшләгән. Соңгы эш урыны – Татарстан Укытучылар белемен күтәрү институты. Әмирхан Еникинең әсәрләрен оригиналда укып, аның архивын тәртипкә салып, дөүләткә тапшырган кеше дә әле ул Резеда ханым. Кызганыч, ул 2019 елда арабыздан китте... Әмирхан аганың кече кызы Флера ханым – Татарстанның атказанган табибы. Ул – педиатр. «Кечкенә чакта энем Искәндәр белән авырып китсәк, гел Флера апа дөвалый иде, – дип көлә Регина. – Эти – Рөстәм Сәет улы – Әмирхан Еникинең бердәнбер оныгы. Ул радиобиолог, Чернобыль авариясен ликвидацияләүдә катнашкан. Әнием София Малик кызы – экономист. Мин дә Казан дөүләт университетының экономика факультетын тәмамладым, менеджер-юрист дипломы алып чыктым, корпоратив туризм белән шөгыльләнәм, компания директоры. Энем Искәндәр – «Россия-2» телеканалында видео-оператор».

Еникиләрнең җиде буын нәсел шәжәрәсе турында укыганым бар иде. Аны Әмирхан аганың әтисе Нигъмәтжан Еникиев төзегән булган. Шунысы кызык: Әмирхан дөньяга килер алдыннан әтисе Коръян сатып ала, һәм улы тугач мондый сүзләр теркәп куя: «Бән морза Нигъмәтжан Әхмәтжан улы Еникиев алдым ошбу Каләм-шәрифне 1908 елда 28 гыйнварда Эткол ярминкәсендә. Бәһәсе 65 тиен көмеш һәм ушандук Каләм-шәрифне 1909 елда 16 февральдә пәнжешәмбе көн дөньяга килмеш углым Әмирханга һибә кылып бирдем. Аллаһы Тәгаләдән озын гомер, бәхет һәм тәүфыйк сорап, ошбу әлмөсхаф шәрифне хәтмә көтеп кылырга насып итсен иде. Амин».

Моңарчы гаиләдә һәр туган бала үләр барган. Әллә шушы Коръяннең тәэсире: 11 баладан тик икесе – Әмирхан белән Илдархан гына исән-сау үсә.

Әмирхан Еники синең хәтерендә нинди булып калды, Регина? Энең Искәндәр белән аңа ничек эндәшә идегез? Бабай дипме, дәү әти дипме?

– (Көлеп жибәрә.) Баба дип йөрттек... Беләсезме, бабабыз бик максатчан булып хәтеремдә калды! Нинди генә

Бер үк мизгелдә кемнеңдер кояшы бата, кемнеңдер чыгып кына килә.

■ Әмирхан Еники кызлары, кияүләре, туганнары, оныклары арасында. Сулда: әтисе артында – кече кызы Флера. Унда: ире Сәгыйт алдында – олы кызы Резеда. Оныкчыклары Искәндәр – Әмирхан бабасы алдында, Регина – Резеда әбисенә елышкан.

Фото: гаилә архивынан

кыенлыклар, каршылыклар килеп чыкмасын, теләсә нинди шартларда да ул үз эшенә тугры булды, башлаган эшен ахырынача җиткерә иде. Власть та, тормыш та, төрле тышкы факторлар да аның кыйбласын үзгәртә алмаган, һәрвакыт үзенә һәм яраткан эшенә тугры калган. Боларны хәзер бүгенге көн югарылыгыннан искә төшерәм. Аның менә шушы төп сыйфаты еллар узган саен сокландыра. Белем аласы килеп, баба 16 яшендә үк дустаны белән Казанга чыгып киткән. Кардәшләре, атаклы профессор Әбүбәкер Терегуловларда тукталулары турында олылар сөйләгәннәрдән ишеткәнем бар... Галимҗан Ибраһимов, Һади Такташ, Салих Сәйдәшев, Хәсән Туфан, Нәкый Исәнбәтләр белән аралашкан...

Сезнең белән ул ничек аралаша иде?

– Без алай еш та аралашмадык. Бигрәк тә бәләкәй чакларда. (Жанланып.) Ә менә гаилә бәйрәмнәре матур булып истә калган. Туганнар барыбыз да баба өенә җые-лабыз. Кунакка барыр алдыннан әти белән әни матур итеп киендерәләр. Безне сөенеп каршы алалар. Анда зур

китапханә, бик күп китаплар! (Көпәп искә төшерә.) Бабаның әнисе: «Их, бу Әмирханны! Соңгы акчасын да китапка тотта бит!» – дип, җиңелчә шелтәлөп тә куя торган булган... Без бала-чаганы да табын янына үзенә бер хөрмәт күрсәтеп утырталар иде. Башта, әлбәттә, олылар утыра. Безгә шундый тәрбия сеңдерелгән. Күңелле итеп сөйләшүләр, бабаның йомры сүзләре... Еникиевләрнең төрле буыннары белән шунда күрешәбез. Гадәттә, бәйрәмнәрдә генә очраша иде әле. Бигрәк тә 90 нчы елларда, без бик кечкенә чакларда... Үсә төшкәч инде ешрак күрешә башладык. Чөнки өлкән кешеләргә булыш-шырга да кирәк иде. Ә Әмирхан бабабыз һәрвакыттагыча ипле-жайлы итеп, безгә әле ихтирам да күрсәтеп, хәлләребезне сораша. Күбрәк ничек укуыбыз белән кызыксына, тырышып укурга, белем алырга, дәрәс һөнәр сайларга, тормышта яраткан эшенең табарга кирәк дип үгет-нәсыйхәтләр бирә. Басым ясап түгел, һич юк! Безнең белән киңәшләшкән кебек сөйләшә иде ул. Кечкенә чакта бу яхшы күңеллелекне шулай тиеш дип кабул иткәнбездер инде. Бабай кеше ничек булсын ди тагын! Беләсезме, сөеп-иркәлөп тормаса да, безгә карата бик игътибарлы иде. Бигрәк тә соңгы аралашуларда шул сизелде. Яшәренә олак та калмаган иде инде, ә ул хәлләребезне сораша, ниләр белән мавыгуыбызны, кай-ларга баруыбызны беләсе килә, кайсы театрларга йөрисез, нинди китаплар укыйсыз, дип кызыксына. Мин инде ул чакта җиткән кыз, Искәндәр үсмер егет иде, шуңа да безне тиң күрәп аралашасы килгәндер. Әлек бит аның белән алай олаклап утырып сөйләшкән дә юк иде. Яшь аермасы да шактый иде инде. Әйтик, бабага – 90, миңа – 18 яшь. Безнең ише вак-төяк бала-чаганы көйләргә вакыты да булмагандыр. Ул тормышының бик актив фазасында иде бит: тынгысыз, гел хәрәкәттә. Күп эшли, Төркиягә оча, Башкортстанга барып кайта, командировкаларга чыгып китә, мемуарлар яза, китаплар чыгара...

Әмирхан Еникинең хәләл җефете Наҗия ханым турында да сөйлә әле, Регина. Сезнең гаилә өчен дөнья бәясе кеше булган диләр аны...

– Бабаның беренче хатыны Гөлсем әбиебез 70 нче елларда, без туганчы ук үлгән иде. Икенче хатыны Мәршидә апа да олак яшәмәде. 1989 елда баба безгә Наҗия апаны алып кайтты. Наҗия апа Ильясова – күренекле Шиһабетдин Мәрҗанинең оныкчыгы. Бабаның фронтташ дустаны Рәшит Наҗия апаның абыйсы була, ул таныштыра аларны. Наҗия апаның, ялгышмасам, баба белән никахы да гомерендәге беренче никах. Наҗия апа турында бик олак сөйләп булыр иде. Ул шактый вакытын безгә багышлый иде. Аны Әмирхан Еникинең әдәби сәргәтибә дип тә атарга ярыдыр: язучының кулъязмаларын тәртипкә китерә, аларны күчереп яза... Безнең гаилә өчен чын табыш иде ул! Булдыра алганча үзенә бай тормыш тәҗрибәсен безгә бирергә тырышты. Шундый тәмле итеп ашарга әзерли иде. Борынгы татар халык ашларын махсус рецептлар буенча пешерә, телеңне йотарлык килеп чыга. Бүген мин пешерә белгән камыр ашлары – барысы да аның тырышлыгы нәтиҗәсе: ул өйрәттә! Нәрсәне ничек пешерергә, ничек тозларга, кайнатырга –

бөтенесенең серен белә. Хәзергечә әйтсәк, һәркайсының лайфхагына төшендерде. Мин югары классларда укыганда аңа бик якынайдым. Серләребез килешә иде. Искиткеч хатын-кыз иде ул! Акыллы, белемле, Казан дәүләт университетын тәмамлаган математик. Бик эрудицияле, зәвыклы... Аның белән сөйләшеп утыру рәхәт, ул кызыклы әңгәмәдәш. Ниләр турында гына сөйләшмиз – тормыш турында, яшәү турында, мәхәббәт турында... Әйтерсез, дус кызым! Мин хәтта икебез арасындагы яшь аермасына да игътибар итмәдем. Наһия апа белән бергә яши башлаганда бабага – 80, Наһия апага 70 яшьләр тирәсе булса, минем белән яшь аермасы шактый иде инде. Бабадан соң калып, ул биш еллап яшәде әле. Гел Наһия апа янына барасым, аңа күнелемне бушатасым, нинди дә булса киңәш сорыйсым килеп тора иде. Барыбыз өчен дә бик якын булды ул. Гомеренең соңгы минутларына яныннан китмәдек. Зур хөрмәт белән соңгы юлга озаттык. Гаилә учагыбызны саклаучы, һәркайсыбызга игътибарын һәм ихтирамын бүлгән кадерле кешебез булды ул.

Регина, Әмирхан Еникинең кайсы әсәрен аеруча яратып укыдың?

– Һм... Кызык сорау. *(Уйланып кала.)* Миңа калса, иң-иң якыны, хатын-кыз буларак, минем күңелгә аеруча хуш килгәнә – «Гөләндәм туташ хатирәсе» повесте. Ул әсәр буенча Кәрим Тинчурин театры куйган спектакльне берничә тапкыр карадым. Анда мәхәббәт! Татар сүздәгәрә гаиләсендә житеш тормышта үскән яшь кыз Гөләндәм һәм музыкант егет – киләчәктә татар халкының бөек композиторы булачак Салих Сәйдәшев арасындагы мәхәббәт тасвирлана анда. Реаль тормыштан алып, шундый матур әсәр язган баба. Кат-кат укыла. Рәхәт хисләр кичереп, үзең дә шул геройлар арасында йөрисең. Әмирхан Еники хикәяләрен укыгач, күңелләр сафланып кала. Аларда ниндидер тылсым, сихри көч бар.

Бездән хәер-фатыйха. Хушыгыз!

...Хәтердә бер истәлек яңара. Казанның Ш. Мәржани исемендәге 2 нче гимназиясендә матур бәйрәм бара. Бер кыз бала үзенең әкиятләр китабын чыгарган! Шул китапны тәкъдим итү кичәсе. Ул кыз бала дигәнәбез – киләчәктә журналист, язучы булып үсеп житчәк унынчы сыйныф укучысы Сәмбел Гаффарова. Бәйрәмгә дәрәжәле кунаклар килгән. Һәм шул кунаклар арасында – Әмирхан Еники! Әмирхан аганың салмак кына атлап сәхнәгә менүләре, Сәмбелгә ихтирам күрсәтеп, «Сәмбел туташ» дип дәшүләре (Еники – морзалар нәселеннән шул!), яшь язучының китабын хулап кабул итүләре, кызның кулыннан үбеп, аңа аерым бер нәзакәт белән чәчәкләр тапшырулары... Һәр хәрәкәтеннән, һәр сүзеннән ниндидер бер затлылык, тәрбиялелек, итагатылелек бөркелә. Болар үзе үк олы вакыйга...

«Бер генә сәгатькә», «Кем жырлады?» хикәяләрен укып чыккан кыз үзенә кызык тоелган китаплар арасында жан белән һәм жан өчен укыла торганны да бар икән аңлай... Әмирхан Еники яраткан язучысына әйләнә. Ижаты абсолют итеп таныла. Остаз булып сайланган шәхес кеше буларак нинди икән? Танышасы иде аның

белән дип хыяллана... Шунысы кызык: уйлар материалләшә ул – очрашырга теләгән кеше белән язмыш үзе жаен табып очраштыра. Әмма моның өчен нидер эшләргә туры килә – язмыш монысын да әзерләп куя. Тормышына Әмирхан аганың килеп керүе өчен аңа әкиятләр язарга, гомумән, язарга кирәк була... Әмирхан аганың шул кичәдә әйткән сүзләре күпләребез өчен киңәш, кагыйдә булып яңгырый: «Язарга өйрәнәп булмый, аның мәктәбе юк. Ул Ходай Тәгаләдән бирелә торган сәләт. Моңы зур осталыкка әйләндерү үзе бик күп эш сорый... Мин 88 яшькә житсәм дә, кайбер вакытларда ничегрәк язарга дип баш ватам. Кат-кат язылса да, кире кайтып тәзәтеп куям. Бер киңәшем – иң кирәклесен генә яза белү, сүз белән оста эш итә белү турында онытмагыз...»

...1999 елның 5 мартында миңа язучының Г. Камал театрында узган 90 яшьлек юбилей тантанасында тамашачы булып утыру бәхетә елмайган иде. Татарстан Президенты Минтимер Шәймиевның котлау сүзләре, Мәскәү, Башкортстан кунаклары сәләме, Фәридә Кудашева жырлары, чәчәкләр, чәчәкләр... Ә менә Әмирхан аганың җавап чыгышыннан, аңардагы юмор, жор сүзләрдән биһуш калып, зал төмам «шартлады»!

«Мөхтәрәм замандашлар, туганнар! 90 яшенә сирәк кеше килеп җита. Без менә шул сирәкләрнең берсе булабыз инде. Дәресең генә әйткәндә, мин үзем 90 га җитүемә һич ышанмый идем. Чөнки заманасы шундый иде. Әмма гаҗәп бер хәл: 89 га кергәч, минем 90 га барып җитәсәм килә башлады. Бөтен елым, җитәмме, юкмы, дип уйлану белән узды. Хәтта барып җитәргә бер ай, бер генә атна калганда да, борчылып уйланудан котыла алмадым. Туган көнемә өч көн кала, мин кинәт авырып киттем: температурам 38,6 га җитте... Әллә гомеремнең башы һәм ахыры бер көнгә туры киләме дип тә уйларга мәҗбүр булдым. Гүя тәкъдирем мине юри шулай котырта кебек иде... Әмма Хак Тәгаләнең рәхмәте белән мин, һичнигә карамастан, 90 яшемә, һиһаять, килеп җиттем. Инде менә сезнең алдыгызда басып торам. Мондый вакыйганы бүгенгедәй зурдан кубып бәйрәм итәргә дә ярый торгандыр, мотлак. Һәм ул шулай булып та чыкты. Алай гына да түгел, минем 90 га җитүемне ике тапкыр билгеләп үттеләр: 17 февральдә һәм менә бүген – 5 мартта. Минем, күрсен, язмышымда шундый икеле хәлләр күп булгандыр. Чөнки бер авылда тудым, икенче авылда үстем. Менә шушы нәрсә һаман да дәвам итә. Менә туу да ике, Аллаһ сакласын, үлү генә ике тапкыр булмасын! Шушы залга җыелып, миңа кадер-хөрмәт күрсәтүчеләргә 90 яшьлек башымны түбән иеп, тирән рәхмәтемне белдерәм. Гомерем кояшы баюга табан әкрән генә төшеп бара, дип башлаган идем мин кечкенә бер әсәрәмне. Соңгы сүзем дә шул хакта. Бер үк мизгелдә кемнеңдер кояшы бата, кемнеңдер чыгып кына килә. Яшәешнең мәңгелек әйләнеше бу. Без әзер, без тыныч. Кояшлары яңа гына чыгып килүчеләргә бездән хәер-фатыйха».

...Әйе, Әмирхан Еникине укыган саен укыйсы килә. Һәр әсәрәннән моң бөркелә. Әсәрләре аша ул үзе дә якты, сабыр-тыйнак, сизгер күңелле, матурлыкка сусап, матурлыкны сагынып яшәүче илаһи зат, зур язучы, мәрхәмәтле, олы йөрәкле кеше булып ачыла...

Кадрле
«Сөембикә»
редакциясе!

Безнең Кукмара үзәк китапханәсе каршында эшләүче хатын-кызлар клубы «Сөембикә» исемен йөртә. Бер көнне уйлаштык та, без дә «Сөембикә» леләр, яраткан журналыбыз «Сөембикә» гә дә 110 ел тулды, барып, күрәп, танышып кайтыйк, дип, юлга чыктык.

Казанга гел барып йөрәп булмый, баргач-баргач, күбрәк жирләрдә буласы килә. Былтыр халкыбызның бөек жырчысы, легендар шәхес Рәшит Ваһаповның туына 115 ел тулды. Шуңа уңайдан башкаланың Р. Ваһапов урамында урнашкан 171 нче мәктәбенә Рәшит Ваһапов музее да кереп чыкты. Мәктәпнең татар теле укытучысы, шушы музей-кабинетның мөдире Зөлфия Илдар кызы бик матур, эчтә-лекле итеп жырчының тормыш юлы, эшчәнлеге, хөкүмәтебез тарафыннан бирелгән мактаулы исемнәре, бүләкләре турында сөйләде. Музейга жырчының бюсты һәм үзе уйнаган авыз гармуны, Мәскәүдән Рафаэль Курамшин (гармунчы Рамил Курамшинның абыйсы) жибәргән гармун һәм Мәскәүдән жибәрелгән мандолина да куелган. 6 нчы сыйныф укучысы Камилә Гатауллина Рәшит Ваһапов репертуарыннан бик моңлы итеп «Умырзая» жырын башкарды.

Рәшит Ваһапов фонды генераль директоры, танылган продюсер, республиканың М. Жәлил исемендәге премиясе лауреаты Рифат Фәттахов үзенең якташы – бөек жырчы исемен мәңгеләштерү максатыннан күп эш башкара, бүгенге көндә дә мәктәпнең музей эшчәнлегенә белән кызыксынып тора. Музейны оештыруда зур хезмәт куйган Рания Галиәкбәровага, мәктәп коллективына рәхмәтләребезне җиткереп, сәяхәтебезне дәвам иттек.

Менә без Казанның бик матур жирендә урнашкан «ТАТМЕДИА» бинасы янында. Унберенче катка – «Сөембикә» журналы редакциясенә күтәреләбез. «Сөембикә» нең беренче саны чыгуга 2023 елның октябрендә 110 ел тулды! Бик ачык йөзле, кунакчыл ханымнар эшли икән редакциядә. Журналның чираттагы санын тапшыру белән мәшгуль булсалар да, түгәрәк өстәл артында жылы әңгәмә корып, безне кызыксындырган сорауларга

җавап бирергә дә вакыт таптылар. Бер сәгать давамьнда алар казаньнда кайнап алырга өлгердек. Журнал битләре аша таныш журналистлар белән аралашу шулкадәр рәхәт. Коллективның дус булуы әллә кайдан күренеп тора. Кыска гына вакыт эчендә без никадәр мәгълүмат алдык, рухи азык тупладык. Арабызда Кукмараның мәдәният йорты хезмәткәре, моңлы жырчыбыз Әлфинур Юнысова да бар иде. Әлфинур ялындырып тормады, «Моңлану» жырын башкарды. Аны тыңлаганда күзләребезгә яшә тулды. Жырчыны алкышларга күмдек.

Юлчының юлда булуы хәерле, дип, аерылырга теләмичә генә сабуулашарбыз. Күңелдә шулкадәр жылы, рәхәт хисләр. Менә бит, бер көн эчендә никадәр дус, фикердәш таптык. Ярый әле жыенып килгәнбез. Безне оештырып, матур сәяхәткә алып барганы өчен Кукмара үзәк китапханәсе китапханәчесе Тәскирә Харис кызына зур рәхмәт. Киләчәктә дә мондый очрашулар булып торса иде.

Венера ӘХМӘТШИНА,
«Сөембикә» клубы әгъзасы.
Кукмара шәһәре.

Бүген тәрәзәдән урамга күз салдым. Жир өстен ап-кар каплаган. Көн шундый тыныч. Күңелдә яшылектәге матур хатирәләр яңарды...

Минем күршем – удмурт егете Александр Петухов – заводта бухгалтер булып эшләде. Аның белән бик дус яшәдек. Иртән бергә эшкә бара идек. Аның: «Чем одной шагать, дорога вдвоем короче», – дигәннәре әле дә истә. Көн яңалыклары, кызыклы вакыйгалар турында сөйләшә-сөйләшә эшкә барып җиткәнне сизми дә кала идек. Күршем күптән инде гүр иясе. Берничә елдан бирле йортларында беркем яшәми. Тәрәзәлә-

рендә – утлар, капка төпләрендә эзләр юк.

Ә бүген пәрдаләрне ачып жиберүем булды, күршеләр капкасыннан аркаларына биштәр аскан малай белән кыз көләшә-көләшә мәктәпкә чыгып китте. Ә кич белән күрше йортның тәрәзәләрендә утлар балкыды. Тәрәзәләр бит ул – йортның йөзләре. Аларга карап бу йортта кемнәр, нинди кешеләр яшәгәннән белеп була. Ап-ак чөлтәрләр эленгән, шау чәчәклә гөлләр үскән тәрәзәләрдән урамга да нур бөркелә.

Күршебезнең боек тәрәзәләренә карап, еш кына: «Кемнәр кабызыр икән монда утларны? Кайчан тагын балкыр икән бу йорт?» – дип уйлый идем. Менә ул көн туды!

Яңа күршеләрем – яшьләр, дүрт балалары бар. Хәзер энә йортны рәткә китерәләр, матурлыйлар. Яңадан тормыш кайнап торган шушы өйгә карап күнеләм сөенә. Урамыбыз да яктырып, нурланып китте шикелле.

Яшь вакытта: «Тәрәзәдәге утлар ерактан балкып тора...» – дип жырлый идек. Чынлап та, өйләребезнең тәрәзәләрендә беркайчан да Ильич утлары сүнмәсен, тормыш гөрләп торсын иде. Матурлыкка сокланып бу жирдә яшәгән чикле вакытыбызның кадерен белеп гомер итик, дусларым. Яшәү нинди рәхәт бит!

Илгизәр ТИМЕРГАЛИЕВА.
Менделеевск шәһәре.

Радиодан яки телевизордан «Ялгыз хатын» дигән жырны тыңлаганда күз алдыма гел әнием Сабитова Мөгәздәмә килеп баса. Әниебезнең бакыйлыкка күчкәнәнә дә ун елдан артык инде.

Ел саен Әлмәт районы Югары Мактама авылына кайтып, аның истәлегенә Корьән ашы уздырабыз.

Бөек Ватан сугышы башланганда әниебезгә 17 яшь була. Мәктәпне яңагына тәмамлаган чагы. Укуын дәвам итәсе бик килсә дә, укый алмый – сугыш башлана. Бабайны фронтка ала-лар, әбиебез биш бала белән кала. Кечесенә 3 кенә яшь була әле.

Әни колхозда эшли башлый. Бераздан аны мәжбүри эшкә – фронт өчен урман кисәргә жиберәләр.

Хәзерге Түбән Кама шәһәре тирәсендә эшли алар. Бу эшнең авырлыгы турында язып та торасы юк. Аннан кайтып озак та тормый, тагын Горький (хәзерге Түбән Новгород) якларына китәргә туры килә. Ачлыктан, суыктан, авыр эштән жәфа чигүләрен ачынып сөйли иде әни.

Сугыш беткәч, әни үз авылларының бер егетенә кияүгә чыга. Ләкин кияү әбигә ошамыймы, башка сәбәпме – әби кызын кире алып кайта. Әни бәхет эзләп Үзбәкстанга чыгып китә. Хатыны үлеп, ялгызы бер кыз үстерүче иргә кияүгә чыга. Матургына яшәп китәләр. Ул вакытта бик кечкенә булсам да, андагы тормышыбызны азгына хәтерлим. Үз йортыбыз белән яши идек. Зур жимеш бакчабыз бар. Бакча уртасында ял итү урыны көйләнгән. Ләкин бу бәхет озакка бармый. Үпкәсе шешеп, әтибез үлеп китә. Әни өч бала белән тагын ялгыз кала. Ирен югалтуны бик авыр кичерә ул, малярия йоктырып, үзе дә авырый башлый.

Әтиңең вафат булганын ишетеп, бабай әнине алырга килә. Авылга кайтып кергән ул көн бүгенгәчә күз алдымда. Яңа салган дүртпочмаклы йорт, йорт эчендә зур мич, түрдә сәке, тактадан ясалган аш өстәле. Йортта кияүгә чыкмаган тагын ике кыз – әни-нең сеңелләре. Ишегалдында яшел чирәм, берничә тавык чүпләнеп йөри. Башка мал-туар юк. Өй кечкенә булса да, бернинди дә кысанлык сизмәдек. Безне яраттылар, эшкә өйрәттеләр, иң мөһиме – әниебезгә ихтирам тәрбияләделәр. Әни эштән арып кайтса, әби: «Әнигез арыган, шауламагыз», – дип, безне уйнатмый иде. Әни эштән кайтмый торып, кичке ашка утырмадык. Әбиебез бик укымышлы иде шул безнең. Заманында мәдрәсә тәмамлаган, гарәпчә дә укый-яза иде. Беркайчан да биш вакыт намазын калдырмады. Без үскәндә дә йортыбызга хәрәм кермәде, бусагадан ят ирзаты атламады. Әниебезнең дә беркайчан өйгә кайтмый калганы, дуслары белән мәжлестәрдә утырганы булмады. Ул сыер савучы булып эшләде. Яхшы эшләгәнә өчен колхоз аңа бәләкәй бозау бүләк итте. Шул бозауны үстөрөп, сыерлы булдык. Сыер янында сарыклар, каз-үрдәкләр асрадык. Алдынгы һәм үрнәк әниебезне партиягә алды-

лар. Ул гомере буге коммунист булды. Күп еллар авыл һәм район советларына депутат булып сайланды. Аны бит авыл халкы үзе сайлый иде! Депутат булгач, районга жыелышларга, төрле чараларга да барырга туры килә. Ә анда төрле ир-ат бар. Тол хатынның атын чыгарырга күп кирәкмени? Берәр ир-ат белән сөйләшеп торганын күрсәләр дә, «сөяргәсә икән», диләр. Ә көнче хатыннарга шул жигә кала. Әле бер кайтканда сеңлемә авыл урамында берсе: «Әнигез бик чибәр иде. Аның аркасында күп хатыннар елады», – дигән. Бу сүзләргә ишетү безгә бик авыр булды.

Пенсиягә чыгар алдыннан әни совхозның ашханәсендә аш пешерүче булып эшләде. Хезмәт ветераны дигән исеме булса да, пенсия акчасы өйдә утырган хатыннарыкыннан да азрак иде. Ә сугыш вакытында эшләгәнә өчен бернинди дә өстенлекләрдән файдалана алмады. Бу статус бик соң бирелде.

Әби белән бабай, картаеп, кеше ярдәменә мохтаж булып калгач, әни аларны бик хөрмәтләп карап, соңгы юлга озатты. Соңгы ике елда әбиебез картлык чире – деменция белән авырды. Әни беркемнән дә ярдәм сорамады, түздә, зарланмады. 76 яшенә кадәр берьялгызы сыер асрады. Әле тагын да асраган булыр иде, «булды, жигәтте», дип, бетерергә без мәжбүр иттөк.

87 яшендә көтмәгән жирдән әниңең баш миенә кан сауды. Аны шунда ук хастаханәгә илтте. Үз акылында, телендә иде. Көне буена яныннан балалары, оныклары өзелмәде. Барыбыз белән дә сөйләшеп ятты, гадәттәгечә шаяртты. Әниебезнең бу дөньядагы соңгы көндәре дигән уй башыбызга да килмәде. Чирләп китүенә бер тәүлек дигәндә, йоклаган жирдән генә йөрәгә тибүдән туктады.

Менә шулай яшәде тол хатын. Бабай Үзбәкстанга безне алырга килгәч, күрше хатыны кереп: «Олы кызыңны миңа калдыр әле. Берүзең өч баланы ничек үстерерсең?» – дигән. Без беребез дә аңа артык булмадык. Ул өчөбезне дә тигез күрөп яратты. Рәхмәт сиңа, әни! Урының оҗмахта булсын.

Г. МОРТАЗИНА.
Лениногорск шәһәре.

**Хөрмәтле укучыларыбыз!
Сездән хатлар көтеп калабыз.
Безнең адрес:
Казан, Декабристлар ур., 2.
e-mail: ssuum@yandex.ru**

Җилләр белән узыштан йөгәргән чая кызга һәркем – әти-әнисе дә, укытучылар да киләчәктә зур уңыш юрый. Йөгәрешкә чыкса, аны узармын димә. Ераклыкка сикерсә, иң яхшы нәтижә – аныкы. 11 яшеннән җиңел атлетика белән шөгыльләнгән кыз тәгаен генә спортчы булып, районыбызның данын еракларга таратыр, диләр. Тик аның көнгә ничә тапкыр чыдый алмаслык авыртудан идәннәргә ятып тәгәрәгәнән берсе дә белми шул әле. Ничек тә түзә, беркемгә, хәтта әтисе белән әнисенә дә белгертми ул хакта Ләйсән...

Лилия ГӨРӘЕВА

ЯЗМЫШКА ЮК ҮПКӘМ

– Иң беренче приступ 13 яшемдә булды. Тик торганнан муеннан тотынып башым авырта башлады. Шундый каты иде ул авырту, чыдарлык түгел. Йөрәгем урыныннан чыгардай булып тибә. Аяк-кулларым калтырый. Түзмәдем, идәнгә тәгәрәдем. Кулларым белән башымны кысып тотып, авыртудан кычкырып җибәрдем. Ярты сәгәтләр газәпләнгәч, үтте кебек. Ләкин бик тиздән мондый приступлар көнгә берничә тапкыр – бәдрәфкә барып килгән саен кабатлана башлады. Кычкыра-кычкыра җирдә аунаганымны күреп, берсендә мәчебез курыкты хәтта. Хәлем шулкадәр авыр булса да, беркемгә дә бу хакта әйтмәдем. Мәче булып мәче курыкканны, әти белән әни нишләр иде? Аларны борчуга саласым килмәде.

Саба районы Тенеки авылында туып-үскән Ләйсән Габдрахманованың язмышын китап итеп язсаң, беренче бүлгәгә әнә шулай башланыр иде.

Балачагы башкаларныкыннан берничек тә аерылмый аның. Авылда үскән балаларның барчасы кебек, кичен көтүдән кайтмаган сарык бәрәннәре артыннан чаба, болынлыкта казлар саклый. Җәйләрен күлдә су керә, кышларын таудан чана шуа...

– Бәхетле бала идем. Без – әтием белән әниемнең өч кызы – жылы кочакта кайгы-хәсрәт күрми үстек. 10 яшемә әти миңа велосипед бүләк итте. Безнең каршыдагына Амбар тавы. Бик текә ул. Шулар тауга җилдереп кенә менәм дә тауның иң биек җиреннән аска томырылам. Бернәрсәдән курыкмыйм. Юлбат урта мәктәбендә укый башлагач, җиңел атлетика белән мавыгып киттем. Йөгәрәм, озынлыкка, ераклыкка сикерәм... Кукмара,

Фото: Анна Арахамия

Балтач, Арча, Яшел Үзән районнарына ярышларга барабыз. Яшел Үзәндә узган бер ярышта ераклыкка дүрт метрдан артык сикереп, жіңүче булдым. Мәктәп директорыбыз мәрхүм Шамил Зиннурович Зиннуров жіңүем белән тәбрикләп, бик матур сервиз бүләк итте. Шул вакыттагы горуланганнарым! Спортны бик ярата идем.

Авыруын белдермәскә никадәр генә тырышса да, әти-әнисе кызларының хәлен барыбер сизенә. Бер табибтан икенчесенә йөрүләр, тикшеренүләр башлана. Кайсы ғына белгечкә күренсә дә, чыдый алмаслык авыртуның сәбәбе сер булып кала. Бөөрләрдә ялкынсыну табалар, бөвөл куыгы зурайган, диләр. 13 яшьлек Ләйсәнгә гломерулонефрит диагнозы куела. Нефрология бүлегендә ятып дәвалану атналарга, айларга, елларга сузыла. Тик ничек кенә дәваланса да, теге авырту беркайда китми. Бәдрәфкә барган саен – түзә алмаслык газап.

2002 елның 4 апреле. Язмышларны кыл икегә бүлгән көн. Кичә генә хастаханәдән кайткан кызына өстәлдә сөт белән бергә дару тәймәләре калдырып, әнисе абзардагы маллар янына чыгып китә. Этисе – иртәдән эштә. Өйдә әбисе дә сеңлесе генә. Даруларын эчәргә дип аш бүлмәсенә чыккан кызга кинәт әллә нәрсә була – гүя аяк астында жір убыла.

– Кисәк бөтен тәнем куырылып килде дә, аякларымның хәле китеп, идәнгә егылдым. Тавышка йөгерепп чыккан әбием тизрәк әнине алып кергән. Әни никадәр генә өзгәленеп чакырса да, ашыгыч ярдәм ул көнне юлсыз авылга килүдән баш тарта. Аңыма килгәндә, юрганга төрелгән килеш әтинең «Нива» машинасында бата-чумалы юлга таба бара идек. Инде юлга чыгып жітәбез дигәндә, машинабыз батты. Шул вакытта әтинең елый-елый көрәк белән машина алдын казыганнары исемә төшеп, үзәкләрем өзелә. Үзе ашыга-ашыга казий, үзе кычкырып-кычкырып елый, бәгърем... Гомергә күз алдымда тора шул. Ә мин бер аңыма киләм, бер тагын караңгылыкка чумам...

Сабада Казаннан санавиация чакырганнар. Беренче тапкыр вертолетка шул вакытта утырдым. Барысын да хәтерләмим, тик менә тәрәзәдән күренгән эәп-эәңгәр күк, вертолетның салкын тәрәзәсенә кулымны тидереп барганым ап-ачык хәтердә.

Табиблар бу юлы диагнозны тиз куя – кан әйләнеше бозылу аркасында баш миенә кан сауган. Ләйсәнгә исә бу вакытта әле нибары 14 яшь...

– Казанга барганда гәүдәмдә бернинди дә рефлекслар юк иде инде. Аяк-кулларым үземә буйсынмый, сөйләшә алмыйм. Минә шунда ук ДРКБның реанимация бүлегенә салдылар. Әти, бәгырькәем, беренче катта утырып калды. Реанимациягә аны кертмәделәр. Искиткеч яхшы табиб – реаниматолог Игорь Илдусович Закиров дәвалады мине. Дарулары белән генә түгел, юмори белән дә савыгырга булышты. Реанимациядә күпме ятканымны белмим.

Әти шул гомердән бирле өйгә кайтмыйча, мине палатага чыгарганнын көткән. Ничек жаен тапкандыр: берсендә шыпырт кына яныма кереп, сөттә пешкән дөгә боткасы, жимешле чәй белән сыйлап чыгып китте.

Приступлар реанимациядә дә дәвам итте. Түзә алмыйча илерепп елыйм. «Кызым, синең кычкырып елаганың беренче катка кадәр ишетелә иде», – диде соңыннан әти. Ә бит реанимация бүлегә әллә бишенче, әллә алтынчы катта. Күрәсең, сызланып елаганнарым әтинең йөрәгенә сеңеп калган булгандыр. Кайсы ғына бала еласа да, минем тавышым булып ишетелгәндер...

Бу юлы хастаханәдә ике айга акын ятарга туры килде. Ике ай буена әти янымнан китмәде. Сабый баланы караган кебек карады – кашыктан ашатты, юындырды, киендерде... Ә мин оялам, кыенсынам... «Син минем балам бит, оялма, кызым», – ди әти.

Медсестралардан каталка сорап тора да, мине коридордагы иң зур тәрәзә янына алып килә. Урамда – яз. Сыерчыклар кайткан! Әтинең миңа шаулап торган язны, кояшлы якты дөньяны күрсәтәсе килә. Утырып тора башлагач, коляска белән гел бакчага алып чыга иде. Чыпчыклар без чыкканны ғына көтеп тора диярсәң, хәзер тирәбезне сырып алалар. Әти кулыма көнбагыш сала: «Сәдака ул, кызым, сип кошларга». Бәлки, сәламәт кеше өчен боларның бер әһәмияте дә юктыр, ә миңа тормышта үземнең кирәклегемне тою өчен бик мөһим иде ул.

Минә аякка бастыру өчен ниләр генә эшләмәде әти белән әни. Хәер, бер алар ғына түгел, барлык туганнар да. Бик зур рәхмәт аларга шул вакыттагы ярдәмнәре өчен.

Чәчем бик озын, калын иде. Озак яткач, киезләнде. Әтинең туганы Асия апам килеп: «Әрәм итмик инде, бик матур бит», – дип, киезләнгән чәчемне ничә сәгать буена тарап үрде. Үз чәчләремне үзем үпергә ничек хыяллана идем шул чакта!

Баш миенә кан сауганнан соң ярты гәүдәм – сул ягым тулысынча парализланган иде минем. Авылга кайткач, өр-яңадан йөрергә өйрәндем. Аякны селтәп, теләгәнчә йөрү түгел иде инде ул. Шулай да... Тик менә ничек кенә тырышсак та, кулымны буйсынырга өйрәтә алмадык. Күршәдә миннән бер яшькә генә кечерәк дус кызым бар. Ул вакытта әле үзе дә бала ғына. Шул бала әйтеп бетерә алмаслык зур таянычым булды. Кыш көне үзе белән чаңгы шуарга алып чыга иде ул мине. Аның: «Өйдә, син булдырасың бит», дигән сүзләре көч бирде. Юк инде, чаңгы таягы кулымнан ычкына да китә, ычкына да китә. «Тота алмыйм бит», – дип елыйм. Әти бау белән таякны кулыма бәйләп үк куя. Шулай итеп икәү чаңгы шуабыз. Кичләрен клубка чыгарга чакырып керә. Балалыгым белән үз хәлемне бик аңламаганмындыр да, күрәсең. Үземне башкалардан ким тоймый идем.

Минем аркада бик күп хәсрәт йотарга туры килде әти белән әнигә. Сау-сәламәт булып туган балаларының

Миннән дә авыррак язмышлы кешеләр бар. Аларныкы белән чагыштырганда, бәлки, язмыш миңа миһербанлырак булгандыр.

шушы хәлгә төшүен күрү алар өчен бик авыр иде. Әле кайчан гына әнием сөйләде: «Синең аксый-аксый этең артыннан тауга таба йөгәргәненә этиең тәрәздән карап тора иде дә: «Ник саклый алмадык соң балабызны? Туганда сау-сәламәт иде бит ул», – дип елый». Минә дәвалар өчен нинди генә ысуллар кулланып карамадылар. Кемнән, кайда, нәрсә ишетәләр – барысын да сынап карамакчылар. Берсендә эти эштән кайтты да: «Кызым, сиңа борчак жыярга кирәк икән. Булыша, диделәр», – дип, алдыма борчак чөчте. Ничек кенә тырышсам да, бер борчакны да савытка алып сала алмадым. «Булмый бит, эти. Тотмый бит бармакларым», – дип, әрнеп елаган идем. Андый вакытта депрессиягә биреләсен, күңел төшә, үзеңә ышанычың кими...

9, 10, 11 нче классларны мәктәпкә йөрәп укый алмадым инде. Рәхмәт укытучыларыма, белемне өйгә килеп бирделәр. Мәктәпне тәмамлагач, эти белән әнинен мине бер дә авылдан жиһәрәсе килмәде. Ә мин «барам да барам», дим. «Анда бит машиналар, кешеләр. Автобусларда ничек йөрерсең соң?» – диләр. «Башкалар ничек йөрсә, шулай йөрермен», – дип үзсүзләнем. Баштарак журналист буласым, шул юнәлештә укыйсым килгән иде. Язарга ярата идем. Ләкин медицинаны сайларга булдым. Бертуган апам да медицина көллиятен тәмамлады.

Лекцияле, практикалы, сессияле, реферат, курс эшле студент тормышым башланды. Яшьлек бит ул! Авырсан да, яшьлекне кая куясың? Һәркемнең яшьлеге булырга тиеш. Башкалар кебек буласым килә иде минем дә. Авырганымны белмәсеннәр дип, даруларны да кешегә күрсәтми генә эчә идем. Маршруткаларда гел басып кына йөрим. Урын булса да утырмыйм. Басып баргач, үз-үземә ышанычым арткандай була. Эчтән генә: «Менә бит, булдырасың!» – дип, үземне мактап та куйгалыйм.

Приступлар укыганда да бетмәде. Тик аларны бу юлы да беркемгә сиздермәдем. Лекция вакытында гына сорап чыга идем дә, авырту узмый торып, аудиториягә керми идем.

Акрынлап бер кул белән яшәргә, үземә кирәкле бар эшне эшләргә өйрәндем. Пилмәннәр бөгә, мантыйлар ясыя алам. Чөкчөккә кадәр пешерәм. Хәтта үземә үзем маникюр да ясыя. Бар эшне дә эшләп була, бары сабырлык кына кирәк. Кечкенә вакытта жәйләрен күлдән чыкмый идек. Узган жәй бер кул белән йөзеп була микән, дип, сынап карадым. Тырышсан, була икән!

Хәзер, бүгенге акылым белән уйлыйм – үлем гел янәшәмнән генә йөргән икән бит. Ләкин мине һәрвакыт кемдер саклай иде.

Бер генә очрак. Дүшәмбе көнне авылдан килдем дә, Казанның Совет мәйданы тукталышында колледжга баручы автобусны көтәм. Халык шундый да күп. Ничектер мине автобустан этеп чыгардылар. Бер генә кул,

анысында да сумкаларым булгач, тотынып өлгәрә алмадым. Бер аягым эчтә кысылып калды. Ул арада шофер ашыгып ишекне япты да, мине жирдән сөйрәп, кузгалып та китте. Ә мин берни дә эшли алмыйм... Автобус, олы юлга чыгып, тизлеген арттырмакчы. Үч иткән кебек, тукталышта ник бер кеше булсын?! Бәхетемә, шул арада каяндыр ике егет йөгереп килеп, автобусның каршысына чыгып туктаттылар. Алар булмаса, тәгәрмәчләр астында каласы идем.

Колледжда укыганда ел саен бер операция кичердем. Бәхетемә, алар барысы да жәй айларына туры килә иде. Бары берсен генә көз көне ясадылар. Анда да укуымны калдырмаска тырыштым. Бер кул белән ничек кирәк алай бандаж урыйм да дәрәскә йөгәрәм. Беркайчан да үземне жәлләмәдем.

Хастаханәләрдә күпме дәваланып, ничә тапкыр операция өстәленә ятса да, дәрәс диагнозы Ләйсәнгә бары 18 яшендә генә куялар. Биш ел буена газаплаган сызлануларның сәбәбе, ниһаять, ачыклана. Бәвел куыгында – феохромоцитом – аман шеш. Ләкин ашыгыч рәвештә ясалырга тиешле операцияне ярты юлда тукта-тырга туры килә. Ләйсәннең инде болай да күпне кичергән йөрәге чыдамый... Инфаркт...

Соңыннан ул шешне барыбер алалар. Жиде сәгать барган операцияне хирург Ринат Харисович Галиев ясыя. Шул ук көнне приступлар туктый.

– Медицина көллиятен тәмамлаган елны ук кияүгә чыктым. Әни буласым килде. Хатын-кыз өчен тулы канлы чын тормыш бары бала тапкач кына була аладыр кебек иде. Табиблар бу уемнан ничек тә кирәк кайтарырга тырышты. Үгетләделәр, хәтта куркыттылар да.

Кызым Әдилә 2009 елны туды. Мин аны Аллаһы Тәгаләмнән ялынып, ялварып сорап алдым. Ни гажәп, кызымны жиңел күтәрдем. Ник бер тапкыр кан басымым күтәрелсен, ник бер анализ начар булсын...

Үзем теләп тапканга микән, баламны үстерү дә авыр булмады миңа. Ул тормышымдагы иң зур терәгем. Бик яратам мин аны, ул да мине бик ярата.

Әдиләмә хәзер 14 яшь. Музыка мәктәбенең фортепиано классында укый. Бала вакытымда пианинода уйнарга үзем дә бик кызыга идем. Бу хыялым кызымда чынга ашты менә.

Язмышыма да, табибларга да бер үпкәм юк. Бу юл – мин үтәсе юл булган. Каты бәгырьле, үз-үзләрен генә яраткан бәхетсез кешеләргә карыйм да, әгәр минем белән мондый хәл килеп чыкмаса, мин дә шулар кебек эгоист булыр идем микән, дип уйлыйм. Андый булганчы, сынаулар кичүең артыграктыр, бәлки.

Аллаһы Тәгалә беркемгә дә күтәрә алмаслык авырлык бирми. Мин моны жиңәм, дип, алга таба туп-туры карап яшәргә кирәк. Хәлең нинди генә өметсез тоелса да, чыгу юлы ахырдан барыбер табыла ул.

Кызым – тормышымдагы иң зур бәхетем. Бәхетне сатып алып булмый, аны бары тик үзең генә тудыра аласың.

АЛАЙСА, БЕЗ СЕЗГӘ КИЛӘБЕЗ!

Алсу
ШАКИРОВА

Хатын-кыз дөньясы бик серле ул... Әйе, без – гажәеп кызык затлар. Ир-атлар ғына түгел, кайчак үзөбезне үзөбез дә аңламыйбыз. Андый мисаллар – адым саен...

Клининг... Сезне дә кызыктырамы бу сүз? Бер төркем хатын-кыз (арада ир-атлар да бар) килә дә өеңне ялт иттереп юып китә. Бөтен йорт жиһазын урыныннан кузгата, ел буге кулың житмәгән караңгы почмаклардагы тузаннарны сөртә, диван-караватлардагы, йомшак урындыклардагы тапларны күз йомганчы юк итә. Шкаф эчләрен сөртеп чыгара, тәртипкә сала. Тәрәзәләрне ике яклап ююлар! Кыскасы, моның турында кем хыялланмас?!

Шул хыялга бирелүгә, колакка әни тавышы ишетелгәндәй була: «Үз пычрагыңны ятларга жыйдыртасыңмы?» Аннары аңа: «Үзең юмыйча, өйне кешедән юдырталармыни?» – дип, кайнамам тавышы өстәлә. Әйтмәсәләр дә, һичшиксез, шулай дип уйлаячаклар... Өй жыештыручылар чакыртырга теләм дисәм, ирем бәясен сорар... Үзең дә юасың бит инде син аны, дияр... Уф... Ичмаса, социаль челтәрләр ялкыныма ут өсти: шунда кергән саен келт итеп реклама килә дә чыга! «Безне чакыртыгыз! Үзегез ял итегез! Бер көндә бөтен эшегезне бетереп китәбез!»

Иремне күндерер өчен дәлилләр әзерли башладым. Әнә, фәлән артистлар да шуларга юдырткан, тегеләр дә чакыртырды! Бер генә бүлмәне дә юдыртырга була икән – син өйдә чит кеше күрми дә каласың; иртән эшкә китсәң, кичен чип-чиста өйгә кайтасың... Ни хикмәт: «доводларымның» кирәге дә булмады – чакыртып карыйк, дип, ирем бик тиз ризалашты.

Ул кире уйлаганчы дип, шалтыратып көнен сөйләштем дә, шунда ук клининг килүгә әзерләнгән дә башладым. Әзерләнмичә, ничек бар, шулай кертәп булмый бит инде өйгә ят кешене. Ни уйламаслар?! Шкафлардан башладым. Башта ванна бүлмәсендәге шкафларны бушатып, артык-портык әйберләргә чүпкә аттым (килгән кеше миңа нәрсә кирәген, нәрсә кирәкмәгәннән белми бит!) Киштәләргә, шкаф ишеген эчтән-тыштан сөртеп, кирәкле әйберләргә кире тезеп тутырдым. Икенче көнне балалар бүлмәсендәге шкафларга тотындык. Анысын балалар белән бергә ерып чыктык. Шкаф эчләрен сөрткәч тә һавалар ук үзгәрдә дип куанды балалар. Кичкә кадәр житте.

Өченче көнне иң авыр урынга – кухня шкафларына барып ябыштым. Өстәге шкаф эчләрен сөртмәгәнгә бер ел ғына бар инде, артыгы булмаса. Шалкан чәчәрлек булган, дияр иде әни, күрсә. Сирәк тотыла торган табак-савытлар да шунда «яши» – кузгатмаганга биш былтыр. Клинингта эшләүче хатыннары ачып, бушата башласа, тузан оясын күрәләр бит инде. Юмыйча булмый... Анысын да ялт иттердем. Эт булдым – өч көн буге клининг килүгә әзерләнем бит! Ирем кайта да: «Клинингка эш калдырмыйсың бит инде, нәрсәгә юасың боларны?» – дип аптырый. Ничек юыйм инде, мин әйтәм, кеше киләсе бар бит. Аның үзенә дә эш таптым! Ике яклап юар өчен тәрәзәләрнең сеткала-

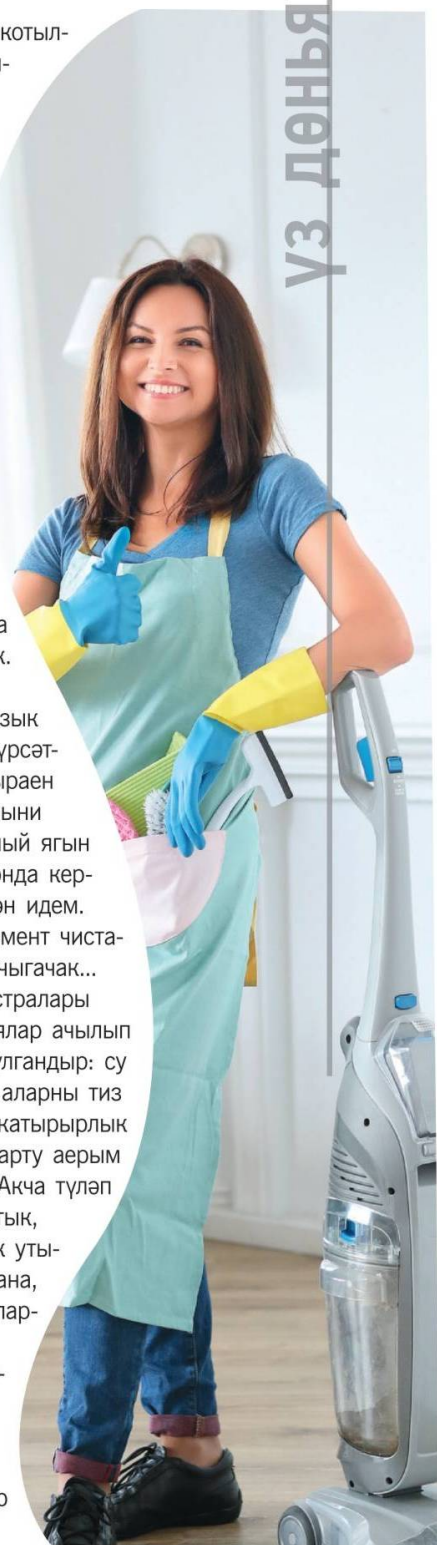
рын алырга кирәк. Үзләре алырлар әле дип котылмакчы иде, тәрәзә ачылган урыннардагы кап-кара тузанни булса да алым дип, барыбер салдырттым...

Безнең киёмнәр карават астында саклана. Караватны күтәрәп сөртәселәре булса, барысын да күрәчәкләр – монда да тәртип урнаштырырга кирәк. Маркетплейстан вакуумлы махсус пакетларга заказ бирдем, тотылмый торган урын-жирләргә дә, киёмнәргә дә шуларга тутырдым, карават асларын сөрттем – күтәрәп азапланасылары булмас. Иртәгә клининг килә дигән көнне идәннәргә юып чыктым, гомер булмаганны гөл чүлмәкләренә кадәр сөрттем. Булды! Рәхәтләнеп жыештырсыннар!

Кичен теге компаниянең житәкчесе килеп, эшлесе эшнең күләмен карап, танышып китте, баскычлар әзерләргә кушты. Була ул! Юып, сөртеп, ике баскыч әзерләп куйдык. Әмма өйне йөрәп чыккач, кунакның көефе төштә. «Безгә мондый чиста өйне юу бик кызык түгел, конечно. «До» и «после» фотоларын күрсәткәндә аермасы күренми, – диде ул тәмам чыраен сытып. – Чиста булмаган бер почмак та юкми сездә?» Бар, нишләп булмасын, бар! Котельный ягын клининг килүгә әзерләмәдем бит. Аларны монда кертәп торма, үзем бер юып чыгарырым дигән идем. Плитка ябыштырганнан соң торбалардагы цемент чистарылып бетмәгән иде, фотолар жарыйсы ғына чыгачак...

Кыскасы, ялт иттерделәр болар өйне! Люстралары ғына ни тора! Тәрәзәдә кояш ялтырый, дөньялар ачылып киткән кебек. Иң зур аерма сантехникада булгандыр: су каты булу сәбәпле краннарга юшкын утыра, аларны тиз генә бетерә алмыйм. Шушылардан кала шаккатырлык нәрсә күрмәдем. Урындык, диванны химчистарту аерым бәядән икән, анысы моңа керми, диделәр... Акча түләп жыештырган өйне бер атна сакларга тырыштык, шуннан артыкка житмәде. Тузан да шулай ук утыра, шкаф ишекләре, көзгеләр дә шулай таплана, краннарның юшкыны да озак көттермәде. Аларга барыбер: әллә мин юган, әллә клининг...

Кыскасы, мин үзем дә жарыйсы ғына «клининг» икән. Ирем дә шулай диде. «Киләсе елга балдызларны чакырып, балалар белән дә ерып чыгарсыз бу эшләргә», – ди. Ярар, яз житкәч күз күрер тагын, дигән буламын. Бер «рәхәткә» ияләшкәч соң...

ҮЗ ДӨНЬЯМ

Фото: ru.freepik.com

Язмыш » бер жыр тарихы

Популяр жырчы Радик Динэхматов башкаруунда яңгыраган бу жырны күплөр беренче ишетүдөн үк яратып, халык жыры итеп кабул итте. Менә утыз ел инде сәхнәдән булсынмы, радио-телевидениедәнме, ул башкарылмый калган берәр көн бар микән? Шул жырын тыңлар өчен генә Радикны төрлө чараларга, ижат кичэләренә, юбилейларга чакыралар. Берәр концертында жырламый калса, алкышлап, жырлавын сорыйлар... Радикны олы сәхнәгә шушы жыр алып чыкты һәм танытты. Шуңа да аның авторларына күңелендә бетмәс-төкәнмәс рәхмәт хисләре йөртә. Ө жырның туу тарихы бик кызыклы.

МӘХӘББӘТЭМ – БУРАН...

Бу жырны белмәгән, аның дулкынында хис-хыял канатында очмаган, кар-бураннарга уралып йөрәкне сулкылдаткан кадерле мизгелләрне сагынмаган берәрсә бар микән?! Ө жыр сүзләре – шагыйрә Нурия Измайлованыкы! «Мин шәп кунак булсам иде жирдә яки – шәп жыр!...» дигән тормыш шигаре белән яшәгән Нуриянеке! Шәп шигырьне көйгә салып, искиткеч матур жыр тудырган тагын берәү бар әле – Илһам Хисмәтуллин. Инде кырык елдан артык вакыт үткән, ө жыр һаман популяр. Ул әле Фидан Гафаров йә Нурия Ирсәева, Нәфкәтә Нигъмәтуллин йә Фердинанд Сәлахов, Зөфәр Билалов йә Шамил Бариев, соңгы арада Ришат Төхвәтуллин тавышлары аша яңгырап, жаннарны кузгата. Шулай да жырны иң беренче башкаручы – Түбән Камада яшәп ижат итүче жырчы-композитор, чирек гасырдан артык «Илһам» татар театр-эстрада ансамблен җитәкләгән Илһам Хисмәтуллин, әлбәттә! Күпләр аны «Белми дисеңме әллә?», «Чәчкәләрнең нигә кирәге бар», «Тар басмада» жырларының авторы буларак та белә. Шунысы кызык: ул ижат икән жырларның күбесе хатын-кыз шагыйрьләр белән ижади дуслыкта язылган. Бу аның нечкә

тоемлау куәсе турында сөйли. «Адаштым» жырның туу тарихын Илһам Хисмәтуллин искә төшерә:

– 1981 ел. Минем Казан мәдәният институтында III курста укып йөргән чаклар. Үзем Өмәт тавындагы йортта бер әбидә фатирда торам. Жай чыгу белән Бауман урамындагы китап кибетенә барырга, шигырь китаплары алырга ярата идем. Ул көнне дә ак буранда Казан буйлап Түбән Яхшыем урамнарын сагынып атладым. Койма-капкаларны күмеп китеп, кар таулары астында калган авылым өйләре, һәр өйдә егетләрнең гармун тартулары, буран чыгып, Актанышка самолет очмагач, кышкы каникулда Яңавылга кадәр поездда, аннан Башкортстанның Жанҗегетеннән боз өсләп кенә Агыйделне кичеп, жәяүләп Байсарга кадәр кайтуым, бик вакытлы гына студентлар белән очрашу кичәсенә эләгүем, йөрәгемне иләсләндергән кызый... Шулар һич күз алдымнан китми. Моңсу. Жанга урын табалмыйм... Бар өмет китап кибетендә.

...Куен дәфтәре кадәр генә китапка күзем төште. «Яратам» дип атала! Нурия Измайлованыкы. Фотодан кара чөчлө, кара күзлө кыз карап тора. «Яшь шагыйрьнең беренче

Адаштым

Нурия ИЗМАЙЛОВА сүзлөрө
Илһам ХИСМӘТУЛЛИН көө

*Ашыгулар ялгышуга була,
Ашыгырга никтер яраттым.
Ашыгулар – урман,
Ялгышларым – буран,
Йөгөрә-йөгөрә кереп адаштым.*

*Ашкынулар үкенечкә була,
Юк шул минем сабыр канатым.
Үкенечләр – урман,
Өметләрем – буран,
Көлә-көлә кереп адаштым.*

*Ашыгулар һәлакәткә илтә,
Ник мин сине шашып яраттым?!
Карашларың – урман,
Мәхәббәтем – буран,
Елый-елый кереп адаштым.*

китабы» дип куелган. Беренче биттәге «Адаштым» шигыре үк әллә нишләтте мине! Күзләрем шигырь юлларыннан йөгерең узды, йөрәгемдә дауыллы хисләр кузгалды! Минем кичерешләрем, ашкыну-шашынуларны, миндәге адашкан бәхетне әйтеп биргән ләбаса шагыйрә! Шигырьдәге халәт минем дә язмышым кебек. Күңеләмдә яңа жыр бөреләнә. Тизрәк, тизрәк шуны тышка чыгарасы килә! Ширияздан Сарымсаковта режиссура бүлегендә укыгач, минем өчен һәр шигырь, һәр язган жыр – үзе бер спектакль! Күрә белергә генә кирәк. Әсәрдә кешенә язмышы сурәтләнә. Ул мәхәббәтен югалткан. Монда да психологик киеренкелек, кешенә күңеленә керә торган «мандраж» бар. Шигырь генә түгел, поэма кебек ул. Әле мондый жанрга бездә жыр юк иде. Жыр үзе алты минутка сузыла: радиода да, телевидениедә дә яздыра алмыйм. Жыр түгел, шигырь, диләр. Ә мин әйтәм, бу – спектакль, дим. Рәссам шушы әсәрдән илһамланып, бер картина язар иде, мөгаен.

...Иң беренче тапкыр «Адаштым» жырын Казанда – студентлар белән очрашуда ишеттеләр. Аннары аны «пятаячок»ларда жырлый башладылар. Шуннан соң концерт

бригадасы оештырып жибәрдек. Гастрольләргә чыгабыз, авылларда концертлар куябыз. Педагогика институты студентлары да безгә кушылды. Ул вакытта Урицкий исемендәге мәдәният сараенда яшьләр театры режиссеры булып та эшләп йөри идек. Спектакльләргә музыка бизәлешен дә мин куям. Һәм, әлбәттә, әлеге жыр яңгыраган спектакльләр дә бар.

...Түбән Камада беренче тапкыр «Нардуган» ансамбле белән чыгыш ясаганда жырладым «Адаштым»ны. Жыр тәмамлануга, гадәттә, кул чабалар. Алкышларга кадәр киеренкелекке әйтмәдем әле. Эчтән саныйсың: бер, ике, өч... жиде, сигез... Халык тып-тын утыра. Мин саныйм. Егермедән соң гына халык уяңды һәм... зал алкышларга күмелде! Шулай яраттылар!

...Заманында Илһам абый Шакиров «Сандугач» дигән жыр фестивалендә оештырып жибәргән иде. 1993 елда «Адаштым» жыры «Сандугач» фестивалендә «Елның иң яхшы жыры» номинациясендә Гран-прига лаек булды. Вакыт үтә-үтә, жыр йөрәкләргә тирәнрәк үтә икән шулай.

...Нурия Измайлова белән Мәскәүдә күрешергә туры килде. Аның ижаты белән кызыксынып бара идек инде. Идел бие Болгар дәүләтендә ислам дине кабул ителү көненә багышланган зур чарада очраштык без. Түбән Каманың «Жидегән чишмә» әдәби-музыкаль берләшмәсе дә чыгыш ясады анда. Бик күп зыялылар, татар милләтенә зур шәхесләре килгән иде әлеге бәйрәмгә. Арада шагыйрә Нурия Измайлова да Америкадан кайткан. Мине күрәп сөенде. Елмаеп-көлеп сөйләште. Мөлаем, тыйнак, кызлар кебек нәфис гәүдәле, жор телле ханым булып күңелемә кереп калды ул. Безгә кабат очрашу насыйп булмады. Кызганыч, узган елның жәендә океан аръягынан кайгылы хәбәр килде: Нурия Измайлова арабыздан киткән...

Шигырьнең жырға керми калган юллары шагыйрәнең холкын тагын да ныграк ача...

*Урман – моңлы, буран шомлы була.
Әй шуларны бигрәк яратам!
Юлым – кара урман йә ак буран,
Хыялларым шунда адашкан.
Мин – бәхетле, буран ера-ера,
Хыялларга тотынып чабалсам!
Мин – бәхетсез, гомеремнең бер көнен
Ашкынусыз яшәп карасам.
Мин бәхетле – гомергә бер булсын, –
Урман-күңеленә багалсам...
Рәхмәт, усал буран, – горур иттең,
Рәхмәт, моңлы урман, – жыр өйрәттең,
Мин бәхетсез, жырлы алмасам,
Мин бәхетле, егылып калмасам,
Мин бәхетле, ялгышлардан туган
Язмышларны жиңеп баралсам.
Китмәм, ахры, шушы язмышымнан –
Мин бит бәхетем белән адашкан!
Моңлы урманымны – буш яланга,
Буранымны жылга алмашмам.*

Эльмира ЗАКИРОВА

ӘНИ ТӨСЕ

Казан жѳе белѳн чигелгѳн чѳѳклѳр – татар халкының визит карточкасы. Кѳз явын алырлык ѳлге аяк киѳмнѳрен яшьлѳрдѳ дѳ кѳрѳ – ѳзе сѳенеч. Алар ѳчен чигѳлѳ чѳѳклѳр бѳген миллилеккѳ ѳѳз тоткан татар модасы булса, ѳлкѳн буын ѳчен иң ѳлек – кадерле истѳлек, балачак хати-рѳсе. Арчада «Милли аяк киѳмнѳре жѳтештерѳ» берлѳшмѳсе гѳрлѳп ѳшлѳгѳн чорларда хѳрберебезнең ѳнисендѳ, ѳбисендѳ бар иде ул. ѳнисе кигѳн шул чѳѳклѳр Кукмара районында яшѳѳче Рѳмзия апа ГАЛИМЖАНОВАНЫ лаеклы ялга чыккач яңа шѳгыль ѳйрѳнергѳ рухландырган. Ул инде аның чын-чынлап хоббие хѳзер.

Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА

М – Мәрхүм әниемнең әйберләрен барлаганда ул киеп йөргән чигүле чүәкләргә тап булдым. Бик ярата иде ул шуларны, Арча чүәкләрен ике-өч елга бер тапкыр сатып ала торган иде. Бик затлы, матур итеп киенә иде әнием. Турыга гына тегеп куйган киёмне беркайчан да кимәде. Күлмәкләрен сырлап тектерә, төймәләрен тышлап тага иде. Иңендә – һәрвакыт матур ак ефәк шәле, аягында – чигүле чүәкләр булды. Алар миндә әле дә саклана. Әниемнең төсә итеп саклайым. Шулар чүәкләрне үземнең чигеп карыйсым килде бит...

Сүзен әнә шулай башлап жибәрде Рәмзия апа. Элегрәк уйлады микән ул чүәк кадәр чүәк чигәрмен дип? Эшә дә сәнгать, ижат белән бәйлә түгел югыйсә. Мәскәүнең Халыклар дуслыгы орденлы Кооператив институтын читтән торып тәмамлай да гомерә бую хисапчы булып эшли. Жәмәгәтә туклануында чирек гасыр баш хисапчы вазыйфасын үтәп, лаеклы ялга чыга. Кайберәүләр әнә шулар лаеклы ялга чыккач, үзләре теләгәнчә яши башлай. Рәмзия апага бик туры килә ул. Бер елдан соң мәдрәсәгә укырга керә. Матур озын күлмәкләр кия, башына яулык яба. Нәкъ әнисә кебек инде менә. Бервакыт Казанга баргач, Кремль астында милли киёмнәр сатыла торган киеткә керә һәм күрә... Әнисә киеп йөргән чүәкләр бит! Ике дә уйламый сатып ала. Әнисәнең дә төсә, татар рухын да күрсәткән аяк киёмнәре бит! Житмәсә, йөрергә дә уңайлы. Чүәкләрне киеп урамнан узганда кеше күзә төшкәнән сизми калмый ул. «Апа, мондый матур балеткаларны каян алдың?» – дип тә сорый кыюрак яшьләр.

«Балетка түгел ул, үзәбезнең татар чүәге. Элек Арчада шундый матур читек-чүәкләр тегәләр иде. Казанга бар, адресын бирәм, барып алыгыз», – дип, иренми аңлата ул яшь кызларга. Үзә шулар чүәкләрне кигән саен, кулына алып, Казан жәе белән чигелгән бизәген жентекләп карый. Менә моны үзәң чигеп карасаң иде дигән теләге шулар вакытта туа бугай аның. Кулар эшләре эшләргә өйрәнгән булар бит алар. Әниләре тегәргә дә, чигәргә дә, бәйләргә дә өйрәтә. Бу эшнә дә башкара алырга тиеш мин, дип уйлай Рәмзия апа. Әмма бу хыялы белән ике-өч ел янып йөри әле. Мәдрәсәдә укуын тәмамлагач, тәвәккәлләп, Казанга чыгып китә. Нияте – Казанга Халык сәнгате һөнәрләре техникумын эзләп табу. «Бюджет урыннары быелга ябылды шулар инде, апа», – диләр аны якты йөз белән каршы алган техникум директоры урынбасарлары. Мәсьәләне кабыргасы белән куя Рәмзия апа: «Хәл ителмичә кайтып китмим. Минә ничек тә укырга алыгыз. Кирәк икән, түләп укыйм, тагын бер елны югалтасым килми!» Әнә шулар курсларга язылып, уку дөвәмында әкрән-әкрән генә күн мозаикасы серләренә төшенә башлай. Беренчә дәрестә үк жиңел һөнәр түгеллеген аңлай ул. Кая килеп эләктем соң мин, дип уйлаган чаклары да була. Ай-һай, бик зур сабырлык тәләп итә икән! Остазларының, үсендереп, канатлар куюы «булмый бу миннән» дигән уйларын куа. Техникумга килеп өйрәнә дә кайтып чигәргә утыра Рәмзия апа. Әкрәнләп-әкрәнләп килеп чыга башлай. Иң элек үзәң намаз читегә чигә. И ул читекне беренчә тапкыр киеп намаз укулары! Сатып алганга караганда күпкә жайлырак, жылырак. Шундый ук читекне чигеп апасына бүләк итә. Күңелә тагын да үсеп китә. Туфли чигәргә утыра, аннан – язгы-көзгә кия торган итеклар... Күнне махсус өлгеләр буюнча килеп чигә дә аяк киеме ясаучыга бирә, ул калыпка утыртып тегә. Казан жәе белән чиккән паннолары өйләрен бизи хәзер, киләннәренә дә милли үрнәкләр белән чигелгән косметич-

калар бүләк итә. Кулар жылысы гына түгел, жанының бер кыйпылчыгы да төшкән бу әйберләренә бүләк итү бик рәхәт, күңелле икән бит. Рәмзия апа белә: һәр бизәкнең үз мәгънәсә бар. Әйтелмәгән сүзләр салына аларга.

Чиккән чүәк-туфлиләрен зур горурлык белән киеп йөри ул. Буларды бит, үзә чикте! Улар аяк киёмнәренә игътибар итми калмыйлар, билгелә. Каян алып кидегез, дигән сорауга инде ул хәзер «үзем чиктем!» дип, кайберәүләрне аптырашта калдыра. Гомер бую сан белән эшләгән кеше сәнгатькә кереп китсен әле! Ә ижади эш – үзә бер күңеллек. Жан өчен ял дип кабулар итә аны Рәмзия апа. Ашыкмый гына эшләргә ярата. Әле менә тогып йөрергә сумка чигә, килеп куйган паннолары бар, апасы да: «Сәңлем, исән-сау булсаң, миңа бер туфли эшләп бирерсәң әле», – ди әнә... Чигәр, Аллаһы боекса. Бер чүәкне ике-өч көндә эшләп була, ашыкмый гына эшләнә бер атна вакыт китәр. Тәмен бөлөп кенә чигә Рәмзия апа. Әнисән, әбисән искә төшерә-төшерә. Миңсылу әбисә дә бит энжеле калфаклар чигә торган була. Кулар эшләренә мәхәббәт әнә шулар буюннан-буюнга күчә икән ул. Эштән курыкмасан, тырыш булсаң, теләсә нәрсә эшләргә өйрәнә була икән! Якыннарына да бу шөгыле бик ошый. «Хыялайың инде син! Тагын нинди хыялларың бар әле?» – ди ире Радик абый. Бар шулар, әле бар. Лаеклы ялга чыгуга машина йөртү хокукы алыр өчен укый, аннан Коръән-Кәримнә укыр өчен гарәпчә өйрәнә, хәзер менә бар күңелә белән күн мозаика сәнгате-нә мөкиббән. Тагын бер теләге – жиңелчә аралашу өчен генә бик тә инглиз телән өйрәнәсә килә. Анысын да тормышка ашырмай калмас Рәмзия апа. «Пенсия яшенә житү – үзә бәхет. Анда хыялларны тормышка ашырып була, Аллаһка шөкер», – ди ул.

Фото: Анна Арахамия

**Сорауларга Казан шәһәренең
21 нче студентлар
сырхауһанәсе
травматолог-ортопеды
Булат ВАХИТОВ җавап бирә.**

Озак йөрсә, авыррак эш эшләсә, иремнең тубыгындагы каексыман (ладьевидная) сөягә шешеп чыга. Нагрузканы киметкәч, бетеп тә китә. Бу берәр авыру түгел микән? Мондый сөяк кул чугында да, аяк табанында да бар. Кешенең әлегә тән өлешләре узара сеңерләр, мускуллар белән тоташкан вак сөякләрдән һәм буыннардан гыйбарәт. Зур көчәнеш килсә, буыннарда, мускулларда, сеңерләрдә физиологик үзгәрешләр барлыкка килә. Сеңерләр сузылырга һәм кысылырга, шуның аркасында микро-травмалар алырга мөмкин. Шунлыктан бу буыннарда авырту, шешенкелек барлыкка килә. Гадәттә, мондый физиологик үзгәрешләр берничә сәгать яки берничә көн эчендә бетәргә тиеш.

Бала вакытта умрау сөягем сынган иде. Инде утыз еллап вакыт узды, шулай да яңгыр явасы яки буран чыгасы булса, шул сынган җир сызлый. Югыйсә сөяк ялганган бит инде. Ник шулай икән ул?

Сөяк сынган урындагы җәрәхәт төзәлгәннән соң, ул урында тоташтыргыч тукумадан торган җөй хасил була. Аның эчендә нерв җепселләре тигез ялганмый. Менә шуңа күрә дә авыртуны тою рецепторларының сизгерлегенә тулысынча торгызыла алмый. Сөяк сынган урында нервлар регуляциясә бозылганлыктан, рецепторларның бер өлеше атмосфера басымы үзгәргәнне тоя. Сөяктәге җәрәхәт төзәлгәндә сөяк сөяле барлыкка килә. Ул берничә елда гына юкка чыкмый һәм беркайчан да тулысынча таркалып бетми. Атмосфера басымы яки дымлылык үзгәргәндә сөякнең зурлыгы һәм рәвеше дә берәз үзгәрә. Сөяк сөяле – зәгыйфь урын, күптән сынса да, сөякләрнең һаман да авыртуы әнә шуның белән бәйле.

Улым травма алган иде, операция ясадылар. Табиб кальций препаратлары эчәргә кушты. Ә нутрициолог кальций препаратлары эчмәскә киңәш итә, организм аны ризыктан да җитәрлек күләмдә үزلәштерә ала, ди. Кемне тыңларга бу очракта?

Кальций сөякләрнең үсеше һәм сынган сөякне ялгау өчен кирәк. Ләкин өстәмә рәвештә кальций эчү бу процессны тизләтми. 19 яшьтән алып 64 яшькәчә булган кешеләргә тәүлегенә 700–1000 мг кальций кирәк. Бу күләмне организм азык-төлектән дә ала. Димәк, өстәмә рәвештә кальций препаратлары кабул итмәскә дә мөмкин, чөнки кирәкле микъдар ризыктан үزلәштерелә.

Балачактан бөтен буыннарым шарт-шорт килә. Зыянлы түгел микән?

Буыннарның шартлавы төрле сәбәпләр аркасында күзәтелергә мөмкин. Бала вакытта сөякләрнең тоташтыргыч тукумасы сузылучан, ә мускуллар әле җитәрлек нык булмый. Шунлыктан хәрәкәтләнгәндә буыннарда шартлаган сыман тавыш ишетелә. Бу очракта ул сәламәтлек өчен куркыныч түгел, сөякләр ныгуга, бу күренеш бетәчәк. Тик кайчагында әлегә тавыш буыннарда ниндидер патология булуын белдерә. Дисплазия, артрит, синовиаль сыеклык җитәрлек булмаудан да буыннарда тавыш барлыкка килә. Сәбәпләрен ачыктар өчен травматолог-ортопедка күренергә киңәш итәм.

СОРАУ—ҖАВАП

Казан шәһәренең 21 нче студентлар сырхауһанәсе баш табибының гаммәви сәясәт буенча урынбасары
Зөһрә ГЫЙБАДУЛЛИНА ярдәме белән әзерләнде.

Кадрле укучылар!

«Сорау–жавап» рубрикасына сездән сораулар кабул итәбез.

Жавап бирүче белгечләр: педиатр, гинеколог, стоматолог, невролог, хирург-ортопед, кардиолог, иммунолог-аллерголог, гастроэнтеролог, эндокринолог, офтальмолог һәм башкалар.

Үзегезнең һәм балаларыгызның сәламәтлегенә кагылышлы сорауларыгызны – 8 (843) 2-22-09-77 телефоны аша,

Казан шәһәре, Декабристлар урамы, 2 нче йорт адресы буенча яисә ssuum@yandex.ru электрон адресына «Сорау–жавап» дип язып җибәрә аласыз.

Сорауларга табиб-педиатр,
медицина фәннәре кандидаты,
Казан дәүләт медицина
университеты доценты
Илдус ЛОТФУЛЛИН
жавап бирә.

Балабыз ангина белән еш авырый. Андый вакытта табиб гел антибиотиклар билгели. Кайчагында эчертмибез дә. Ангина белән авырган балаларның йөрәге зәгыйфь була, диләр. Бу чынлап та шулай микән? Ангинаның йөрәккә ни катнашы бар?

Башта балада чынлап та ангиnamы, башка төрле берәр авырумы икәннән ачыкларга кирәк. Ул стрептатест анализы ярдәмендә ачыклана. Бу тест уңай булганда гына балага ангина диагнозы куела һәм антибиотиклар билгеләнә. Югыйсә тамак кызаруны да, вируслы инфекцияне дә, ангина, дип, антибиотиклар билгеләү гадәте бар. Ангина белән еш авыру баланың гомуми сәламәтлегенә зыян китерергә мөмкин. Ләкин йөрәккә бәрә диюләре – без арттыру. Бик сирәк очракта гына күзәтелә ул.

Улыбызга 10 яшь. Йөрәгенә УЗИ ясаткан идек, өстәмә хордалар булуын күрсәтте. Нәрсәдән булырга мөмкин бу? Баланың сәламәтлегенә өчен зарарлымы?

Өстәмә хордалар булу йөрәкнең кечкенә генә житешсезлегенә дип санала. Алар йөрәк эшчәнлегенә бернинди дә комачаулык тудырмый. Бу хордалар даими контрольдә тотуны таләп итми. Сәламәтлек өчен зыяны юк аларның.

Яңарак кына сеңлемнең кызы туды. Табиблар йөрәгендә ачык артериаль агым барлыгын әйтә. Бер яшендә бетәр, диләр. Безнең инде котыбыз калмый, бала катырак елый башласа да, тизрәк барып кулга алабыз, йөрәгенә көч килә күрмәсен дибез. Мондый балаларга еларга, йөгереңгә, сикереңгә ярыймы? Нагрузкаларның зыяны булмыймы?

Мондый ачык артериаль агым яңа туган һәрбер балада була. Яралгының үсеше өчен бик әһәмиятле кан тамыры ул. Бала тугач, гадәттә, берничә тәүлек эчендә үзеннән-үзе ябыла. Кайчагында әлеге процесс тоткарланырга, кан тамыры ябылмый калырга да мөмкин. Алга таба нинди чара күрергә кирәклеген аның зурлыгына бәйле. Әгәр бу агым кечкенә булса, медицинада ул гемодинамик әһәмияте булмаган дип санала, балага бер яшь тулганчы үзе ябыла. Зур булса, аны ябу өчен оператив ысул кулланыла. Сезнең очракта, димәк, ул бик кечкенә. Югыйсә баланы өйгә кайтарып җибәрмәсләр иде. Борчылмагыз, бар да яхшы булыр. Бала елаган саен, сикереп торырга кирәкми.

Кызыма 15 яшь. Кан басымы түбән. Автобусларда йөри алмый: кеше күп, һава тынчу булса, аңын югалтып егыла. Кызыма ничек булышып була икән?

Яшүсмерләрдә еш күзәтелә торган проблема бу. Түбән кан басымы белән көрәшү өчен махсус күнегүләр бар. Аларны үзегезнең педиатрдан сорарга мөмкин. Җитәрлек күләмдә су эчү, компрессион оеклар кию, башны биек мөндәргә күеп йоклау да әлеге халәтне җиңеләйтергә булыша.

Улыбызга 14 яшь. Аяк-куллары гел салкын һәм дымлы.

Табиб, яшүсмерлек чоры узгач, бетәр, ди. Ә мин борчылам.

Медицинада әлеге күренеш гипергидроз дип йөртелә. Чынлыкта бу ниндидер чир түгел. Гадәттә, ул баланың темпераментына, характерына бәйле. Үз-үзенә ышанмаган, тиз каушый, кыенсына торган балаларда күзәтелә. Гипергидроздан дәвалау өчен ниндидер дару юк. Тирләүне киметү өчен махсус кремнар, антиперспирантлар кулланырга мөмкин. Ә менә үз-үзенә ышанычын арттырып өчен, баланы спорт секциясенә яки театр түгәрәгенә бирергә киңәш итә алам.

Нәниләргә күчтәнәч!
Телефон камерасын QR-кодка якынайтып,
аудиоформатта язылган экиятне
балагызга тыңлатыгыз.

ЦИФРЛЫ ЭТИКЕТ

Цифрлы этикет – бүгөн актуаль темаларның берсе, чөнки тормышыбызны интернет челтәреннән башка күз алдына китерә алмыйбыз. Шунда эшлибез, шунда яңа дуслар табабыз, шунда яңа мөмкинлекләр ачыла. Онлайн-мохиттә дә әдәп кагыйдәләрен белү һәм аны саклау кирәк. Элек кешене киemenә карап каршы алсалар, хәзер аны интернет киңлекләрендә үз-үзеңне тоту, электрон хатларны дәрәс итеп язу, социаль челтәрләрдәге фотолар, калдырган шәрехләмәләргә бәялиләр. Димәк, этикет буенча эксперт Айсылу ГАРИПОВА киңәшләрен истә тоту бик мөһим.

Фото: Марина Мартюшева

Хәбәрләр жибергәндә текстны зур хәрефләрдән язарга ярыймы?

Гомумән, хәбәр жибергәнче аның эчтәлегә һәм тоны турында уйлагыз. Онлайн-язу төрлечә кабул ителергә мөмкин, чөнки интонацияне белеп булмый. Текстны зур хәрефләр белән язудан саклангыз, аны кычкыру яки агрессия дип кабул итәргә мөмкиннәр.

Фото астына шәрехләмәләр язганда нәрсәне истән чыгармаска кирәк?

Социаль челтәрләрдәге аккаунтлар – җәмәгәт майданының бер өлеше. Анда язганнар барысы да саклана. Шәрехләмәләрдә реаль тормышта кешегә шәхсән әйтәргә әзер булганны гына язабыз. Интернетта да офлайн тормышта үтәгән тәртип-кагыйдәләргә кулланыгыз. Онытмагыз: интернеттагы мыскыллаулар җаваплылыкка да тартылырга мөмкин.

Читләрнең телефон экраннарына күз төшерү әдәпсезлекме?

Әлбәттә! Игътибар иткәнгә бардыр, кафеларда, банк картасын кулланып түләгән вакытта, официантлар читкә борылып карап тора. Әңгәмәдәшегез мессенджерда яки социаль челтәрләрдә кемгәдер җавап биргәндә дә шулай эшләргә кирәк. Шәхси чикләргә бозмагыз. Әгәр дә тирә-юньдәгеләр сезнең шәхси чикләрегезне бозсалар, лайфхак кулланыгыз: экранның яктылыгын минимумга кадәр киметегез – экранда нәрсә икәннән карау авыр булачак.

Хәбәрләр жиберү буенча вакыт кысалары бармы?

Кичке сизгездән соң бик нык кирәк булмаса, хәбәрләр жиберүдән тыялыгыз. Һәр кешенең шәхси вакыты булырга тиеш. Шуңа күрә хезмәттәшләребезне кичке уннан иртәнге тугызга кадәр эш буенча сораулар белән борчымау хәерле. Эш турында ял көннәрендә дә язмагыз. Беренчедән, кешеләргә ял итәргә мөмкинлек бирегез; икенчедән, дүшәмбе җиткәнче, сорауларыгыз онытылып, игътибарсыз калырга мөмкин.

Җавап сорап кат-кат язу дәрәсме?

Кешене җавап белән ашыктыру – әдәпсезлек. Адресат җавап бирмәсә, «Ау», «Кая югалдың?» дип хәбәрләр язу – тәрбиясезлек. Үзегезне искә төшерергә теләсәгез, җавап бирер өчен өстәмә мәгълүмат кирәк түгелме, дип сорап языгыз. Текстны бер хәбәр белән генә жиберегез. Кыска-кыска җөмлеләр белән бер-бер артлы хәбәр язу да этикет кагыйдәләре буенча дәрәс түгел.

Мессенджерларда аудио хәбәрләр жиберергә ярыймы?

Бу элементта ысулы хәбәрне жиберүчегә генә уңайлы. Ә менә адресатка аны тыңлау өчен колакчыннар яки аулак урын эзләргә туры килә. Сөйләп жибергәнче, хәбәрне кыскача гына язу уңайлы да, вакытны да күп сарыф итми.

Кайберәүләр мессенджерга килгән хәбәрне укыйлар да җавап бирмиләр...

Мессенджерга жиберелгән хәбәрне ачып укыйсыз икән, мөмкин кадәр тизрәк җавап бирергә тырышыгыз. Җаегыз булмаса, «соңрак» дип языгыз. Җавап бирүнең төгәл вакытын да күрсәтсәгез, тагын да яхшырак. Югыйсә әңгәмәдәшегез сез аны санга сукмыйсыз дип уйларга мөмкин.

БӨТЕНДӨНЬЯ ПӘРӘВЕЗ ЧЕЛТӘРЛӘРЕНДӘ АРАЛАШУЧЫЛАРГА КИҢӘШ:

- Компьютер белән түгел, җанлы кеше белән аралашуыгыз турында истән чыгармагыз. Аның күңелен яраларга мөмкинсез.
- Башкаларның вакытын һәм трафигын хөрмәт итегез: юкка сарыф иттермәгез.
- Үз «образы»гыз турында кайгыртыгыз: хатасыз языгыз, интернет киңлекләрендә әдәпле булыгыз.
- Башкаларның шәхси тормышын хөрмәт итегез: читләргә адресланган хатларны укымагыз.

ЯШЕРЕРГӘ ЯРАМЫЙ

Рәсми рәвештә бу авыру вагиналь кандидоз дип атала, чөнки аның сәбәпчесе – Candida төркеменең чүпрәгә охшаш гөмбәчеге, ә молочница (сөт авыруы) исеме аңа аналык жиңсәсеннән бүленеп чыккан ак бүлентекләр өчен бирелгән. Медицинада ул төрлечә йөртелә: вульвовагиналь кандидоз, урогениталь кандидоз, кандидозлы кольпит. Планетада хатын-кызларның 85 проценты вакыт-вакыт әлеге диагноз белән очраша. Күпләребез, бетәр әле, дип, аңа игътибар да итми йә бергә яшәгән иренә дә белгертмичә генә дәвалана. Әмма бу – тамырдан дәрәс түгел.

БАРЛЫККА КИЛҮ СӘБӘПЛӘРЕ

- ✓ гормональ үзгәрешләр (климакс, шикәр диабеты, гипотиреоз, тазару);
- ✓ антибактериаль терапия;
- ✓ стресс;
- ✓ ашказаны-эчәк тракты авырулары;
- ✓ кисәк климат үзгәртү;
- ✓ гигиенаны тиешенчә үтәмәү;
- ✓ синтетик эчке киёмнәр, гигиена кирәк-яракларын еш алыштырмау.

ТӨП БИЛГЕЛӘРЕ

- ✓ кычыту, ачыттыру, ярсу, шешенү, лайлалы тышчаның кызаруы;
- ✓ эремчек сыман әчкелтем исле ак бүлентекләр;
- ✓ женси якынлык кылганда авырту;
- ✓ кече йомышны йомышлаганда ачыттыру.

ДӘВАЛАНМАСАҢ...

Хатын-кызларда:

- иммунитет кими, нәтижәдә, башка инфекция барлыкка килергә мөмкин;
- аналык жиңсәсендә эрозиягә китерә;
- күрем циклы үзгәрә;
- аналык муентыгы ялкынсына.

Ир-атларда:

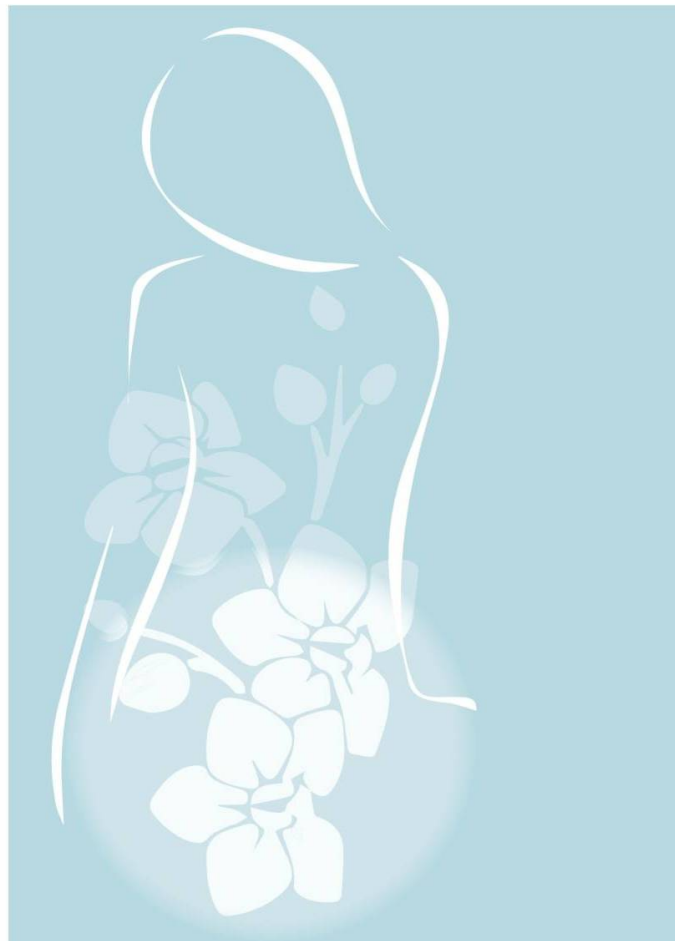
- простатит;
- орлык куыкчыгы ялкынсынып, үрчем сәләтен бетерү куркынычы.

CANDIDA ГӨМБӘЧЕГЕ ХАТЫН-КЫЗЛАРНЫ КУБРӘК «ЯРАТА»

Патогенлы микроорганизмнар женси якынлык кылганда ир-атның женси әгъзасына күчә, әмма иммунитеты нык булса, гигиена таләпләрен сакласа, гөмбәчәкләр үрчем. Ә менә хатын-кызларда йоктыру куркынычы күпкә зуррак, чөнки женси органнары патогенлы микроорганизм өчен бик уңайлы – жылы һәм дымлы. Статистикага күз салсак, ун очракның дүртесендә молочница женси юл белән йоккан була. Кандидоз килеп чыгуның башка сәбәпләре иммунитет кимү белән бәйле. Аны көндәлек көнүрештә дә «эләктерергә» мөмкин.

МИФМЫ? ЧЫНБАРЛЫКМЫ?

- Аналык муентыгыннан чыккан теләсә нинди бүлентек – молочница. Бу, гомумән, дәрәс фикер түгел. Әйе, эремчек сыман ак бүлентекләр Candida гөмбәчеге күбәюне белдерә, әмма аңа карап кына диагноз куярга ярамай. Ул билге бик житди проблемаларга да ишарә булырга мөмкин.
- Кандидоз – баллы ашарга яратучылар проблемасы. Бу фикер дә хаклыкка бигүк туры килми. Торт яратучылар молочницадан даими интегә дигән сүз түгел әле ул. Барысы да иммунитеттан тора. Әмма шуны да онытмагыз: гөмбәчәкләрнең «иң яраткан ризыгы» – гади шикәр.
- Көн саен кулланыла торган прокладкалар зыянлы. Атнадың жиде көнендә тәүлек бую куллансак, әйе, бик зыянлы.

МОНЫ БЕЛҮ МӨҢИМ

- Авыру билгеләре күренүгә үк табибка мөрәжәгать итәргә! Вакытында чарасын күрмәсәгез, ул хроник авыруга әйләнергә мөмкин.
- Тулысынча дәваланып бетмичә, женси якынлык кылудан тыелыгыз.
- Молочница – венерик авыру түгел. Әмма аның әйләнеп кайта торган «гадәте» бар. Иммунитет түбән һәм аналык жиңсәсендә кислоталы-селтеле баланс бозылган булса, ул кабат барлыкка киләчәк.
- Табиб бу авыруны ачыклаган икән, дәвалау курсларын икәүләп узу хәерле. Терапияне ялгыз гына узудан мәгънә юк, женси якынлык кылуга ук Candida гөмбәчәкләре әйләнеп кайтачак. Дәвалану өчен хатын-кызларга – махсус «шәм»нәр, ир-атлар өчен кремнар бар. Аларны табиб билгели.

Пицца

2024 ел – Россиядә Гаилә елы. Гаилә ул – бердәмлек, татулык, ныклык. Бергә башкарган эш шул бердәмлекне тагын да ныгыта, дидек тә, «Аш-су» сәхифәсенә кунакларыбызны гаиләләре белән чакырырга уйладык.

Айсылу ЛЕРОН һәм Ленар ГАТИНнар гаиләсе – башкалабызда яшәүче үрнәк гаиләләрнең берсе. Айсылу Лерон белән таныштырып тору кирәкмидер дә, мөгаен. Телевидение һәм радио тапшыруларын яратучылар аның белән инде күптән таныш. 1997 елдан телевидениедә «Тамчы» тапшыруын алып бара башлаган, «Татар радиосы», «Тәртип» радиоларында эшләгән Айсылу хәзер Казан шәһәре башкарма комитетының тел культурасы өлкәсендәге милли сәясәтне гамәлгә ашыру бүлегә җитәкчесе. Гаилә башлыгы Ленар исә төзелеш фирмасын җитәкли.

Фәридә, Нурихан, Сәйдә әлегә тырышып мәктәптә укып йөриләр. Үзләренә кызыклы шөгыльләре дә җитәрлек. Фәридә – «Сабантуй» журналы хәбәрчесе, «Апуш» балалар театр студиясенә йөри, «Саф» радиосында «Гөлбакча» тапшыруын алып бара. Нурихан 5 яшеннән цирк мәктәбендә шөгыльләнә, йөзү, роботлар төзү белән мавыга. Сәйдә дә абыйсыннан калышмый – дәресләрдән бушаган арада цирк һәм музыка мәктәпләрендә укырга да өлгерә. Өле тагын бер яраткан шөгыльләре бар аларның – әниләре белән бергәләп тәмле ризыклар пешерү. Аеруча пицца пешерергә яраталар. Менә бүген безгә аны әзерләп тә күрсәттеләр.

Кирәк

(камыр өчен)

250 мл кефир (2,5%) / ярты бал кашыгы чәй содасы / ярты бал кашыгы тоз / 1 чәй калагы камыр көпшәкләндергеч / 2 стакан чамасы он.

Әчлек

3 аш кашыгы томат соусы / 150 г сыр (моцарелла кебек йомшак сыр яхшырак) / 1 помидор / 1 татлы борыч / зәйтүн җимешләре / суган / шампиньон гөмбәсе.

Эш барышы

■ Кефирга сода салып, яхшылап тугыйбыз. Кефир бераз күпереп, күбекләнеп китә.

■ Онны коры савытка иләп, тоз һәм камыр көпшәкләндергечне кушабыз. Барысын бергә әйбәтләп катнаштырабыз.

■ Кефирга онның яртысын кушып, тугыйбыз. Калган яртысын аз-азлап куша барып, уклау белән жәярлек үзле камыр басабыз.

■ Камырны ике тигез кисәккә бүләбез – ике пицца пешерәчәкбез. Һәр кисәккә кул белән генә баскалап жәябез. Пиццаның диаметры якынча 25–30 см булырга тиеш.

■ Жәем өстенә мул итеп томат соусы ягабыз һәм сыр кисәкләре тезеп чыгабыз. Сыр өстенә юка итеп киселгән помидор телемнәре, тәгәрмәчләп туралган баллы борыч, ярымбожралап туралган суган куела.

■ Туралган чи гөмбә белән зәйтүн җимешләрен тезгәч, пицца өстенә янәдән сыр кисәкләре куеп чыгабыз.

■ Хәзер инде коры табага пергамент кәгазе жәеп, пиццаларны урнаштырабыз һәм 250 градуслы мичтә 10 минут пешерәбез. Өзер пиццаны кайнар килеш табынга бирәбез.

Ашларыгыз тәмле, табыннарыгыз мул, еллар имин булсын!

Фото һәм видео: Анна Арахамия Видеоны карар өчен смартфонның камерасын QR-кодка якынайтыгыз. »

Спринг-ролл – япон, сингапур, индонезиялеләр кухнясы традицияләрен чагылдыручы ризык. Тәм һәм файданың тәңгәллек үрнәге ул, чөнки анда аксым да, клетчатка да, углеводлар да бар. Көндөзгә һәм кичке ашка да, капкалап алу өчен дә менә дигән вариант санала. Ә иң мөһиме: ул шулкадәр тиз һәм җиңел әзерләнә.

Фото: ru.freepik.com

Креветкалы спринг-ролл

Спринг-роллда төп ингредиент – дөгә кәгазе, ә калганны төрлечә була ала.

Спринг-роллның корылышы

Аксым (креветка, лосось, тавык түше, криль ите) + нечкә итеп саламлап туралган яки корейя угычыннан уылган теләсә кайсы яшелчә + соус.

Без исә спринг-роллны креветка белән әзерләү ысулын тәкъдим итәбез. Моның өчен эре креветкалар яхшырак. Аларны майлы табада сарымсак белән бергә һәр ике ягын да кыздырып алабыз.

■ Яшелчәләренә турап яки угычтан уып, алдан ук әзерләп куябыз. Без кыяр, кишер, авокадо, салат яфрагы алдык.

■ Зуррак савытка су салып, дөгә кәгазен чылатабыз.

Дөгә кәгазен суда озак тотмаска кирәк, өч-биш секунд җитә.

■ Кәгазь уртасына өч креветка куябыз, әзерләнгән яшелчәләренә һәм берәр төрле соус өстибез.

Без исә эремчекле соус кулландык. Соуслар төрлечә булырга мөмкин.

СОЯ СОУСЫ БЕЛӘН ӘЗЕРЛӘУ ӨЧЕН

Кирәк

- 2 аш кашыгы соя соусы;
 - 1 чәй кашыгы бал;
 - 2 аш кашыгы көнҗет урбече (кунжутный урбеч);
 - ярты чәй кашыгы уылган имбир;
 - 1 тырнак сарымсак;
 - сыеклап җибәрер өчен су;
- Сарымсакны уып, имбир һәм калган ингредиентлар белән катнаштырабыз. Күе булса, аз гына су кушабыз.

АРАХИС ПАСТАСЫ БЕЛӘН ӘЗЕРЛӘУ ӨЧЕН

Кирәк

- 1/3 стакан арахис пастасы;
- 2 аш кашыгы лимон яки лайм суы;
- 3 аш кашыгы бал яки өрәңгә ширбәте (кленовый сироп);
- 1 аш кашыгы алма серкәсе;
- 2 аш кашыгы соя соусы;
- 1 чәй кашыгы имбир;
- 1 тырнак сарымсак;
- сыеклап җибәрер өчен су.

Барлык ингредиентларны блендерда ваклайбыз.

Кирәк булса, су белән сыеклайбыз.

Камилә ДИМӨХӘММӨТОВА

ТАТАРСТАН КИТАП НЭШРИЯТЫНДА БАСЫЛГАН ЯҢА КИТАПЛАР

«БЕРГӘЛӘП
УКЫЙБЫЗ» сериясе.
Балалар өчен уку
китаплары

Укучыларыбызның күпсанлы сораулары буенча, Татарстан китап нәшрияты «Бергәләп укыйбыз» сериясендә төрле жанрларны үз эченә туплаган рәсемле уку китаплары бастырып чыгарды. «Беренче адым», «Беренче рәхмәт», «Беренче көн» дип аталган әлеге җыентыклар – тәҗрибәле методист, гомерен мәктәпкәчә яшәткән балаларны тәрбияләүгә багышлаган Кафия Закирова төзегән уку китаплары. «Беренче адым» – 3 яшькә кадәр балалар өчен. Бу китапта сабыйлар күңеленә якин һәм аңлаешлы әкиятләр, хикәяләр, баланың телен ачып, сөйләмен баетуда, зинһенен үстерүдә тәэсирле тәрбия чарасы булырлык әсәрләр урын алды.

3–5 яшьлек балалар өчен нәшер ителгән «Беренче рәхмәт» китабында халык авыз иҗатының бала күңелендә калырылык кыска үрнәкләр, классиклардан алып яңа гына әдә-

бият мәйданына килгән авторларыбыз иҗаты, рус һәм европа әдәбияты үрнәкләре дә тәкъдим ителә. «Бергәләп укыйбыз» сериясендәге өченче китап – 5–7 яшьлек балаларга адресланган «Беренче көн» җыентыгы. Алдагылардан аермалы буларак, бу китап мәктәпкәчә яшәткән оешмалар өчен белем бирү стандартларына муафыйк итеп, төрле темаларга бүленгән. Табиғат колагында, туган йорт, гаилә, хезмәт, һөнәрләр, белем, мәктәп һәм башка темаларга әсәрләр тәкъдим ителә. Зинһенгә, хәрәкәткә корылган уеннар да бар. Китапның тагын бер үзгәчәлеге – укыганга нәтиҗә ясап кую өчен, мөкальләр һәм әйтемнәр дә бирелә.

Мөхәррире – Айсылу Галиева.

Рәссамнары – Миләүшә Вәҗиева, Айсылу Гарипова.

Рифат СӘЛАХ
әзерләде.

Кучкар. Һәртөрле яңа башлангычлар өчен яхшы ай. Үзегездә моның кадәр көч булуын әлегәчә, бәлки, белмәгәнсездер дә. Ул көчләрне дөрес юнәлешкә борсагыз, уңышның койрыгыннан элктәрдем, диегез.

Үзгөзбозау. Тормышта үз урыныгызны саклап калу өчен кыюлык таләп ителә. Җиңүне максат итеп куйсагыз, уңышка ирешерсез. Юк-барга энергиягезне сарыф итмәгез. Үзегезне кулда тотарга туры килер.

Игезәкләр. Үзегездә моңарчы булмаган азарт тоярысыз. Әле кайчан гына буй җитмәстәй тоелган хыялыгызга сез хәзер бик якин. Тырышыгыз – алдыгызда яңа мөмкинлекләр ачыла, бик тә перспективалы чор.

Кысла. Иң мөһиме – тоткан юлыгыздан тайпылмагыз. Яңа эшкә алынмый торугыз хәерлерәк. Максатчан Кыслаларга үз дигәннәренә ирешү өчен яшы җай чыгар – көтмәгән җирдән ярдәм булыр.

Арыслан. Үтә дә керемле ай. Түккән көчегезнең әжәрен күрерсез – уңышларыгыз иккә тапкырланачак. Бу айда башкарган эшләр киләчәккә зур кертем булып, мөмкинлектән файдаланып калыгыз, ялкауланмагыз. Яңалыклардан куркырга кирәкми.

Сәмбелә. Зурракка өметләнүдән кыенсынмагыз – зымыштан никадәр күбрәк сорасагыз, шулкадәр күбрәк бирер. Бу – тормышның һәр өлкәсенә кагыла. Үзегезне лидер ролендә сынап карарга туры килер. Инициативаны кулыгыздан ычкындырмагыз.

Бизмән. Уңышның ачкычы – имидж һәм виртуоз стратегия. Канәгатьсезлегегезне бик нык яшерергә, ә менә башкаларны инандыру талантыгызны, киресенчә, тагын да ныграк чарларга туры килер.

Чаян. Ашыгыч карарлар кабул итү, инициатива күрсәтү, ачыктан-ачык көрәш өчен башка вакытны сайлагыз. Берәз гына күзәтүче ролен башкарасагыз, отарсыз. Эшлекле активлык өчен бигүк кулай вакыт түгел.

Укчы. Тормыш аренасында сез – гладиатор. Бу ай – яңа тәкъдимнәр, кызыклы идеяләр белән истәлекле булыр. Яңа белемнәр алу, яңа кешеләр белән элемтәләр урнаштыру өчен уңышлы чор.

Кәҗәмөгез. Уйлап эш итүче Кәҗәмөгезләргә тормыш ритмы чамадан тыш тиз, ә үз эшләре акрын барган кебек тоелыр. Борчылмагыз, ыгы-зыгылы яңалыклар локомитивы сезне урап узса да, берни югалтмыйсыз. Үзегезне күрсәтү өчен яхшы форсат килеп чыгар.

Сукояр. Бу айның девизы – тиерне кызуында сук! Күптәнге мәсьәләләр җиңел хәл ителәчәк. Үткәндәге үпкәләренә онытып, барысын да өр-яңадан башлар өчен менә дигән вакыт.

Балык. Үзегезгә, шәхси тормышыгызны көйләүгә күбрәк игътибар бирегез. Эшкә иҗади яктан карасагыз, зуррак уңышларга ирешерсез. Гомумән, күп өлкәдә уңыш елмаячак. 10 мартта тулы ай Балыкларда була. Бу көнне теләкләр теләп калырга кирәк.

йолдызнамә
март

«Хатын-кыз
галәмә» сәхифәсен
Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА,
Лилия ГЭРӘЕВА
әзерләде.

ЧӘЧӘК АТ, ТАТАРСТАНЬМ!

Татарстанның атказанган сәнгать эшлеклесе, Россия һәм Татарстан Рәссамнар берлекләре, Россия рәссамнарының иҗат берлеге әгъзасы Илдус Муртазин Түбән Камада яшәп иҗат итә. Булачак рәссам 1964 елда Сарман районы Карамалы авылында туа. Әтисе, Бөек Ватан сугышы ветераны Хәҗи Хәким улы, гомере бue рәсемнәр ясай. Аңа охшап, Илдус та кечкенәдән рәсем ясау белән мавыга. 1971 елда гаиләләре белән Түбән Камага күчкәнчә, ул балалар сынлы сәнгать мәктәбендә дә укый башлый. Соңрак Чаллы сәнгать училищесын, Мәскәүнең С. Г. Строганов исемендәге сынлы сәнгать дәүләт академиясенең монументаль һәм декоратив-гамәли сәнгать факультетын тәмамлый. Мәскәү гуманитар-икътисад институты филиалында эшләп, студентларга дизайн белемен биргән укытучы да әле ул.

«Халыклар дуслыгы – күп милләтле илебездә горурлыгы. Без республикабызда бар милләтләр белән дә дус-тату яшибез. Татар халкының һәрвакыт яхшылыкка омтылуын әсәрләремдә дә чагылдырам. Соңгы елларда борынгы тарихыбыз белән кызыксынып, Идел бue Болгарына багышланган картиналар иҗат иттем. Кыю йөрәкле, көчле ихтыярлы һәм шул ук вакытта нәфислек өлгесе дә булган Алтынчәч, Болгар ханы кызы образларын яратып сурәтләдем. Түбән Кама тарихы үзе дә, аның табигате дә мине илһамландыра!» – ди оста. «Сезнең картиналар безнең өчен халкыбыз мәдәнияте, аның күркәм жаны чагылучы көзге кебек!» – ди тамашачылары. Талантлы останың иҗаты да югары бәяләнә. Ул Татарстанның «Фидакар хезмәт өчен» медаленә, «ТАССРга 100 ел» истәлек билгесенә, Россия Рәс-

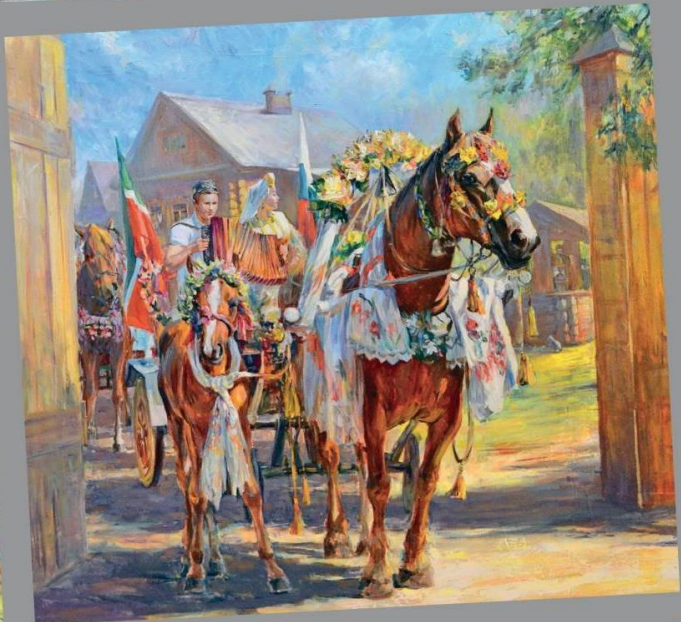
самнары иҗат берлеге академиясенең бронза медаленә лаек була. Илдус Муртазин – бихисап республика һәм шәһәр күргәзмә-конкурслары жинүчесе һәм призёры.

Схемасын дизайнер Н. Ильина ясап, чигү остасы Т. Котельникова тарафыннан тукумага күчереп чигелгән «Татар бие» картинасы «Дөнья матур!» проекты кысаларындагы күмәк күргәзмәдә катнаша, рәссамның «Кораб агачлыгы. Таң» картинасы Түбән Каманың бер йортына мурал итеп күчерелә, башка әсәрләре, аеруча татарларның дәрәҗә биюләрен тасвирлаган сериясе, төрле төбәкләрдә гомер итүче халкыбызга багышланган күп кенә китап, альбомнарны һәм басма матбугат битләрен бизи. Илдус Хәҗи улы Түбән Кама сәнгате һәм мәдәнияте үсешенә керткән өлеше һәм күпчеллек тырыш хезмәте өчен «Ел рәссамы-2022» дигән мәртәбәле исемгә лаек була. Ул шәһәр хатын-кызларына сынлы сәнгать бueнча осталык дәрәҗәләре дә биреп кенә калмый, аларның эшләреннән күмәк күргәзмә оештырып, башкаларны да рәссамлык белән шөгыйльләнергә илһамландыра.

Рәссам Илдус Муртазин иҗатында берсеннән-берсе матур пейзаж, натюрморт, портретлар да шактый, без аларны талант иясенең шәхси күргәзмәләрендә күрүгә тә шатланабыз.

Быел Илдус Хәҗи улының гомер бәйрәме дә әле! Аңа барлык сәнгать сөючеләр исеминнән ихлас рәхмәт-ләребезне житкерәбез. Киләчәктә дә тамашачыларын республикабыз белән горурлану хисләрен тудыручы әсәрләр белән сөендерсен!

Зилә НИГЪМӘТУЛЛИНА

ИЛДУС МОРТАЗИН

LavanDina

табигый косметика остаханәсе

Кадерле кешегезгә үзенчәлекле, кабатланмас, файдалы бүләк.
Хисләрегезне LavanDina белән белгертегез!

Бүләк бирерлек сәбәпләр
күн, җавабы бер –
LavanDina

Үзегез теләгән бәягә үзегез сайлаган
ЭКО-косметика:

- хуш исле саше
- табигый ингредиентлардан ясалган сабыннар
- хуш исле шәмнәр
- СПА-продуктлар

Шәхси заказлар кабул итәбез.

Күмәк заказларга ташламалар ясыйбыз.

Бездәге хуш исләр кадерле кешегездә онытылмаслык хисләр тудырыр!
Тәнне генә түгел, җанны, күзне иркәләрдәй бүләк!

* Товарлар сертификацияләнгән

23 февраль, 8 Март, Ураза гаите бәйрәмнәренә ясалган заказларга
«Сөембикә» промокоды белән – 10 % ташлама!

ВК »

Телефон: 8 909 309-79-62